

Уједначавање судске праксе

– изазови
и могућа решења

Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji

Република Србија
Врховни касациони суд

Уједначавање судске праксе
– изазови и могућа решења

Уједначавање судске праксе – изазови и могућа решења

Издавач:

Мисија ОЕБС-а у Србији

Аутори:

Драгомир Милојевић

Снежана Андрејевић

Веско Крстајић

Дизајн:

comma | communications design

Штампа:

Фидуција 011 Принт

Тираж:

3200

ISBN 978-86-6383-030-1

Ставови изречени у овој публикацији припадају искључиво ауторима и не представљају нужно званичан став Мисије ОЕБС-а у Србији.

Уједначавање судске праксе
– изазови и могућа решења

Садржај

Увод	9
Судска власт: уједначавање судске праксе и законодавни оквир	13
I	13
Одељење судске праксе	17
Правно дејство усвојених правних схватања Врховног касационог суда	18
II	21
Едукација	25
Уместо закључка	25
Уједначавање судске праксе у грађанској материји	27
Решавање спорног правног питања на захтев првостепеног суда	30
Поступак по ванредним правним лековима	31
Захтев за преиспитивање правноснажне пресуде	32
Понављање поступка	33
Усвајање правних схватања и утврђивање сентенци из одлука Врховног касационог суда	35
Заједничке седнице и састанци Врховног касационог суда с нижестепеним судовима	36
Годишње саветовање судија Републике Србије – Судијски дани	37
Даљи кораци	37

О уједначавању судске праксе у кривичним предметима	39
На који начин Врховни касациони суд уједначава праксу у кривичној материји?	41
Доношење одлука по захтеву за заштиту законитости	43
Усвајање сентенци, правних схватања, ставова и закључака	49
Заједничке седнице апелационих судова	49
Надзор и контрола рада апелационих судова и одговори на спорна правна питања нижестепених судова	52
Публиковање образложених ставова одлука	54
„Судијски дани”	55
Уместо закључка	55
Споразум председника апелационих судова о организацији, месту и времену одржавања заједничких седница апелационих судова у периоду до 2018. године	57
План активности Врховног касационог суда ради уједначавања судске праксе	69
Предмет Живић против Србије	77
Predmet Nejdet Şahin i Perihan Şahin protv Turske	91

УВОД

У својој познатој књизи „Владавина права”, славни британски судија Том Бингам наводи осам принципа које сматра кључним за владавину права. Један од њих је да „закони једне земље морају да важе једнако за све, осим уколико објективне разлике оправдавају различитост”. Иако се ово правило првенствено односи на начин писања закона, основна идеја – да закон не сме да прави разлике међу грађанима и мора једнако да их третира – тиче се и начина на који се он примењује. Грађани који иду на суд због идентичних чињеничних околности морају добити исту пресуду, а судови једне државе морају решавати идентична правна питања на исти начин, без обзира где се налазили.

Ово је битан елемент правне сигурности која је, као што је Европски суд за људска права (ЕСЉП) истакао много пута, кључна за владавину права. Доследна примена закона истовремено утиче на поверење грађана у правосуђе и већу извесност исхода суђења – што заузврат може да предупреди неозбиљне тужбе или непотребне жалбе.

Мада је општеприхваћено да је усклађена судска пракса пожељна, обезбеђивање конзистентне примене закона у пракси је захтеван задатак. Најпре се суочавамо са проблемом обавештености судија о пракси њихових колега. Пре него што судија уопште узме у обзир пресуду коју је донео други суд, и анализира аргументе на којима је његов колега засновао одлуку, он мора да има сазнања да се неки други судија већ бавио истим питањем. Из тог разлога пресуде морају бити лако доступне. У многим земљама се пресуде могу пронаћи у судским базама података. Ипак, није довољно само да се судске пресуде редовно објављују. Рецимо, судија у Суботици који разматра неко правно питање и жели да зна како су га други решавали обично не зна да је његов колега у Новом Пазару управо решавао исто питање. Зато се пресуде морају разврставати према правном питању на које се односе и означавати кључним речима које ће омогућити другим судијама да их пронађу. Да би то било могуће, пресуде морају бити добро написане и имати структуру која омогућава лако уочавање правних питања којих се тичу и аргументације на основу које је судија донео одлуку.

Међутим, обезбеђивање приступа судској пракси и подацима о одлукама судова је само један корак, додуше професионално веома захтеван, ка циљу усклађивања судске праксе. Оно што је много важније јесте обезбедити ефикасне механи-

зме који доводе до уједначеног решавања правних питања. ЕСЉП је мишљења да члан 6. Европске конвенције о људским правима захтева од земаља чланица да развију механизме којима се превазилазе или уклањају устаљене и озбиљне недоследности у судској пракси различитих судова.

Начини за уједначавање судске праксе треба да постигну деликатну равнотежу с обзиром да, с једне стране, не смеју да нарушавају независност правосуђа. Како истиче Препорука 2010 (12) Савета Европе, „судије морају имати неспутану слободу да доносе пресуде непристрасно, у складу са законом и сопственим тумачењем чињеничног стања”. Механизми за уједначавање судске праксе, ма колико добронамерни, не смеју ни на који начин угрожавати ту слободу. Исто тако, усклађивање судске праксе не сме да доведе до осујећивања даљег развоја судске праксе. Начин на који судије разумеју и примењују закон мора да прати и друштвене промене. Стога механизми којима се постиже правна сигурност морају остављати простора да се судска пракса постепено развија и да се мењају тумачења закона која су постала застарела.

С друге стране, механизми уједначавања судске праксе морају да буду ефикасни. Циљ је да се обезбеди дугорочна доследна примена закона. Судијама мора бити омогућено да добију упутства како да тумаче закон и морају постојати путеви за решавање спорних правних питања од стране више судске инстанце.

У многим земљама, као и у Србији, судови највише инстанце играју кључну улогу у уједначавању судске праксе и дефинисању смерница за правилно тумачење закона.

У овој публикацији, чије издавање је помогла Мисија ОЕБС-а у Србији, судије Врховног касационог суда дају преглед тренутног стања у погледу уједначавања судске праксе, објашњавају методе које се тренутно примењују у циљу уједначавања и указују на могућа будућа решења. Публикација се састоји из три дела. Прву целину чине радови судија Драгомира Милојевића, Снежане Андрејевић и Веска Крстајића у којима се представљају законодавни оквир и начини за уједначавање судске праксе у грађанској и кривичној материји. Другу целину чине план активности Врховног касационог суда за уједначавање судске праксе и споразум апелационих судова о одржавању заједничких седница, који престављају део активности које се предузимају ради боље координације међу судовима, односно боље комуникације о спорним правним питањима. Трећу целину чине пресуде ЕСЉП у предметима Нејдет и Перхан Сахин против Турске и Живић против Србије. Обе су веома важне јер постављају стандарде којима треба да се воде домаће судије. Случај Живић против Србије односи се на постојање различитих пресуда о истим стварима које је донео исти суд. Суд је нашао да гаранције које пружа члан 6. Конвенције, а односе се на процедуралне аспекте права на правично суђење, немају смисла уколико суд који примењује прописе није у томе доследан. Суд је утврдио да у свим случајевима који се односе на исто чињенично стање треба да дође до истог исхода, а неуједначена примена права доводи до повреде права подносиоца представке на правично суђење. Пресуда у предмету Најдет и Перхан Сахин против Турске је важна, јер утврђује да сама чињеница да су у једној држави о истом правном питању донете две противречне одлуке не представља аутоматски кршење одредаба Конвенције.

Суд мора одмерити утицај противречности судске праксе и како она утиче на принцип правичног суђења и принцип правне сигурности.

Надамо се да ће питања и решења која ова публикација разматра дати допринос дискусији о томе како да се развију ефикасни механизми за уједначавање судске праксе у Србији. Мисија ОЕБС-а ће и у будућности подржавати Врховни касациони суд у активностима усмереним ка уједначавању судске праксе и учвршћивању правне сигурности у Републици Србији.

Холгер Хембах,

правни саветник за реформу правосуђа
у Мисији ОЕБС-а у Републици Србији

Ивана Рамадановић Ваинома,

правна саветница
у Мисији ОЕБС-а у Републици Србији

Драгомир Милојевић,
председник Врховног касационог суда

Снежана Андрејевић,
судија Врховног касационог суда

Судска власт: уједначавање судске праксе и законодавни оквир

Ако смо једнаки у доласку и једнаки у одласку коме онда ићи по правду? Ићи судији, значи ићи правди.
Аристотел

.....

I

Владавина права као основна конституционална поставка почива на неотуђивим људским правима и остварује се слободним и непосредним изборима, уставним јемствима људских и мањинских права, поделом власти, независном судском влашћу и повиновањем власти Уставу и закону.¹

Право на једнаку заштиту права пред судовима и другим државним органима, имаоцима јавних овлашћења, органима аутономне покрајине и јединицама локалне самоуправе зајемчено је Уставом.²

Судска власт је јединствена, а судови су самостални и независни у свом раду и суде на основу Устава, закона и других општих аката када је то предвиђено законом, општеприхваћених правила међународног права и потврђених међународних уговора.

---

1 Чл. 3 ст. 2 Устава Републике Србије (Службени гласник РС 98/2006).

2 Исто, чл. 36 ст. 1.

Судови су самостални и независни државни органи који штите слободе и права грађана, законом утврђена права и интересе правних субјеката и обезбеђују уставност и законитост.³

Врховни касациони суд је највиши суд у Републици Србији.⁴

Уставни суд је самостални и независни државни орган који штити уставност и законитост и људска и мањинска права и слободе, а одлуке Уставног суда су коначне, извршне и општеобавезујуће.⁵

Судске одлуке се заснивају на Уставу, закону, потврђеном међународном уговору и пропису донетом на основу закона. Обавезне су за све и не могу бити предмет вансудске контроле, а може их преиспитивати само надлежни суд, у законом прописаном поступку. Зато би одлуке Уставног суда, у смислу члана 166 у вези с чланом 145 став 3 и 4 Устава, могле бити само основ за изјављивање ванредних правних лекова (захтева за заштиту законитости у кривичном поступку, односно понављања правоснажно окончаних парничних поступака, ако је одлуком Уставног суда утврђена повреда Уставом зајемчених људских и мањинских права).⁶

Осим тога, према члану 486 став 2 Законика о кривичном поступку о захтеву за заштиту законитости који је поднет због повреде закона (члан 485 став 1 тачка 1) Врховни касациони суд одлучује само **ако сматра да је реч о питању од значаја за правилну и уједначену примену права.**

Овлашћење које Уставни суд заснива на тумачењу одредбе члана 89 став 2 Закона о Уставном суду не може бити основ за поништај правоснажних судских одлука, јер Уставни суд није у систему судске власти, а мешање у судску власт на овакав начин подрива судску власт и угрожава начело правне сигурности, будући да у диспозитивним поступцима противна страна није упозната ни с подношењем уставне жалбе, нити се може изјашњавати у поступку пред Уставним судом, а Уставни суд може, према својој досадашњој пракси, и после више година од подношења уставне жалбе поништити правоснажну одлуку сваког суда у Републици, па и највишег – Врховног касационог суда.

Овај сукоб јурисдикција, који дубоко нарушава начело независности и самосталности судске власти, може бити решен само променом Устава, који би изричито уредио овлашћења Уставног суда и дозволио или онемогућио поништавање судских одлука у поступку по уставној жалби. Сада, Уставни суд практично представља че-

3 Чл. 1 ст. 1 Закона о уређењу судова (Службени гласник РС).

4 Чл. 143 ст. 4 Устава Републике Србије.

5 Чл. 166 Устава Републике Србије.

6 Чл. 485 Законика о кривичном поступку – ЗКП (Службени гласник РС 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014) и чл. 426 ст. 1 тач. 12 Закона о парничном поступку – ЗПП, Службени гласник РС 72/2011, 49/2013, 74/2013, 55/2014).

тврту инстанцу у преиспитивању судских одлука и компликује процес уједначавања судске праксе, будући да судске одлуке поништава орган вансудске контроле.

Иначе, према члану 18 став 3 Устава, одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење.

При ограничавању људских и мањинских права, сви државни органи, а нарочито судови, дужни су да воде рачуна о суштини права које се ограничава, важности сврхе ограничења, природи и обиму ограничења, односу ограничења са сврхом ограничења и о томе да ли постоји начин да се сврха ограничења постигне мањим ограничењем права (члан 20 став 3 Устава).

Врховни касациони суд, као највиши суд у Републици, одлучује о ванредним правним средствима изјављеним против одлука судова Републике Србије и у другим стварима одређеним законом (члан 30 став 1 Закона о уређењу судова).

Као највиши суд у систему судске власти **Врховни касациони суд обезбеђује јединствену судску примену права и једнакост странака у судским поступцима**, разматра примену закона и других прописа, као и рад судова, остварујући тако своју законом одређену надлежност изван суђења (члан 31 Закона о уређењу судова).

Одлуке Врховног касационог суда битне за праксу судова и правна схватања утврђена на седницама одељења Врховног касационог суда објављују се у посебној збирци. Све одлуке Врховног касационог суда из члана 30 став 1 Закона о уређењу судова објављују се на веб-страници суда.

Иако судске одлуке не представљају извор права, одлуке Врховног касационог суда имају велику улогу у уједначавању судске праксе и делују посебно снагом ауторитета највише судске инстанце.

Врховни касациони суд разматра примену закона и других прописа и на Општој седници, у смислу члана 44 став 1 Закона о уређењу судова.

Иначе, у судовима с већим бројем судија, у складу са Судским пословником⁷, **ради уједначавања судске праксе постоје одељења судске праксе**, која прате и проучавају праксу судова и међународних судских органа и обавештавају судије, судијске помоћнике и судијске приправнике о правним схватањима судова, а одељењем судске праксе руководи судија кога одређује председник суда.⁸

---

7 Судски пословник (Службени гласник РС 101/2009, 70/2011, 19/2012, 89/2013).

8 Исто, чл. 27.

Пословником о уређењу и раду Врховног касационог суда⁹ прописано је да **Одељење судске праксе** прати и проучава судску праксу, иницира преиспитивање усвојеног правног става, обавештава судије и саветнике суда о правним схватањима судских одељења и утврђује који су подаци и документација потребни да се прате у циљу усавршавања судске праксе као и начин њиховог евидентирања, обраде и уношења у публикације, ради обезбеђивања јединствене судске примене права.

У одељењу судске праксе се врши регистровање и обрада података и правних ставова за потребе правосудног информационог система. Поред општег, у Одељењу судске праксе води се и посебан регистар у који се уносе правна схватања усвојена на седницама одељења, закључци са саветовања и радних састанака судија.

Општи и посебни регистар правних схватања воде се посебно за сваку грану права, хронолошким редом и могу се објавити у посебној збирци или на веб-страници Врховног касационог суда.

Када се послови праћења судске праксе обављају применом информационо-комуникационих технологија, примењује се јединствена методологија и рачунарски програми утврђени у правосудном информационом систему.¹⁰

Кад евиденција судске праксе у Врховном касационом суду нема примедбе и потпише налог за отпремање предмета из судске праксе, писмено израђена одлука се с предметом предаје служби за препис ради сравњења и умножавања и потом писарници, а решеним се сматра предмет који је отпремљен из Врховног касационог суда.

Ако руководилац евиденције судске праксе, у смислу члана 41 наведеног Пословника, писменом образложеном примедбом укаже да се у донетој одлуци одступило од усвојених правних схватања, ставова и закључака одељења и праксе суда, председник већа поново износи предмет на седницу већа. Ако веће не промени одлуку, предмет се доставља председнику одељења ради изношења на седницу одељења. Ако седница одељења закључи да се у одлуци одступило од усвојених правних схватања, ставова и закључка одељења и праксе суда, вратиће предмет већу које је донело одлуку ради поновног одлучивања. Ако веће остане при својој одлуци предмет се доставља Општој седници. **Ни закон ни подзаконски акти не уређују даљи поступак, иако веће може остати при својој одлуци и после супротног изјашњења Опште седнице.**

Седница одељења Врховног касационог суда – разматра питања из делокруга судских одељења, а сазива се и ако између појединих већа настане несагласност у примени прописа или ако једно веће одступи од правног схватања прихваћеног у

9 Чл. 38 Пословника о уређењу и раду Врховног касационог суда (Службени гласник РС 37/2010, 51/2014).

10 Исто, чл. 39.

својој пракси или од правног схватања које су прихватила сва већа. Правно схватање усвојено на седници одељења обавезује сва већа у саставу одељења.¹¹

Одељење судске праксе

У циљу јединствене судске примене права, разматрања примене закона и других прописа, одељења судске праксе судова опште и посебне надлежности могу, у смислу члана 29 Судског пословника, организовати заједничка саветовања и консултативне састанке, самостално или у сарадњи с Врховним касационим судом. Спорна правна питања разматрају се на основу реферата судије известиоца, а усвојени закључци могу се објавити у посебној збирци или на веб-страници суда.

Одредбе Судског пословника примењују се и на рад Врховног касационог суда ако поједина питања нису уређена Пословником о уређењу и раду Врховног касационог суда.

Одељење судске праксе стара се о припреми седнице свих судија и може у ту сврху обавити консултације с председницима већа, председницима одељења судске праксе других судова или стручњацима из одређене научне области.

Приликом доношења одлуке, веће процењује да ли се усвојено правно становиште уписује у евиденцију судске праксе. Приликом евидентирања се сходно примењују одредбе члана 195 Судског пословника које уређују праћење судске праксе.

Ако веће приликом одлучивања нађе да би закон или други пропис који се примењује требало мењати, саставља предлог који доставља председнику одељења у чији састав улази веће. Ако веће нађе да би се по правном питању о коме решава требало утврдити правно схватање ради обезбеђења јединствене примене прописа, обавештава о томе председника одељења и застаје с радом на предмету док се ово питање не расправи у седници одељења, односно општој седници.¹²

У смислу члана 197 Судског пословника, док судска одлука не буде отпремљена из суда, о ствари се може поново одлучивати, али само у истом саставу већа.

Ако одељење судске праксе укаже на то да се у донетој одлуци одступило од праксе суда, председник већа поново износи ствар на седницу већа. Ако веће не промени одлуку, предмет се упућује председнику одељења ради изношења на седници одељења.

---

11 Чл. 43 Закона о уређењу судова.

12 Чл. 196 Судског пословника.

Ако седница одељења већином гласова судија одељења одлучи да се у одлуци одступило од праксе суда, вратиће предмет већу ради преиспитивања одлуке. Ако веће при поновном одлучивању не поступи у складу с правним схватањем одељења, спорно питање износи се на седницу свих судија.¹³ **И у овом случају ни закон ни подзаконски акти не уређују даљи поступак, иако веће може остати при својој одлуци и после супротног изјашњења седнице свих судија.**

Према члану 23 Судског пословника нацрт правног схватања усвојеног на седници судског одељења израђује извештач. Уколико његов предлог није прихваћен, нацрт израђује судија кога одреди судско одељење. Нацрт се доставља свим члановима одељења на мишљење.

Коначни текст правног схватања потписују сви чланови одељења. Судија који се не слаже с усвојеним правним схватањем, било с изреком или образложењем, неће потписати правно схватање, већ ће своје мишљење одвојено изложити и приложити уз изворник усвојеног правног схватања.

Правно дејство усвојених правних схватања Врховног касационог суда

Правна схватања одељења Врховног касационог суда **обавезују само судије Врховног касационог суда**, односно судије одељења Врховног касационог суда које је правно схватање усвојило.

Усвајање обавезујућих правних ставова за судије највишег суда је према садашњем законском решењу у функцији остварења једнаке заштите права пред судом, јер **последица неуједначеног поступања суда и доношење различитих судских одлука у једнаким стварима може довести до кршења конституционалног и конвенцијског права на правично суђење.**

Међутим, потреба усаглашавања судске праксе, једнаког поступања у једнаким стварима, правне сигурности и предвидивости правног поретка, према све присутнијим становиштима домаћих и међународних експерата, не сме да угрози независност судије који поступа у одређеном предмету. Посебно, што усвојена правна схватања на седницама одељења и правни ставови Врховног касационог суда изражени у одлукама овог суда нису обавезујући за нижестепене судове.

Према смерницама из Извештаја о скринингу активности у вези са судском праксом у нацрту Акционог плана за Поглавље 23 под одредницом 1.3.9. предвиђено

¹³ Исто, чл. 200.

је, између осталог, унапређење уједначености судске праксе кроз „анализу нормативног оквира којим се уређују питања обавезности судске праксе” за коју је задужена „радна група за анализу закона и подзаконских аката којима се уређује обавезност судске праксе и начелних ставова, као и објављивања судских одлука и сентенци, коју образује министар надлежан за правосуђе”.¹⁴

Према материјалима Друштва судија Србије од 1.10.2012. године за рад подгрупе ранијег Министарства правде и државне управе за измену Закона о уређењу судова правна схватања и „правни ставови (судска пракса) Врховног касационог суда, одлуке Уставног суда или Суда у Стразбуру (које су првенствено усмерене на то да државе чланице промене своје законодавство у складу с њима) делују снагом својих аргумената и сваки судија треба да их зна и узме у обзир када одлучује, а ако одлучује супротно њима, треба подробно да изложи разлоге који су га за такво поступање определили, у супротном унутрашња судијска независност би била угрожена. Стварно постојећа потреба бољег усаглашавања судских одлука и једнаког поступања у једнаким стварима, правне сигурности и предвидивости правног поретка постиже се другим мерама, пре свега битним смањивањем цензуса за изјављивање ревизије, сталном обуком судија и, евентуално, једним апелационим судом, с искусним, проактивним и креативним судијама, с изузетно добро организованим одељењем судске праксе у коме би радио одговарајући број најискуснијих судија и судијских помоћника, и с одговарајућом компјутерском опремом и комуникацијом”.

Устав у члану 145 прописује да се одлуке заснивају на Уставу, закону, потврђеном међународном уговору и пропису донетом на основу закона.

Закон о судијама¹⁵ у члану 1 прописује да је судија независан у поступању и доношењу одлуке. Судија суди и пресуђује на основу Устава, закона и других општих аката, потврђених међународних уговора и општеприхваћених правила међународног права.

Као једну од основних гаранција положаја судија после сталности и непреместивости **Закон о судијама прописује и међусобну независност судија:**

- Судија је слободан у заступању свог схватања, утврђивању чињеница и примени права у свему о чему одлучује.
- Судија није дужан да икоме, па ни другим судијама и председнику суда,

---

14 Унапређење система уједначавања судске праксе (1.3.9) обухвата и неке активности за које се Венецијанска комисија (2002, 2008. и 2013. године) изјаснила у својим мишљењима да могу да наруше унутрашњу независност судија. Исто тако су ове активности посматране и у Препоруци Комитета министара CE Rec(2010)12, а тичу се обавезности судске праксе. Ваља истаћи да су новелама Закона о уређењу судова које се примењују од 1.1.2014. године брисана овлашћења Врховног касационог суда да на Општој седници утврђује начелне правне ставове, а да ова могућност и даље постоји у нацрту АП за Поглавље 23 од маја 2015. године.

15 Закон о судијама (Службени гласник РС 116/2008, 58/2009, 104/2009, 101/2010, 8/2012, 121/2012, 101/2013, 32/2014, 111/2014, 117/2014, 40/2015).

објашњава своја правна схватања и утврђено чињенично стање изузев у образложењу одлуке или кад то закон посебно налаже.¹⁶

Венецијанска комисија Савета Европе се више пута у последњих десет година изјашњавала о овом питању у вези с изменама закона о уређењу судова у Србији и давала негативно мишљење. У Мишљењу од 24.6.2002. године о Закону о уређењу судова експерти Натали Фрицero, професор Правног факултета у Ници и Ђакомо Оберто, судија у Торину, навели су да се снажно противе оваквом систему наметнутог тумачења: „Једнообразност примене закона Врховни суд треба да обезбеди више кроз убедљивост образложења одлуке, него снагом неке врсте *arrets de reglement* који је одбачен у западноевропским друштвима пре два века.”

У Мишљењу број 467/2007 од 19.3.2008. године о нацртима Закона о судијама и Закона о уређењу судова, у параграфу 109, експерти наводе следеће: „У члану 31 наводи се да Врховни касациони суд утврђује начелне правне ставове ради јединствене судске примене права. Требало би прецизирати да **Врховни касациони суд утврђује правне ставове само у оквиру конкретног случаја**; иначе би ово представљало кршење начела поделе власти, будући да суд не може донети ни једну одлуку ван своје надлежности”.

Слично се Венецијанска комисија изјаснила и последњи пут о предлогу измена и допуна Закона о уређењу судова 2013. године.¹⁷ Под тачком 108 овог Мишљења наводи се да су „коментари Венецијанске комисије из претходног Мишљења још увек валидни”, а под тачком 110 је наведено да „**Апстрактне изјаве које се односе на примену права генерално имају тенденцију да буду неуспешне, јер је тешко предвидети све чињеничне околности под којима би овај закон могао да се примењује. Општа седница би требало да одлучује само о конкретним предметима.**”

Препорука Rec(2010)12 Комитета министара земаља чланица Савета Европе о судијама од 17.11.2010. године предвиђа под 5 да **би судије требало да имају потпуну слободу да непристрасно, у складу са законом и својим тумачењем чињеница, доносе одлуке у предметима.** У Поглављу III – Унутрашња независност, наводи се под 22 и 23:

„Начело судске независности значи независност сваког појединог судије у вршењу функције судског поступка. При доношењу одлука судије треба да буду независне и непристрасне и способне да делују без икаквих ограничења, непримереног утицаја, притисака, претњи или мешања, непосредног или посредног, од стране било ког органа, укључујући и органе унутар правосуђа.

¹⁶ Исто, чл. 22.

¹⁷ Мишљење број 709/2012 од 11.3.2013. године.

„Хијерархијска организација правосуђа не би требало да подрива индивидуалну независност.

„Виши судови не би требало да судијама дају упутства о томе какву пресуду треба да изрекну у појединим случајевима, осим код прелиминарних одлука или приликом одлучивања о правним лековима у складу са законом.”

Чини се, због свега наведеног, да улога Врховног касационог суда у уједначавању судске праксе треба да буде усмерена на доношење добро образложених одлука у конкретним предметима у којима ће бити решена спорна правна питања судске праксе кроз доношење прелиминарних одлука о спорном правном питању на захтев првостепеног суда, одлучивање о ванредним правним лековима у кривичној материји, односно ревизијско одлучивање и одлучивање о посебној ревизији, а све мање кроз вршење надлежности изван суђења – заузимањем правних схватања којима се попуњавају правне празнине настале доношењем закона и других прописа, чије су норме неодређене, непрецизне или нејасне.

II

Према Плану активности Врховног касационог суда ради уједначавања судске праксе¹⁸ који је донео председник Врховног касационог суда:

Врховни касациони суд, вршећи своју надлежност изван суђења, уједначава судску праксу:

1. Одлучујући о ванредним правним средствима изјављеним у појединачним предметима, по одредбама процесних закона (ЗПП, ЗКП, ЗУС), као што су:
  - Изузетна ревизија (члан 395 ЗПП – 2004, 2009, члан 404 ЗПП 2011),
  - Ревизија у радним споровима – по посебним одредбама ЗПП – која је увек дозвољена у радностатусним споровима и у споровима из области рада – ако је захтев изражен у новцу преко ревизијског цензуса,
  - Ревизија дозвољена по посебним прописима (дискриминација, породични спорови),
  - Захтев за заштиту законитости (у кривичној материји, у грађанској материји по ЗПП 2004, 2009, и у управним споровима),
  - Захтев за преиспитивање правноснажне судске одлуке (у грађанској материји по ЗПП 2011);

2. Заузимањем правних схватања – када постоје „дубоке и дугорочне разлике у судској пракси” као системски поремећај, који је довео до кршења права на правну сигурност или подривања поверења јавности у правосудни систем (види пресуду Европског суда за људска права *Нејдет и Перихан Шахин против Турске, Живић против Србије и др.*);¹⁹
3. Објављивањем одлука донетих у репетитивним предметима;
4. Објављивањем утврђених сентенци, нарочито за предмете о којима су се изјашњавала судска одељења због усвајања посебне, односно изузетне ревизије или у којима је поново одлучивано због одлука Уставног суда и Европског суда за људска права, на веб-сајту Врховног касационог суда и Билтену судске праксе Врховног касационог суда.

Поред наведеног Врховни касациони суд треба да посвети расправљању о спорним правним питањима два саветовања годишње:

- Саветовање као мултидисциплинарно расправљање спорних правних питања, што подразумева: учешће свих судова републичког ранга, апелационих судова и науке (факултета, института, на основу закључених протокола о сарадњи); спорна питања која имају право да кандидују сви судови; да Врховни касациони суд одлучује о ком спорном питању ће се конкретно расправљати, и
- Судијске дане – годишње саветовање свих судија, које подразумева већи број учесника и тематске расправе по округлим столовима

Судови републичког ранга, према наведеном плану, предузимају активности ради уједначавања судске праксе, сагласно својим законским овлашћењима, па тако:

- **Привредни апелациони суд.** – Као суд републичког ранга, по Закону о уређењу судова има право да утврђује правне ставове ради јединствене примене закона из надлежности привредних судова, због чега је неопходно да: донесе годишњи програм активности ради уједначавања судске праксе привредних судова и о овом програму обавести подручне привредне судове и Врховни касациони суд; организује годишње саветовање привредних судова ради јединствене примене закона на коме се спорна питања обрађују рефератима и корефератима који се достављају Врховном касационом суду уз позив за учешће на саветовању; обавештава Врховни касациони суд о утврђеним ставовима; објављује своје одлуке на веб страници суда; периодично објављује билтен судске праксе;
- **Управни суд.** – Као суд републичког ранга преко одељења судске праксе

¹⁹ Ове пресуде је потребно публиковати у Билтену Врховног касационог суда и објавити на веб-сајту Врховног касационог суда, односно пресуду Шахин против Турске треба на погодан начин учинити доступном свим судовима.

усаглашава рад већа Управног суда и стара се о јединственој примени закона разматрањем спорних питања на основу реферата и кореферата на седници свих судија; омогућава хоризонталну размену одлука између судија овог суда у седишту и одељењима; обавештава Врховни касациони суд о спорним питањима; објављује своје одлуке на веб страници суда; периодично објављује билтен судске праксе;

- **Прекршајни апелациони суд.** – Као суд републичког ранга, преко одељења судске праксе усаглашава рад већа Прекршајног апелационог суда и стара се о јединственој примени закона разматрањем спорних питања на основу реферата и кореферата; омогућава хоризонталну размену одлука између судија овог суда у седишту и одељењима и између Прекршајног апелационог суда и прекршајних судова; доноси годишњи програм активности ради уједначавања судске праксе прекршајних судова и о овом програму обавештава подручне прекршајне судове и Врховни касациони суд; обавештава Врховни касациони суд о спорним питањима; објављује своје одлуке на веб страници суда; периодично објављује билтен судске праксе.
- **Апелациони судови.** – По члану 24 Закона о уређењу судова треба да одржавају заједничке седнице.²⁰ Закон не одређује ни форму нити уређује организацију и начин одлучивања на оваквим седницама. Могуће је због тога одржавати заједничке седнице у ширем саставу – на пример, све судије из једне материје, јер је одржавање седница уз учешће свих судија свих апелационих судова непотребно, будући да немају овлашћења да одлучују о појединачним спорним питањима. Одржавање оваквих седница треба везати за материју (грађанску, кривичну...), тему или хитност (по потреби).

Заједничке седнице апелационих судова у ужем саставу (са делегацијама) – треба детаљније уредити Судским пословником, којим треба предвидети и да председници апелационих судова имају обавезу да израде заједнички годишњи план одржавања ових седница, састав делегација и начин њиховог рада.

Поступање апелационих судова на овим састанцима требало би уредити тако да се:

- одржавају најмање три седнице годишње, на основу плана одржавања ових седница који доносе председници апелационих судова;
- спорна питања утврђују на основу реферата и кореферата о којима се изјашњавају судије сваког апелационог суда на седницама одељења;
- реферати и кореферати достављају Врховном касационом суду;
- овоме следи заказивање заједничке седнице апелационих судова у ужем саставу;
- Врховни касациони суд се позива на ове седнице;

---

²⁰ Споразум председника апелационих судова о организацији, месту и времену одржавања заједничких седница апелационих судова у периоду до 2018. године од 16.1.2015. године, www.vksud.rs.

- Привредни апелациони суд се позива на ове седнице;
- расправе на седницама воде се на основу реферата учесника;
- седница доноси закључке, доставља их Врховном касационом суду ради изјашњавања;
- уколико Врховни касациони суд прихвати закључке, о чему обавештава апелационе судове и Привредни апелациони суд, они се објављују на веб-сајту Врховног касационог и у публикацијама судова заједно с пратећим материјалима (рефератима).

Уколико Врховни касациони суд не прихвати закључке, то значи да ће у конкретном случају другачије судити, односно да ће утврдити правно схватање о спорном питању и објавити га.

Хоризонтално и вертикално уједначавање судске праксе. – Ово уједначавање судске праксе односи се на објављивање одлука и њихову размену између судова, хоризонтално и вертикално. Размену судских одлука треба омогућити свим судовима кроз интранет, те развијањем интерфејса за повезивање програма за аутоматско вођење предмета (АВП-а и САПС-а).

Треба успоставити и посебне регистре, дигиталне (електронске) и аналогне (у папиру) за следеће одлуке:

- Европског суда за људска права;
- међународних тела за заштиту људских права;
- Уставног суда;
- међународних тела која надзиру примену Хашких конвенција;
- Врховног касационог суда;
- апелационих судова;
- виших судова;
- одлука било ког суда који је применио неки међународни инструмент;
- разврстане по гранама права.

Потребно је израдити јединствену номенклатуру законских института за хоризонталну и вертикалну размену и претрагу по оваквој бази – која треба да се користи за веб-сајт и ЦМС (АВП и САПС).

Виши, привредни и основни судови своју праксу требало би да уједначавају уз посредство апелационих судова на следећи начин:

Виши судови:

- виши судови с територије једне апелације одржавају састанак са својом апелацијом (на састанак делегирају председнике одељења и председнике судске праксе);
- виши судови кандидују спорно питање и пишу реферат/коререферат који достављају својој апелацији. Овај реферат прослеђује се другим апела-

---

ционим судовима који поводом тога одржавају састанак са својим вишим подручним судовима;

- заједнички састанци делегација виших судова и апелационих судова одржавају се по програму који усвајају председници апелационих судова;
- о одржавању састанка обавештава се Врховни касациони суд уз доставу материјала;
- о закључцима усвојеним на састанку обавештава се Врховни касациони суд, а супсидијарно се примењују правила која важе за заједничке састанке апелационих судова.

Основни и привредни судови:

- усаглашавају судску праксу у материји извршења;
- у ту сврху одржавају састанак једном годишње;
- овај састанак иницира Врховни касациони суд;
- Врховни касациони суд анкетира основне и привредне судове о спорним правним питањима;
- Врховни касациони суд утврђује листу спорних питања, одређује који ће их судови обрадити, израдити реферат и доставити га Врховном касационом суду;
- о рефератима се изјашњава Грађанско одељење Врховног касационог суда;
- на једнодневном састанку расправља се о три до четири спорна питања.

Едукација

Треба развити програм обуке која би обухватила и обезбедила:

- хармонизацију с праксом Европског суда за људска права;
- обраду спорних института по материјама (нпр. радно право, накнада штете, разумни рок);
- мултидисциплинарни приступ решавању појединих спорних питања имплементације нових закона.

Уместо закључка

Категорички императив институционалне независности суда и персоналне независности судија јесте тежња да се пред судовима оствари право на једнаку заштиту права.

Демократији одговара праведан суд, а праведан суд суди једнако у једнаким стварима.

Правда је стожерна врлина, а да би се остварила: сваком треба да се призна оно што му припада; треба једнако поступати у једнаким стварима; а неједнако поступати с једнаким стварима само сразмерно њиховој неједнакости; и поступати према другоме као према себи.

Снежана Андрејевић,
судија Врховног касационог суда

Драгомир Милојевић,
председник Врховног касационог суда

Уједначавање судске праксе у грађанској материји

Транзиција у друштву и прелазак из једног система у други ради остварења владавине права и постизања демократских вредности довела је до френетичне законодавне активности чији су циљеви, осим политичких, условљени и потребом хармонизације с међународним стандардима, ратификованим конвенцијама и прописима ЕУ. Узроковала је и бројне системске поремећаје, који су уз економску кризу, довели до масовних отпуштања, повећане потребе за социјалном интервенцијом државе, инсолвентности и банкротства привредних субјеката.

Усвајање закона по хитној процедури, који су често међусобно неусклађени, неодређених норми које захтевају тумачење и пре почетка примене закона, пуних правних празнина и недоречености, нарочито у области грађанског права, узрокују различиту судску праксу и доводе у питање способност судова да овакве законодавне недостатке превазиђу у законитој процедури, будући да судови примењују право и да нису овлашћени да уместо законодавне власти доносе норме којима уређују правне односе.

Систем судова у Републици Србији, због подељене првостепене стварне надлежности и подељене месне другостепене надлежности између 25 виших судова и четири апелациона суда, уз висок ревизијски цензус и недоступност ванредних правних лекова, били су у претходном периоду узрок неуједначене судске праксе, нарочито у масовним споровима. Различито решавање репетитивних спорова у истим чињеничним и правним ситуацијама, неуспела реформа, недовољна обука судија, само су неки од проблема који оптерећују судски систем у Републици и онемогућавају право на правично суђење, због претерано дугог трајања судских

поступака, чији је исход због различите судске праксе неизван и непредвидљив, а правна сигурност угрожена.

Повреда права на правично суђење због непостојања правне сигурности односи се између осталог и на различите и контрадикторне правоснажне судске одлуке донете у истим чињеничним и правним ситуацијама и у смислу члана 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода утврђење повреде тог права је и у надлежности Европског суда за људска права.

Тако, пресуда Великог већа Европског суда за људска права *Nejdet Şahin u Perihan Şahin против Турске* од 20.10.2011. године (представка број 13279/05) као „*leading case*”, утврђује стандарде који указују на постојање кршења права на правично суђење због непостојања правне сигурности. Параграфима 49 до 58 ове пресуде утврђени су следећи принципи:

- суд нема задатак да замењује домаће судове. Национални судови решавају проблеме тумачења домаћег законодавства, а његова је улога да провери да ли су дејства таквог тумачења компатибилна с Конвенцијом;
- **могућност противречних судских одлука карактеристика је судских система који су засновани на мрежи првостепених и жалбених судова који имају власт на одређеној територији. Разлике се могу јавити у оквиру самог суда, али се ово само по себи не може сматрати несагласним с Конвенцијом;**
- суд утврђује питање да ли постоје „дубоке и дугорочне разлике” у судској пракси врховног суда, те да ли домаће законодавство предвиђа механизме за превазилажење тих недоследности, да ли се ти механизми примењују и дејства њихове примене. Потребно је утврдити да ли постоји правни лек који је делотворан, ефикасан да изврши исправку и доведе до правне сигурности (не сме да буде теоретски или илузорни правни лек);
- оцена Суда заснива се на принципу правне сигурности, који је имплицитан у свим члановима Конвенције и представља суштински аспект владавине права. Право на правично суђење мора се тумачити у светлу преамбуле Конвенције;
- и коначно, **принцип правне сигурности је обавеза државе, тј. судских органа, доприноси поверењу јавности у судове. Постојање противречних судских одлука може створити стање правне несигурности које смањује поверење јавности у правосудни систем, а поверење представља основну компоненту државе засноване на владавини права.**

У образложењу ове одлуке наведено је и да развој судске праксе није по себи супротан исправном администравању правде, јер би неодржавање динамичног

и еволутивног приступа створило ризик од спречавања да се спроведу потребне реформе или побољшања.¹

У предмету *Живић против Србије* (представка број 37204)² Европски суд за људска права је истакао и:

„(Д)а се одређене разлике у тумачењу права јављају и морају бити прихваћене у сваком правном систему који се заснива на мрежи првостепених и другостепених судова. Међутим **овде је разлика у примени права настала пред истим судом и то је створило стање континуиране правне неизвесности, што је подрило поверење у судство**”.

Имајући у виду све наведене околности, Врховни касациони суд у грађанској материји, полазећи од законских овлашћења, уједначава судску праксу:

1. Решавањем спорног правног питања, на захтев првостепеног суда;
2. Одлучивањем о ванредним правним лековима у појединачним предметима;
3. Усвајањем правних схватања ради попуњавања правних празнина, јединственог тумачења права или ради предузимања општих мера из пресуда Европског суда за људска права донетих против Републике Србије, у поступку њиховог извршења;
4. Одржава састанке с апелационим судовима и судовима републичког ранга ради разматрања спорних правних питања из опште грађанске материје и материје радног права;
5. Учествоје у заједничким седницама апелационих судова за општу грађанску материју и материју радног права, према плану из Споразума председника судова ради реализације обавезе из члана 24 Закона о уређењу судова;
6. Одржава састанке с представницима судова ради уједначене примене права у предметима у којима се захтева заштита права на суђење у разумном року или захтева принудно извршење и обезбеђење;
7. Припрема материјале за тематска саветовања у грађанској материји и материји радног права и „Годишње саветовање судија Републике Србије – Судијски дани”;

---

1 Вида Петровић Шкоро, „Владавина права гаранција правне сигурности, делотворни закони и конзистентна судска пракса, пресуде Европског суда и наш правни систем”, Правни информатор 10/2013, 3–9.

2 Службени гласник РС 72/11, 43.

8. На седници Грађанског одељења утврђује сентенце из одлука Врховног касационог суда из опште грађанске, привредне и управне материје ради објављивања у *Билтену судске праксе* и на веб-страници Врховног касационог суда.

Решавање спорног правног питања на захтев првостепеног суда

Поступак за решавање спорног правног питања је у функцији окончања већег броја предмета и уједначавања судске праксе решавањем претходног (прејудисијелног) спорног правног питања које се појавило у току спора пред првостепеним судом (члан 180–185 ЗПП).

Ради се о имплементацији Препоруке Комитета министара државама чланицама СЕ број Р(95)5 глава 4, члан 7 тачка (д) о увођењу и унапређивању жалбених поступака у грађанским и привредним предметима.

Поступак за решавање спорног правног питања у суштини је озакоњење раније праксе судова, с обзиром на то да су нижестепени судови чекали да слично спорно питање реши највиши суд, доношењем одлука, заузимањем правног става или усвајањем правног схватања. Сада је та процедура уређена и одређен је рок у којем Врховни касациони суд треба да реши спорно правно питање.

Законом о парничном поступку прописано је да, ако у поступку пред првостепеним судом у већем броју предмета постоји потреба да се заузме став о спорном правном питању које је од значаја за одлучивање о предмету поступка пред првостепеним судовима, првостепени суд ће по службеној дужности или на предлог странке, захтевом да покрене поступак пред Врховним касационим судом ради решавања спорног правног питања.

Суд који је покренуо поступак за решавање спорног правног питања дужан је да застане с поступком док се не оконча поступак пред Врховним касационим судом. Захтев треба да садржи кратак приказ утврђеног стања ствари у конкретној правној ствари, наводе странака о спорном правном питању и разлоге због којих се суд обраћа са захтевом за решење спорног правног питања. Суд ће уз захтев да приложи и сопствено тумачење спорног правног питања.

Врховни касациони суд решава спорно правно питање по правилима поступка за усвајање правних ставова, у року до 60 дана од дана пријема захтева, а одбиће да реши спорно правно питање, ако оно није од значаја за одлучивање у већем броју предмета у поступку пред првостепеним судом.

У одлуци поводом захтева за решавање спорног правног питања Врховни касациони суд износи разлоге којима образлаже заузето правно схватање, доставља ту

одлуку суду који је покренуо поступак и објављује је на веб-страници Врховног касационог суда или на други погодан начин.

Ако је Врховни касациони суд решио спорно правно питање, странке у поступку у коме се поставља исто спорно правно питање немају право да траже његово решавање у парници која је у току.

Поступак по ванредним правним лековима

Ревизија³ – као ванредни правни лек није више дозвољена у свим споровима. Закон сада прописује да против правноснажне пресуде донете у другом степену странке могу да изјаве ревизију у року од 30 дана од дана достављања пресуде.

Ревизија је **увек дозвољена** ако је:

- то посебним законом прописано;
- другостепени суд преиначио пресуду и одлучио о захтевима странака;
- другостепени суд усвојио жалбу, укинуо пресуду и одлучио о захтевима странака.

Ревизија **није дозвољена** у имовинскоправним споровима ако вредност предмета спора побијеног дела не прелази динарску противвредност од 40.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе.

Ревизијски суд *не мора детаљно да образлаже одлуку којом ревизију одбија* ако се у ревизији понављају жалбени разлози или кад се образлагањем не би постигло ново тумачење права нити допринело уједначеном тумачењу права. Овакво решење је у складу и с Препоруком Комитета министара СЕ Р(95)5, члан 7 тачка (ц) о начелима грађанског поступка за унапређење и остваривање правде од 7. фебруара 1995. године.

Одредбе о границама испитивања побијане пресуде од стране ревизијског суда по службеној дужности (члан 408 ЗПП) односе се на поступање Врховног касационог суда по службеној дужности тако да највиши суд пази на битне повреде из члана 374 став 2 тачка 2 ЗПП и да ли је материјално право правилно примењено, али се због битних повреда из члана 374 став 2 тачке 6, 8, 10 и 11 ЗПП ревизија може изјавити само под условом да су истицане у жалби, односно да су учињене у поступку пред другостепеним судом.

---

3 Види чл. 403 до 420 Закона о парничном поступку – ЗПП (Службени гласник РС 72/2011, 49/2013, 74/2013, 55/2014).

Проширена су и овлашћења ревизијског суда кад је у питању ревизија дозвољена по посебном пропису (члан 403 став 2). Ако Врховни касациони суд нађе да је у овом случају чињенично стање погрешно или непотпуно утврђено, укинуће другостепену пресуду и вратиће предмет другостепеном суду на поновно одлучивање.

Посебна ревизија је ревизија која је изузетно дозвољена због погрешне примене материјалног права и против другостепене пресуде **која не би могла да се побија ревизијом**, ако је по оцени Врховног касационог суда потребно да се размотре правна питања од општег интереса или правна питања у интересу равноправности грађана, **ради уједначавања судске праксе**, као и ако је потребно ново тумачење права (посебна ревизија). О дозвољености и основаности посебне ревизије одлучује Врховни касациони суд у већу од пет судија.

Ново законско решење о посебној ревизији је у складу с Препоруком Комитета министара СЕ Р(95)5 глава 4 члан 7 тачка (ц) о начелима грађанског поступка за унапређење и остваривање правде од 7. фебруара 1995. године, које треба да омогући Врховном касационом суду остваривање нове улоге у реформисаном правном систему. У складу је и с Препорукама из Извештаја о скринингу које су уграђене у нацрт Акционог плана за Поглавље 23 под тачком 1.3.9. из маја 2015. године.

Последњим новелирањем Закона о парничном поступку омогућено је странкама да ванредним правним лековима побијају правоснажне другостепене пресуде и решења којима се окончава парнични поступак у већем броју случајева него раније, будући да су прописани нови основи за побијање ових одлука у трећем степену у грађанској материји, смањен ревизијски цензус и омогућено странкама изјављивање посебне ревизије и приступ Врховном касационом суду, између осталог и ради уједначавања судске праксе, тако да Врховни касациони суд о дозвољености ове посебне ревизије одлучује по сопственој оцени.⁴

Захтев за преиспитивање правноснажне пресуде

Против правноснажне пресуде донете у другом степену Републички јавни тужилац може да поднесе Врховном касационом суду захтев за преиспитивање правноснажне пресуде.⁵ Захтев може да се поднесе против правноснажне пресуде којом је *повређен закон на штету јавног интереса*, у року од три месеца од дана правноснажности пресуде. Овај правни лек резервисан је искључиво за Ре-

4 Раније је о изузетној ревизији по чл. 395 ЗПП 2004, 2009. одлучивано само на предлог апелационог суда, а по чл. 404 ЗПП 2011. одлучивање о посебној ревизији на захтев странке предлог је могао дати и апелациони суд или је то могао одлучити ВКС по сопственој оцени.

5 Види чл. 421 до 425 ЗПП.

публичког јавног тужиоца и, уколико он не поднесе овај захтев, овлашћење за подношење захтева не прелази на странке у поступку у коме је донета правоснажна другостепена пресуда. Зато је овакав правни лек ограничен, а право на подношење правног лека у диспозитивном поступку какав је парнични препуштено државном органу, а не странкама.

Европски суд за људска права поштује оцену законодавца о томе шта је у јавном интересу осим уколико је очигледно *без разумног основа* или је појам јавног интереса узет прешироко.⁶ Јавни интерес признат је у неким случајевима *de facto* експропријације као средство политике националне одбране, при изградњи војних база и боравишта за официре, замене манастирских имања, експропријације имовине бивших краљевских лоза, контроле цена, права прече куповине ради спречавања пореске утаје и сл.

Постојање накнаде (кад је право на накнаду установљено) и висина накнаде суштински су фактори у уравниотежењу јавног интереса и приватних права, а кад не би било тако, заштита коју пружа члан 1 Првог протокола, против конфискације – што подразумева лишење права на имовину (а не кривичну санкцију), која се *mutatis mutandis* односи и на друге случајеве лишавања имовине, била би илузорна и неефикасна.⁷

Врховни касациони суд одлучује о захтеву за преиспитивање правноснажне пресуде без расправе, а побијану одлуку испитује само у границама захтева. Врховни касациони суд може да одбије или усвоји захтев за преиспитивање правноснажне пресуде.

Захтев за преиспитивање правноснажне судске пресуде је ванредни правни лек који потенцијално може да доведе до кршења права на правично суђење, приступ суду или кршење правне сигурности будући да је заштитна законска клаузула о повреди јавног интереса на штету закона у диспозитивном парничном поступку (који је већ правоснажно окончан) неодређена и прешироко постављена. Посебно ваља истаћи да појам јавног интереса није одређен законом и да овакво ограничење, у смислу члана 20 став 3 Устава Републике Србије, мора задовољити конвенцијске и конституционалне принципе легалитета, легитимитета и пропорционалности.

Понављање поступка

Понављање правноснажно окончаног поступка⁸ могуће је из истих разлога као и раније, али су у члану 426 став 1 тачке 9, 11 и 12 ЗПП прописани посебни разлози

---

6 Hentrich против Француске, бр. 13616/88.

7 Одлука Комисије бр. 7987/77 од 13. децембра 1979. године.

8 Види чл. 426 до 433 ЗПП.

због којих се поступак може поновити: ако је накнадно пред надлежним органом правноснажно решено претходно питање (члан 12) на коме је одлука заснована; ако странка стекне могућност да употреби одлуку Европског суда за људска права којом је утврђена повреда људског права, а то је могло да буде од утицаја на доношење повољније одлуке; ако је Уставни суд, у поступку по уставној жалби, утврдио повреду или ускраћивање људског или мањинског права и слободе зајемчене Уставом у парничном поступку, а то је могло да буде од утицаја на доношење повољније одлуке.

Овај ванредни правни лек тако је постао значајан инструмент заштите не само људских права већ и уједначавања судске праксе уколико се ради о контрадикторним одлукама судова исте стварне надлежности, да би у правном саобраћају опстала само законита и правилна судска одлука.

Увођењем ових основа за понављање правноснажно окончаних парничних поступака извршена је имплементација препорука CE P(2000)2, P(2002)13, P(2004)4, 5 и 6 које се помињу и у Декларацији усвојеној на овом министарском састанку 12. маја 2004. године, да би се обезбедила потпуна реституција због утврђеног кршења права по доношењу одлуке Европског суда за људска права.

Понављање поступка пред Врховним касационим судом⁹ може се захтевати само из разлога наведених у члану 426 тачке 1, 6, 11 и 12 ЗПП¹⁰ ако се разлог за понављање поступка односи искључиво на поступак пред Врховним касационим судом. Ако Врховни касациони суд нађе да је предлог за понављање поступка основан, укинуће своју ранију одлуку и донети нову одлуку о главној ствари.

Нову одлуку о главној ствари Врховни касациони суд донеће без расправе.

9 Чл. 433а ЗПП.

10 Чл. 426 ЗПП: „Поступак који је одлуком суда правноснажно окончан може да се по предлогу странке понови ако: 1) је суд био непрописно састављен или ако је судио судија који је по закону морао да буде искључен или је решењем суда био изузет или ако је у доношењу пресуде учествовао судија који није учествовао на главној расправи; 6) је до одлуке суда дошло услед кривичног дела судије, односно судије поротника, законског заступника или пуномоћника странке, противне странке или трећег лица; 11) странка стекне могућност да употреби одлуку Европског суда за људска права којом је утврђена повреда људског права, а то је могло да буде од утицаја на доношење повољније одлуке; 12) је Уставни суд, у поступку по уставној жалби, утврдио повреду или ускраћивање људског или мањинског права и слободе зајемчене Уставом у парничном поступку, а то је могло да буде од утицаја на доношење повољније одлуке.

Усвајање правних схватања и утврђивање сентенци из одлука Врховног касационог суда

Усвајањем правних схватања ради попуњавања правних празнина, јединственог тумачења права или ради предузимања општих мера из пресуда Европског суда за људска права донетих против Републике Србије, у поступку њиховог извршења¹¹ Врховни касациони суд уједначава судску праксу и указује на који начин ће спорно правно питање бити решено уколико се појави у појединачном предмету о коме одлучује Врховни касациони суд, будући да обавезује само судије Врховног касационог суда из одељења које је правно схватање усвојило.

Врховни касациони суд усваја правна схватања на захтев већа овог суда, односно у поступку решавања спорног питања или у случају да, пратећи примену неког закона, утврди да се постојеће правне празнине или прешироко постављени стандарди у пракси судова различито тумаче и попуњавају. Правна схватања усвајају се и на захтев нижестепених судова, а нарочито ако се ради о тзв. масовним споровима, јер се на тај начин спречава доношење различитих пресуда и постиже предвидивост судске праксе у десетинама хиљада предмета који се налазе у нижестепеним судовима.

Имајући у виду правно дејство усвојених правних схватања одељења Врховног касационог суда и примедбе Венецијанске комисије, уједначавање судске праксе би требало вршити одлучивањем тзв. пилот пресудама у масовним, репетитивним предметима, а правна сигурност остварила би се прописивањем посебног поступка за уједначавање судске праксе у случају постојања контрадикторних одлука, будући да посебна ревизија, по оцени Уставног суда, изнетој у бројним одлукама, не представља делотворно правно средство за заштиту права које су странке дужне да искористе пре обраћања Уставном суду.

На седницама Грађанског одељења утврђују се и сентенце из одлука Врховног касационог суда из опште грађанске, привредне, управне и прекршајне материје (осим за прекршаје 01, 02, 03 – из области јавног реда и мира, саобраћаја и јавне безбедности, у којима се сентенце утврђују на седницама Кривичног одељења ВКС), које припремају судије и саветници, ради објављивања у Билтену судске праксе и на веб-страници Врховног касационог суда. Овај поступак прописан је Пословником о уређењу и раду Врховног касационог суда да би се објавиле само

---

11 Види образложење Коначног текста правног схватања о спровођењу извршења с одвојеним мишљењем, донетог у поступку извршења генералних мера из пресуда ЕСЉП Качапор и др. против Србије, Црнишанин и др. против Србије и одлуке Уставног суда Уж 122/2009 од 21. јануара 2010. године. Сентенца овог правног схватања гласи: „Извршни поступци који се односе на наплату новчаних потраживања из радног односа утврбених извршним исправама против дужника, субјекта приватизације у реструктурирању, неће се прекидати. Прекинути поступци ће се наставити и окончати”, Билтен ВКС 1/2011.

оне сентенце за које се већином гласова определило Грађанско одељење ВКС и на овај начин обавестила јавност о важећој јуриспруденцији Врховног касационог суда у одређеној материји.

Заједничке седнице и састанци Врховног касационог суда с нижестепеним судовима

Врховни касациони суд одржава састанке с апелационим судовима и судовима републичког ранга ради разматрања спорних правних питања из опште грађанске материје и материје радног права, најмање два пута годишње.

Врховни касациони суд учествује у заједничким седницама апелационих судова за општу грађанску материју и материју радног права, према плану из Споразума председника судова ради реализације обавезе из члана 24 Закона о уређењу судова, разматра реферате и кореферате припремљене за ове седнице и изјашњава се на седници грађанског одељења о ставовима које су усагласили апелациони судови, а кад ставови апелационих судова о поједином спорном правном питању нису усаглашени, усваја правна схватања да би се спречило доношење различитих одлука од стране апелационих судова. У Билтену судске праксе и на сајту ВКС објављују се сви усаглашени ставови и објављују се правна схватања која је усвојио Врховни касациони суд кад апелациони судови о неком спорном питању нису постигли сагласност.¹²

Врховни касациони суд одржава и састанке с представницима судова ради уједначене примене права у предметима у којима се захтева заштита права на суђење у разумном року, као и састанке с извршним судовима будући да извршење и обезбеђење спроводи 66 основних судова и 16 привредних судова, да не постоји инстанциона надлежност те да се судска пракса између њих може усагласити само покретањем поступка за решавање спорног правног питања (члан 180 ЗПП) и усвајањем правног схватања од стране Врховног касационог суда, што утиче на ефикасност извршних судова.¹³

12 Види Билтен судске праксе 1/2015, www.vksud.rs.

13 Види Билтен ВКС број 2/2014, стр. 175, 179, 183, 186, 195. и 205. („О висини продајне цене након неуспелог јавног надметања“, „О разграничењу надлежности између суда и извршитеља“, „О подобности закључка повереника за судско извршење“, „О уредности предлога за извршење“, „О спровођењу извршења извршне исправе донете применом неуставног прописа“ и „О принудном остваривању накнаде за кашњење у испуњавању новчане обавезе прописане Законом о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама“).

Годишње саветовање судија Републике Србије – Судијски дани

Од 2005. године највиши суд у Републици, Врховни суд Србије, а потом Врховни касациони суд, организује саветовање судија, апострофирајући увек актуелне теме: правосуђе данас, закони и њихова примена, и актуелна спорна питања у судској пракси.

Саветовање траје два или три дана дана, а сесије се организују као пленарне и одвојене по правним областима (кривичној, грађанској, управној и прекршајној).

У раду саветовања учествују: све судије Врховног касационог суда, судије Управног суда, Привредног апелационог суда, Прекршајног апелационог суда, апелационих судова, председници судова и судије нижестепених судова (до трећине од укупног броја судија сваког суда, изабраних по критеријуму успешности), гости и обрађивачи тема из институција с којима Врховни касациони суд сарађује на основу Протокола о сарадњи и сл.

Уважавајући специфичне захтеве за поједине правне области Врховни касациони суд настоји да се за дискусију и интерактивно учешће судија у раду саветовања обезбеди бар онолико времена колико се планира за саопштења обрађивача посебних тема, односно уводних реферата на округлим столовима.

Судијски дани су прилика да се унапреди ефикасност судова, размотри Јединствени програм решавања старих предмета, Посебни програм за решавање старих извршних предмета, План за уједначавање судске праксе и мере које је наложио Врховни касациони суд, да се размотре спорна правна питања, супротставе мишљења и на основу дискусије на одељењима Врховног касационог суда усвоје одговарајућа правна схватања, односно изразе правни ставови у образложењу одлука којима се решавају и спорна правна питања судске праксе у судовима у Републици.

У тематском Билтену судске праксе објављен је и преглед начелних правних ставова, правних схватања и закључака Врховног суда Србије, усвојених између два годишња саветовања

Даљи кораци

Полазећи од гаранција институционалне и персоналне независности судства – судије би требало да имају потпуну слободу да непристрасно, у складу са законом и својим тумачењем чињеница, доносе одлуке у предметима, да начело судске независности значи независност сваког појединог судије у вршењу функције судског поступка, да при доношењу одлука судије треба да буду независне и непристрасне и способне да делују без икаквих ограничења, непримереног утица-

ја, притисака, претњи или мешања, непосредног или посредног, од стране било ког органа, укључујући и органе унутар правосуђа, да хијерархијска организација правосуђа не би требало да подрива индивидуалну независност, и да виши судови не би требало да судијама дају упутства о томе какву пресуду треба да изрекну у појединим случајевима, осим код прелиминарних одлука или приликом одлучивања о правним лековима у складу са законом – неопходно је нагласити да:

- према садашњим уставним и законским решењима, није прихватљиво наметати нижестепеним судовима обавезујуће правне ставове највишег суда јер то може да угрози унутрашњу независност судија,
- правила о обавезности прихватања правних ставова изражених у појединачним одлукама виших судова, уколико такво правно дејство одлука Врховног касационог суда и других инстанционих судова који правоснажно одлучују буде прихваћено, треба ублажити обавезом суда да у поновном поступку, уколико не прихвати став инстанционог суда, то посебно образложи и прописивањем посебног основа за побијање такве одлуке у ревизијском поступку,
- уједначавање судске праксе треба уградити у грађанску процедуру као посебан правни основ за изјављивање ванредног правног средства Врховном касационом суду увек кад постоје контрадикторне судске одлуке у истим чињеничним и правним ситуацијама,
- уградити у Закон о уређењу судова механизме за уједначавање судске праксе између виших судова по сличном принципу као за апелационе судове,
- ојачати капацитете Одељења судске праксе Врховног касационог суда и одељења судске праксе у нижестепеним судовима,
- организовати континуирану обуку судија и саветника распоређених у одељења судске праксе у области хармонизације домаће судске праксе и хармонизације с праксом Европског суда за људска права,
- омогућити усавршавање младих судија и саветника распоређених у одељење судске праксе упућивањем у Одељење судске праксе Врховног касационог суда ради едукације (на пример на период од месец дана),
- обезбедити средства за објављивање тематских публикација о важећој судској пракси у појединим областима у виду реферата и сентенци из одлука утврђених на седницама Грађанског одељења ВКС и
- омогућити хоризонталну и вертикалну размену судских одлука између инстанционих судова, у електронској форми.

О уједначавању судске праксе у кривичним предметима

Уставно право на правично суђење из члана 32 и право на једнаку заштиту права из члана 36 Устава РС, те право на правично суђење из члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, суштински садрже и право странке у судском поступку на исту одлуку у истој чињеничној ситуацији, односно, ма колико то деловало чудно, на „предвидљиву” судску одлуку и у кривичноправној области. Стога и говоримо о потреби уједначавања судске праксе уопште, те тако и у материји где су иначе појединачни предмети и кривичноправни догађаји потпуно и по разним параметрима изузетно различити и неуједначени.

У овој материји ова потреба посебно је интензивирана након доношења Закона о судовима из 2008. године (који је почео да се примењује од 1. јануара 2010), када је Врховни суд изгубио део надлежности (која је припала апелационим судовима) и остао само суд ванредног правног лека (па и то ограничених домета), а систем судова добио четири потпуно нова, апелациона и подручја и суда. Дакле, десиле су се две ствари које, потенцијално, директно генеришу проблем. С једне стране дотадашњи један суд (као неспорно чвршћа гаранција једнаког поступања у истим стварима) губи могућност доношења правноснажне одлуке, а с друге стране јединствена територија на којој је поступао тај један суд, дели се на четири посебне територије и формирају се четири потпуно нова апелациона суда. Ови судови су нови и по свом саставу, односно, већина судија који поступају у овој апелационој материји до тада у њој нису поступали. Наиме, само је један незнатан број судија из ранијег Врховног суда наставио с поступањем у неком од апелационих

судова,¹ док је већина изабраних судија „дошла” из ранијих окружних судова с искуством из првог степена или из тадашње тзв. „мале апелације”.²

Надаље, изменама ЗКП из 2009. године Врховни суд, а касније Врховни касациони суд, изгубио је и у домену ванредних правних лекова значајан део надлежности тако да је и с те стране ограничен у могућности да кроз своје одлуке уједначава праксу нижестепених судова. Тако, почетком примене ових измена процесног закона, престао је да постоји захтев за преиспитивање правноснажне пресуде те је окривљени изгубио свој једини ванредни правни лек за исправљање повреда закона, а о ванредном ублажавању казне више не одлучује највиши суд. У складу с овим, као једини ванредни правни лек по коме поступа Врховни касациони суд остао је захтев за заштиту законитости Републичког јавног тужиоца. Имајући у виду да је у периоду 2010–2013. године у кривичној материји донето око 415.000³ одлука, а да је у исто време Врховном касационом суду поднет само 651 захтев за заштиту законитости, јасно је у коликом броју предмета највиши суд уопште и није могао дати своју коначну оцену о правилности ставова изражених у овим одлукама и о (не)уједначености у поступању нижестепених судова у истим стварима.

Могућности Врховног касационог суда у том смислу су још уже када се узме у обзир и уставом загарантовано право да се правноснажна пресуда и не може изменити на штету окривљеног (него само у његову корист), па су домети одлуке којом се само декларишу евентуалне повреде почињене у поступку у корист окривљеног, без измене саме одлуке, објективно ограничени.⁴

Горенаведени генератори проблема евентуалног неуједначеног поступања судова у истим стварима у кривичној материји додатно се интензивирају изменама Закона о уређењу судова почев од 1. јануара 2014. године и увођењем у систем тзв. „мале апелације”, односно поделе апелационе надлежности између четири апелациона суда и двадесет пет виших судова који сад одлучују о жалбама на пресуде основних судова за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до пет година.⁵

Посебан проблем и тако генератор неуједначеног поступања представљају честе измене кључних закона од којих је најзначајније то што је у току 2011. године донет нови Законик о кривичном поступку који се, најпре ограничено, примењује почев од 15. јануара 2012. године, а у пуном обиму почев од 1. октобра 2013.

1 Тако, у Апелационом суду у Београду шест судија, у Апелационом суду у Новом Саду један, а у апелационим судовима у Нишу и Крагујевцу ниједан.

2 Одлучивање по жалбама на пресуде за кривична дела за која је забрањена казна затвора до десет година.

3 Податак се односи и на првостепене и другостепене одлуке, па се може претпоставити да је правноснажно око две трећине.

4 Чл. 34 став 3 Устава РС. Идентично и чл. 4 став 2 ЗКП.

5 Око 50% предмета правноснажно се оконча пред вишим судовима.

године, те смо у кривичним поступцима у том периоду у примени истовремено имали два, у значајној мери различита, процесна закона.⁶

На који начин Врховни касациони суд уједначава праксу у кривичној материји?

Више је начина на који Врховни касациони суд обезбеђује јединствену примену права, односно уједначава праксу судова у Републици Србији у овој материји. Ову своју законску обавезу суд врши:

- кроз одлуке које доноси по захтевима за заштиту законитости,
- усвајањем сентени из одлука, те правних схватања, ставова и закључака,
- учешћем на састанцима представника кривичних одељења Апелационих судова,
- стручним надзором и контролом рада апелационих судова,
- одговорима на спорна правна питања нижестепених судова,
- одговарајућим публиковањем својих образложених одлука и ставова, и
- организацијом годишњег саветовања свих судова тзв. „Судијски дан”.

Да би могао да уједначава праксу нижестепених судова, неопходно је обезбедити да из самог Врховног касационог суда не изађу различите одлуке у истој ствари и тако спречити потенцијалну могућност да сам највиши суд, због тога, буде генератор неуједначеног поступања (на начин да се неки судови у својим одлукама позивају на један став изражен у некој нашој одлуци, а неки други судови на став који смо по истом изразили у некој нашој другој одлуци). Због тога је неопходно претходно нешто рећи о томе како Врховни касациони суд уједначава сопствену праксу.

У Кривично одељење Врховног касационог суда Годишњим распоредом распоређено је четрнаест судија (петнаест с председником суда) који поступају у три већа петорице – од по пет судија, а по захтевима за заштиту законитости и у два већа од по пет судија за поступање по захтевима за заштиту законитости на одлуке Врховног касационог суда и Привредног апелационог суда. Разумљиво је стога да постоји опасност да различита већа донесу различите одлуке у истој ствари (па и да различите одлуке „изађу” из истог већа). Да би се то спречило одредбама и Судског пословника и Пословника о уређењу и раду Врховног касационог суда предвиђено је формирање одељења судске праксе и његове надлежности, те поступање и већа које је донело одлуку и кривичног одељења, евентуално и опште

---

⁶ Почев од 2001. године до сада код нас је Законик о кривичном поступку мењан и у више наврата и у три основна текста (из 2001, 2006. и 2011. године).

седнице свих судија у ситуацијама када се процени да нека одлука, односно у њој изражен став, одступа од раније заузетих ставова или прихваћене праксе суда.

Неопходно је рећи да при кривичном одељењу два искусна судијска саветника обављају евиденцију судске праксе, а да се годишњим распоредом председника суда одређују судије које врше функцију руководиоца евиденције судске праксе и његовог заменика.

Одредбама Пословника о уређењу и раду ВКС (*Службени гласник РС 37/2010, 51/2014*) у овом делу је предвиђено да:

„Одељење судске праксе прати и проучава судску праксу, иницира преиспитивање усвојеног правног схватања, обавештава судије и саветнике суда о правним схватањима судских одељења и утврђује који су подаци и документација потребни да се прате у циљу усавршавања судске праксе, као и начин њиховог евидентирања, обраде и уношења у публикације, ради обезбеђивања јединствене судске примене права.

„У одељењу судске праксе се врши регистровање и обрада података и правних схватања за потребе правосудног информационог система.” (Члан 38.)

„(В)оди се и посебан регистар у који се уносе правна схватања усвојена на седницама одељења, закључци са саветовања и радних састанака судија... посебно за сваку грану права, хронолошким редом и могу се објавити у посебној збирци или на интернет страници Врховног касационог суда...” (Члан 39.)

Писмено израђена и потписана одлука предаје се евиденцији судске праксе у одељењу, па „кад евиденција судске праксе нема примедбе и потпише налог за отпремање предмета из судске праксе, писмено израђена одлука се с предметом предаје служби за препис ради сравњења и умножавања, а потом писарници. Решеним се сматра предмет који је отпремљен из Врховног касационог суда.” (Члан 40.)

Уколико пак евиденција судске праксе сматра да се у донетој одлуци одступило од усвојених правних схватања и праксе суда, руководилац евиденције судске праксе ће писменом образложеном примедбом указати на то и председник већа које је донело одлуку поново ће изнети предмет на седницу већа. „Ако веће не промени одлуку, предмет се доставља председнику одељења ради изношења на седницу одељења. Ако седница одељења закључи да се у одлуци одступило од усвојених правних схватања и праксе суда, вратиће предмет већу које је донело одлуку ради поновног одлучивања. Ако веће остане при својој одлуци предмет се доставља Општој седници.” (Члан 41.)

Ова правила поступања, иако се у пракси ВКС доследно примењују, додатно су конкретизована и закључком са седнице Одељења судске праксе суда од 11. марта 2015. године којим је одређено да ће саветник у пракси, у случају да се у одлуци одступило од усвојених правних схватања и праксе суда, усмено указати на одступање судији известиоцу и саветнику који је радио нацрт одлуке, а потом, уко-

---

лико се не усагласе, председнику већа које је донело ту одлуку, па затим и судији руководиоцу евиденције судске праксе тог одељења. Уколико председник већа не прихвати став праксе, руководилац евиденције судске праксе ће писменом образложеном примедбом указати већу на одступање у ком случају се предмет поново износи на седницу већа.

У досадашњој пракси ВКС проблем евентуалног одступања од усвојених правних схватања и праксе суда по правилу се решавао неформалним, усменим указивањем саветника из праксе судији известиоцу и/или председнику већа, у једном броју случајева руководилац евиденције судске праксе је на исто указивао и писменом образложеном примедбом на то у којим све случајевима су примедбе праксе уважаване. У једном пак броју одлука било је неопходно, будући да веће није прихватило став судске праксе, предмет изнети на седницу кривичног одељења, које се изјашњавало да ли да се предмет врати већу ради поновног одлучивања или пак, уколико одељење закључи да се у одлуци није одступило од усвојене праксе, да се одлука експедује из суда. У пракси ВКС до сада није било случајева да је било неопходно изнети предмет на Општу седницу (јер веће није прихватило став Кривичног одељења).

Доношење одлука по захтеву за заштиту законитости

Основни а уједно и најбољи начин уједначавања праксе нижестепених судова је свакако у законској могућности да највиши суд кроз своју одлуку изрази свој став у погледу спорног правног питања које је пред њега изнето. У том смислу већ је речено да је пред ВКС изнет занемарљив број предмета до 1. октобра 2013. године, када је почео да се примењује нови ЗКП у свим кривичним поступцима.

Овим процесним законом као једини ванредни правни лек којим се исправљају правне погрешке у правноснажним пресудама предвиђен је захтев за заштиту законитости, те је неопходно нешто више рећи о законском оквиру којим је одређен овај правни лек, а тиме и стварне могућности суда који по њему поступа да доносећи своје одлуке исправља правне погрешке у правноснажним пресудама и тиме отклања и предупредује евентуална неједнака поступања у истим стварима.

Имајући у виду измењену процесну позицију јавног тужиоца, разумљиво је што се овај правни лек може поднети не само против правноснажних одлука суда него и против правноснажних одлука јавног тужиоца (као и због повреде одредаба поступка који им је претходио). Изузетак је да захтев није дозвољен против одлуке о захтеву за заштиту законитости или поступка који је пред Врховним касационим судом претходио њеном доношењу. Поред Републичког јавног тужиоца захтев могу поднети и окривљени и његов бранилац, с тим што РЈТ захтев може поднети како на штету тако и у корист окривљеног.

Као разлози за подношење захтева предвиђени су:

- повреда закона,
- примена закона који је проглашен неуставним (тј. за који је одлуком Уставног суда утврђено да није у сагласности с Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима) и
- повреда или ускраћивање људских права и слобода окривљеног или другог учесника у поступку које је зајемчено Уставом или Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода и додатним протоколима, а то је утврђено одлуком Уставног суда или Европског суда за људска права (ЕСЉП).

РЈТ захтев за заштиту законитости може поднети без икаквих ограничења како у погледу разлога, тако и у погледу рокова (захтев може поднети због свих повреда закона и након што је окривљени обухваћен актом амнестије, или помиловања, или је наступила застарелост, или је окривљени умро, или је казна у потпуности издржана). Једини услов је да је одлука против које се подиже захтев правноснажна.

Право окривљеног на подношење захтева није постављено овако широко. Оно је ограничено и у погледу разлога због којих се може поднети и у погледу услова за подношење. Тако, окривљени (који иначе захтев не може поднети самостално него искључиво преко браниоца), захтев не може поднети због свих потенцијално могућих повреда закона као РЈТ **него само из у члану 485 став 4 ЗКП таксативно наведених** а учињених у првостепеном и поступку пред апелационим судом и најкасније у року од **месец дана** од дана када му је (окривљеном) достављена правноснажна одлука а све под условом да је против те одлуке користио редован правни лек. Повреде овог законика а као разлог за подношење захтева од стране окривљеног су:

1. повреда права на обавезну одбрану (члан 74);
2. неке (не све) од апсолутно битних повреда одредаба кривичног поступка из члана 438 став 1 и то:
  - а) ако је наступила застарелост кривичног гоњења или је гоњење искључено услед амнестије или помиловања или је ствар већ правноснажно пресуђена, или постоје друге околности које трајно искључују кривично гоњење (тачка 1);
  - б) ако је на главном претресу учествовао судија или судија поротник који се морао изузети (тачка 4);
  - в) ако је суд повредио одредбе кривичног поступка у погледу постојања оптужбе овлашћеног тужиоца, односно одобрења надлежног органа (тачка 7);
  - г) ако пресудом није потпуно решен предмет оптужбе (тачка 8);
  - д) ако је пресудом оптужба прекорачена (тачка 9);
  - ђ) ако је пресудом повређена одредба члана 453 – забрана преиначења на штету оптуженог (тачка 10);

-
3. надаље, (релативно) битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 438 став 2 тачка 1) ЗКП, тј. ако се пресуда заснива на доказу на коме се по одредбама овог законика не може заснивати, осим ако је, с обзиром на друге доказе, очигледно да би и без тог доказа била донесена иста пресуда;
  4. неке (не све) повреде кривичног закона из члана 439 и то:
тачка 1) – да ли је дело за које се оптужени гони кривично дело;
тачка 2) – да ли је у погледу кривичног дела које је предмет оптужбе примењен закон који се не може применити;
тачка 3) – да ли је одлуком о кривичној санкцији или о одузимању имовинске користи или о опозивању условног отпуста повређен закон;
  5. и на крају: повреде закона у вези с одлуком о досуђивању имовинскоправног захтева односно одузимању имовине проистекле из кривичног дела (члан 441 став 3 ЗКП) и у односу на одлуку о трошковима поступка (члан 441 став 4 ЗКП).

Из овога је видљиво да све друге (бројне) повреде одредаба кривичног поступка или кривичног закона не могу бити предмет испитивања од стране овог суда уколико нису истакнуте у захтеву поднетом од стране РЈТ, тако да окривљеном и његовом браниоцу остаје да се РЈТ обрати с иницијативом за подизање захтева.

Границе у којима ВКС може испитивати правноснажну одлуку одређује подносилац захтева па тако то може бити само у оквиру разлога, дела и правца испитивања који су истакнути у захтеву, уз два изузетка. Први се односи на саоптужене у погледу којих није подигнут овај захтев, а разлози због којих је донео одлуку у корист једног стоје и у односу на друге саоптужене, у ком случају ће поступити по службеној дужности као да такав захтев постоји. Други изузетак се односи на забрану да се одлука преиначи или укине на штету окривљеног.

Иако би у поступку испитивања правноснажне одлуке (или поступка који јој је претходио), суд лека утврдио да су у поступку почињене и повреде закона на које подносилац не указује, о њима не може одлучивати јер би то било испитивање по службеној дужности, мимо истакнутих разлога и супротно изричитој законској одредби.

Врховни касациони суд, уколико не одбаца захтев (члан 487 ЗКП), може га одбити или усвојити. Ово је право и потпуно испитивање захтева, тј. доношење одлуке по захтеву у меритуму. Тако, суд ће захтев одбити ако утврди да не постоји разлог на који се подносилац у захтеву позива, а ако усвоји захтев, донеће пресуду којом ће према природи повреде:

- укинути у целини или делимично првостепену одлуку и одлуку донету у поступку по редовном правном леку, или само одлуку донету у поступку по редовном правном леку, и предмет вратити на поновну одлуку органу поступка или суђење првостепеном или апелационом суду;
- преиначити у целини или делимично првостепену одлуку и одлуку донету у поступку по редовном правном леку или само одлуку донету у

- поступку по редовном правном леку;
- ограничити се само на то да утврди повреду закона.

Ако орган поступка који је одлучивао о редовном правном леку није био овлашћен по одредбама овог законика да отклони повреду која је учињена у побијаној одлуци или у поступку који је претходио њеном доношењу, а суд по усвајању захтева за заштиту законитости подигнутог у корист окривљеног нађе да је захтев основан и да ради отклањања учињене повреде закона треба укинути или преиначити побијану одлуку, укинуће или преиначити и одлуку донету у поступку по редовном правном леку иако њоме није повређен закон.

Ако се захтев за заштиту законитости поднет на штету окривљеног усвоји, Врховни касациони суд ће (декларативном) пресудом само утврдити да постоји повреда закона не дирајући у правноснажност одлуке.

Неопходно је рећи да свака одлука Врховног касационог суда, а посебно она у меритуму, има значаја за праксу нижестепених судова. Пре свега, она је значајна у конкретном предмету у коме је суд поступао и донео своју одлуку, али и у другим предметима у којима се постављају иста или слична спорна питања, због чега је неопходно да став највишег суда изражен у одлуци буде јасно образложен, те да снагом изнетих аргумената утиче на формирање праксе у датом делу и тако решава потенцијална спорна правна питања, а не да продукује нова.

Са аспекта обавеза и потребе за уједначавањем праксе судова у Републици интересантна је одредба члана 487 став 1 тачка 4) и став 2 ЗКП. Наиме, одредбом члана 487 став 1 предвиђене су ситуације у којима ће суд одбацити захтев за заштиту законитости (неблаговремен, недозвољен и уколико нема прописан садржај – тачка 1) до 3), док је одредбом тачке 4) овакво поступање предвиђено и у случају захтева за заштиту законитости поднетог због повреде закона „која није од значаја за правилну или уједначену примену права”). У том случају, дакле, Врховни касациони суд је овлашћен да захтев одбаци (па и ако је реч о повреди због које се може поднети захтев) и да, у складу с овлашћењима из става 2 овог члана то уопште не образложи. Иако се желело да се спречи да највиши суд одлучује о „багателним” повредама, чињеница је да су захтеви за заштиту законитости по овом основу (члан 487 став 1 тачка 4) у вези с чланом 486 став 2 ЗКП) у пракси суда ретко одбацивани, а овлашћење из става 2 (да се то и не образложи) није примењено ни у једној одлуци.⁷

Као што је већ речено, овај ванредни правни лек је у практичној примени почев од 1. октобра 2013. године, те је већ те године, поред захтева поднетих од стране РЈТ, поднето и 174 захтева за заштиту законитости од стране окривљеног. У току

7 Оцена да је реч о повреди закона „која није од значаја за правилну или уједначену примену права” као основ за одбацивање захтева доносила се само у ситуацијама када се суд о истој већ изјаснио у некој својој ранијој одлуци па се у образложењу увек упућује на ту одлуку и у њој изнете разлоге.

2014. године у кривичној материји је донето преко 53.000 одлука у првом и преко 31.000 одлука у другом степену на које је, пак, уложено те године 1.307 захтева за заштиту законитости (од чега је 88 захтева поднео РЈТ).⁸ Упоредбујући ове податке с подацима из претходних година,⁹ да се закључити да је реч о значајном каналу да се пред највишим судом у Републици преиспита што више одлука нижестепених судова.¹⁰

Међутим, имајући у виду да је још увек реч о занемарљивом броју одлука у односу на број укупно донетих од стране нижестепених судова, намеће се потреба да се законски оквир унапреди утолико што би се или прошириле могућности испитивања правноснажних одлука овим правним леком и/или предвидели други механизми и канали приступа највишем суду.

Илустрације ради, добар пример како се, макар и деклараторном, одлуком највише судске инстанце делује на уједначено поступање и првостепених и другостепених судова јесте питање значаја процента компоненте ТХЦ у марихуани, с обзиром на Закон о психоактивним контролисаним супстанцама и Правилник о условима за гајење конопље (Службени гласник РС 64/13 од 24. јула 2013. године), односно да ли је неопходно да марихуана, *cannabis sativa*, као граматички објект радњи кривичних дела из чланова 246, 246а и 247 КЗ, у себи садржи више од 0,3% ове компоненте како би представљала опојну дрогу у смислу обележја бића наведених кривичних дела. Наиме, РЈТ је поднео захтев за заштиту законитости против правноснажне пресуде једног апелационог суда који је ослободио од оптужбе окривљеног налазећи да се не ради о опојној дроги, будући да је утврђено да је у предметној биљној материји проценат ТХЦ био мањи од 0,3% те је тиме, по ставу РЈТ повређен закон у корист тог окривљеног.

Поступајући по поднетом захтеву, Врховни касациони суд је у својој одлуци посл. бр. Кзз 63/2013 од 26.06.2013. године изразио следећи правни став:

„Код кривичног дела из члана 246 став 1 КЗ и других кривичних дела у вези с опојном дрогом, битно је да ли је у питању врста и варијетет конопље који може да произведе психоактивну супстанцу ТХЦ у количини већој од 0,3%, па ће кривично дело постојати ако је у питању та врста канабиса, без обзира на то да ли

---

8 Може се претпоставити да је разлог овако малом броју захтева од стране РЈТ што је значајно смањен број иницијатива за подношење захтева за заштиту законитости, пре свега од окривљеног, који сада уместо тога сам користи овај правни лек.

9 Видљиво је да је само у току једне године пред ВКС поступано у двоструко више предмета него у претходне четири године заједно.

10 У периоду почев од 01.10.2013. године па до 01.06.2015. године Врховни касациони суд је, поступајући по захтевима за заштиту законитости, одлучивао у укупно 1783 предмета. У 581 предмету захтев је одбијен као неоснован, у 199 предмета захтев је усвојен, а у 1003 предмета захтев за заштиту законитости је одбачен. Иако је захтев за заштиту законитости одбачен (по правилу реч је о захтевима у којима се истичу повреде закона које не могу бити предметом испитивања по овом правном леку – чл. 485 ст. 4 ЗКП) у чак 56% предмета, највиши суд је био у прилици да ипак у значајном броју предмета (780 или 44%) изрази свој став по постављеним спорним питањима те тако на најбољи начин допринесе и правилној али и уједначеној примени права.

је вештачењем утврђено да биљна материја у конкретном случају садржи ТХЦ у мањем или већем проценту од 0,3%. Суштина је да је потребно вештачењем утврдити да ли се ради о врсти и варијетету конопље који може да садржи више од 0,3% ТХЦ.”

Овај свој став Врховни касациони суд је потом изразио у више својих одлука будући да су нижестепени судови по овом питању једно време поступали неуједначено, а став и поступање у вези с овим су усаглашени и од стране апелационих судова.¹¹

У овом смислу, интересантна је и једна друга група одлука која се односила на примену начела *ne bis in idem* у ситуацијама када су из истог чињеничноправног догађаја покренути и прекршајни и кривични поступак, прекршајни поступак је окончан и поставило се питање да ли се уопште даље може водити кривични поступак због кривичног дела из истог догађаја или је та правна ствар правно-снажно окончана. Примера ради, из истог догађаја покренути су (и окончани) и прекршајни поступак због ремећења јавног реда и мира, а и кривични поступак јер је истом приликом оштећеном нанета лака или тешка телесна повреда.

У нашој дугогодишњој пракси било је устаљено да се у оваквим ситуацијама поступци воде и окончавају независно један од другог, с тим што, у складу с одредбама члана 63 став 3 Кривичног законика „затвор или новчана казна коју је осуђењени издржао, односно платио за прекршај или привредни преступ... урачунава се у казну изречену за кривично дело чија обележја обухватају и обележја прекршаја, привредног престапа.” Повод за различито поступање наших судова по овом питању била је и пресуда Европског суда за људска права у предмету *Марести против Хрватске*¹² (иако то и није прва пресуда о сличном питању тог суда – нпр. *Енсел и др. против Холандије*, али је свакако прва против неке од држава с простора бивше СФРЈ и баштиника њене правне традиције у овом делу, а донета након приступања Србије Савету Европе након чега је наше правосуђе почело у значајнијој мери упознавати праксу тога суда).

По овом питању Врховни касациони суд се изјашњавао у више наврата, било кроз одлуке било кроз одговоре на спорна правна питања, у битном прихватајући став да ако се у описаним радњама у пресуди донетој по прекршају из истог догађаја описују и битни елементи кривичног дела, радиће се о пресуђеној ствари и кривични поступак неће бити могуће водити и окончати, а да се не почини ова повреда поступка.¹³ У неким другим одлукама, имајући у виду другачију чињеничну основу, суд је нашао да повреде овог начела и поступка нема.¹⁴ У сваком случају, имајући у виду да се ова питања већ дуже време више не постављају пред ВКС ни као спорна, нити се кроз поднете захтеве указује на ову повреду поступка

11 Заједничка седница представника кривичних одељења апелационих судова и ВКС, Нови Сад, 24. март 2014. године.

12 Пресуда ЕСЉП бр. 55759/07, 25. јун 2009. године.

13 Пресуда ВКС у предмету Кзз 91/2012, Кзз 854/2014 и др.

14 Пресуда ВКС у предмету Кзз 110/2012.

у одлукама нижестепених судова, може се закључити да се пракса судова у овоме усталила у смислу и прихватања праксе ЕСЈП и ВКС, а и нашег Уставног суда.¹⁵

Усвајање сентенци, правних схватања, ставова и закључака

Надаље, Врховни касациони суд на седницама кривичног одељења усваја сентенце, правна схватања, ставове и закључке на начин предвиђен одредбама Судског и пословника о раду Врховног касационог суда који обавезују сва већа овог суда, али је у пракси евидентно да су, управо и због тога ко их је донео и како су образложени, прихваћени од стране нижестепених судова, те често коришћени и као аргумент у образложењу сопствених одлука.

Усвојена правна схватања, ставове и закључке с образложењем (чији је текст такође усвојен од стране Кривичног одељења) суд публикује на начин што их објављује у свом *Билтену* и на веб-сајту суда (о чему ће више речи бити нешто касније).

Неопходно је указати да се под „сентенцом из одлуке ВКС” има сматрати само она уз коју стоји назнака да је њен текст усвојен на одређеној седници кривичног одељења, с обзиром да у последњих неколико година, за разлику од претходне праксе, кривично одељење ВКС на својим седницама, на начин прописан пословником, усваја текстове сентенци с образложењем. У вези с овим, сматрам да није добра пракса да сентенце из пресуда ВКС сачињава и објављује било ко (па и нижестепени судови) ко није и донео саму пресуду као њено извориште, јер свакако да само суд који је пресуду донео најбоље зна на која спорна питања је њоме и како одговорио.

Заједничке седнице апелационих судова

Изменама Закона о уређењу судова које се примењују од почетка 2014. године, предвиђено је (члан 24 став 3) да апелациони судови одржавају **заједничке седнице** и обавештавају ВКС о спорним питањима од значаја за функционисање судова и уједначавање судске праксе. Дакле, законом је предвиђен још један посебан механизам којим би се спречило, бар у значајној мери, евентуално различито поступање пре свега апелационих судова по истим питањима.

---

15 Одлука УС у предмету Уж-1285/2011 (Службени гласник РС 114/14).

У циљу спровођења ове законске обавезе, у ВКС је 30. јануара 2014. године одржан састанак представника кривичних одељења сва четири апелациона суда с представницима кривичног одељења ВКС на коме је договорен начин на који се кандидују, обрађују и решавају спорна правна питања, да се у овом циљу заједничке седнице одржавају једном у три месеца, а да по истом моделу заједничке седнице одржавају Виши судови с подручја одређене апелације ради уједначавања праксе у предметима из своје надлежности. Потом су, у истом циљу, председници сва четири апелациона суда закључили Споразум¹⁶ којим су уредили сва техничка и друга питања у вези с реализацијом ових обавеза, тако да у досадашњој пракси:

- седнице се одржавају једном у три месеца, сваки пут у организацији другог апелационог суда,
- апелациони судови кандидују спорна правна питања која су, по њиховој оцени, од значаја за правилну и уједначену примену права и заједно с припремљеним рефератима, корефератима и сопственим ставовима, достављају их другим апелационим судовима који су, пак, у обавези да на седницама својих кривичних одељења заузму сопствени став о коме ће благовремено, пре одржавања заједничке седнице, обавестити остале апелационе судове и ВКС,
- на заједничкој седници усвајају усаглашене ставове, износе и размењују аргументе и о свему обавештавају ВКС,
- Кривично одељење ВКС се изјашњава и о томе да ли прихвата или не (и зашто) усаглашене ставове апелационих судова, односно, заузима став о питањима о којима апелациони судови нису постигли сагласност и о томе на одговарајући начин обавештава и апелационе и друге судове и другу заинтересовану, пре свега стручну јавност.¹⁷

У досадашњем поступању у овом смислу апелациони судови су, уз учешће представника ВКС, у току 2014. године одржали четири заједничке седнице и то: 24. марта 2014. године у Новом Саду, 30. јуна 2014. године у Београду, 17. октобра 2014. године у Нишу и 12. децембра 2014. године у Крагујевцу. На овим седницама судови су усагласили ставове у вези са четрнаест спорних правних питања. Остало је неусаглашено осам спорних питања о којима се потом изјаснило Кривично одељење ВКС. Одржавање заједничких седница је настављено и у 2015. години одржавањем заједничке седнице 27. марта 2015. године у Сремским Карловцима на којој је расправљано о једанаест спорних питања од којих је усаглашено пет, а о неусаглашеним ће се ВКС накнадно изјаснити. Наредна заједничка седница је заказана за 30. јун 2015. године у Београду.

¹⁶ О коме је било више речи у уводном делу председника Драгомира Милојевића.

¹⁷ Преглед усаглашених ставова Апелационих судова, те преглед ставова ВКС о спорним питањима о којима није постигнута сагласност, ВКС је публикувао у свом Билтену 1/2015 и на сајту суда: <http://www.vk.sud.rs/sr-lat/krivi%C4%8Dna-materija-3>.

Не умањујући значај осталих усаглашених ставова за будућу праксу судова (будући да је неједнако поступање судова и довело до тога да се о овим питањима уопште и расправља на овим заједничким седницама) неопходно је указати да ће за првостепене судове (посебно основне) бити интересантан усаглашен став апелационих судова по питању када пресуда не мора да садржи образложење и које су обавезе суда у вези с тим, те поступање жалбеног суда у датој ситуацији, односно, истовремено је усаглашено поступање у вези с више питања. Тако је усаглашено:

„Пресуда донета у смислу члана 429 став 1 тачка 2) ЗКП не мора да садржи образложење, а другостепени суд, поступајући по жалби на такву пресуду, пресуду неће укидати због тога што не садржи образложење, с тим што првостепени суд треба да правно неуке странке које немају браниоца поучи о праву да могу тражити образложење пресуде одмах по њеном објављивању у смислу члана 429 став 2 ЗКП и да то констатује записнички”.¹⁸

Интересантан за будућу праксу судова је и став око примене *Маријиног закона* и његове примене и на кривична дела извршена пре ступања закона на снагу:

„Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима (тзв. Маријин закон) може се примењивати на кривична дела која су прописана тим законом, а извршена пре његовог ступања на снагу, тако да се захтев окривљеног за условни отпуст не може одбацити, већ је суд дужан о истом да одлучи (сходно томе да ли су или нису испуњени сви законом прописани услови за условни отпуст)”.¹⁹

Врховни касациони суд се потом изјашњавао и о усаглашеним и о неусаглашеним ставовима апелационих судова, на наредној заједничкој седници упознавао представнике апелационих судова о томе, а потом и преко других начина публикавања својих ставова упознавао остале судове и заинтересовану јавност.

Вреди приметити да се казне (и друге кривичне санкције) које изричу наши судови значајно разликују, или не разликују, од суда до суда и у ситуацијама када за то нема објективних разлога. Примера ради, медији су у истом дану објавили да су и починиоцу („обичан” грађанин) тешког убиства једне оштећене пред Вишим судом у НС и починиоцу (жандарм) такође тешког убиства двојице оштећених (које је потом с аутомобилом и спалио) пред Вишим судом у К изречене исте, максималне, казне затвора од 40 година.

Апелациони судови на својим седницама се овим проблемом не баве, али се поставља питање да ли проблем уједначавања судске праксе и активности око тога треба

---

18 Став усаглашен на седници одржаној у Нишу 17.10.2014. године а прихваћен и од стране КО ВКС.

19 Став усаглашен на седници одржаној у Новом Саду 24.03.2014. године а прихваћен и од стране КО ВКС.

проширити и на уједначавање „казнене” праксе, тим пре што сада правноснажне одлуке у око 50% предмета доноси 25 виших судова.

Надзор и контрола рада апелационих судова и одговори на спорна правна питања нижестепених судова

Вршећи своје надлежности изван суђења предвиђене одредбом члана 31 Закона о уређењу судова, Врховни касациони суд, између осталог, два пута у току године врши стручни надзор над радом апелационих судова на начин да једно од већа (у складу с одлуком Колегијума суда и Кривичног одељења) одлази у одређени апелациони суд где се на састанку са судијама тог суда разматрају спорна питања и презентирају образложени одговори Кривичног одељења ВКС на претходно постављена спорна правна питања.

Наиме, у склопу припрема за обилазак појединих апелационих судова, благовремено се обавесте и позову сви судови с подручја одређене апелације да евентуално, ВКС доставе спорна правна питања са сопственим ставом и ставовима „свог” апелационог суда. Ова питања и ставови се потом разматрају на седници Кривичног одељења ВКС и поводом њих се, на начин предвиђен Судским пословником о одлучивању на седници одељења, доносе одговарајући правни ставови и дају одговори.

У складу с овом праксом, Кривично одељење ВКС је у периоду од 1. октобра 2013. године до краја 2014. године, на више седница, разматрало и одговорило на преко триста (прецизно на 319) спорних правних питања нижестепених судова.

Полазећи од значаја за јединствену примену права и уопште интереса и судија из других судова у вези с нашим ставовима о овим питањима, ВКС је сто осамдесет осам питања и одговора на одговарајући начин публиковао²⁰ и одлучио да се с овом праксом настави.

Нови Законик о кривичном поступку, неспорно, представља озбиљан и свеобухватан реформски искорак у односу на наше раније кривичнопроцесно законодавство (потпуно нова и концепција поступка, и процесна позиција учесника у њему, пре свега тужиоца, терета доказивања, те следствених промена у вези с поступком истраге, главног поступка, те поступка по редовним и ванредним правним лековима итд.), тако да је практично, већ одмах по почетку примене у редовним

---

20 Разумљиво, значајан број спорних питања односио се на одредбе „новог ЗКП” (из 2011), а преглед својих ставова и одговоре ВКС је публиковао у наведеном Билтену 1/2015 и на веб-страници суда: <http://www.vksud.rs/sr-lat/odgovori-na-sporna-pitanja>.

поступцима у нашим судовима, почев од 1. октобра 2013. године²¹ изазвао бројне недоумице и дилеме код судија нижестепених судова, па је Кривично одељење ВКС било у позицији да управо кроз ову форму (спорних правних питања и одговора) покуша решити те дилеме и тако спречити потенцијалну неуједначену примену и поступање.

Примера ради, тако се пред првостепеним судовима одмах поставило питање садашње позиције оштећеног као супсидијарног тужиоца у ситуацији кад је тај процесни субјективитет стекао по одредбама раније важећег ЗКП, будући да у складу с одредбама члана 51 став 1 и 2 „новог” ЗКП, оштећени може само да поднесе приговор вишем јавном тужиоцу уколико „јавни тужилац, за кривично дело за које се гони по службеној дужности, одбаци кривичну пријаву, обустави истрагу или одустане од кривичног гоњења до потврђивања оптужнице...” односно, да преузме гоњење тек уколико јавни тужилац, *након потврђивања оптужнице*, изјави да одустаје од оптужбе – члан 52 став 1 ЗКП. По ранијем ЗКП оштећени је гоњење могао преузети и у свим фазама поступка које претходе потврђивању оптужнице (раније: ступање на правну снагу).

У циљу обезбеђења уједначеног поступања судова, Кривично одељење ВКС је у одговору на ово питање изразило следећи правни став:

„Уколико је оштећени до 1. октобра 2013. године поднео оптужницу или оптужни предлог, као и захтев за спровођење истраге по коме је истражни судија донео решење о спровођењу истраге, стекао је и задржава статус овлашћеног тужиоца, а уколико по његовом захтеву за спровођење истраге истражни судија није одлучио до дана почетка примене новог ЗКП, тај захтев се сматра приговором вишем тужиоцу у смислу одредбе члана 51 ЗКП”²², те о овом, али и о другим питањима у вези с почетком примене новог ЗКП одмах обавестило нижестепене судове.

Надаље, имајући у виду да су бројне повреде поступка и кривичног закона по ранијем ЗКП биле предметом испитивања по службеној дужности од стране другостепеног суда, па и повреде кривичног закона по питању да ли је дело за које се оптужени гони кривично дело или пак наступање застарелости кривичног гоњења (члан 380 став 1 тачка 1) у вези с чланом 369 ранијег ЗКП), а да је обим испитивања првостепене пресуде по службеној дужности новим ЗКП знатно умањен, те се ни наведене повреде више не могу испитивати изузев ако то није наведено у жалби, у поступцима пред свим апелационим судовима поставило се питање како сада поступати у предметима у којима је својевремено поднета жалба, о којој још није одлучено, а у међувремену је наступила застарелост кривичног гоњења која повреда се у жалби не истиче. Практично, застарелост је наступила тек након

---

21 Законик се у поступцима у којима поступају тужилаштва посебне надлежности (ТОК и ТзРЗ) примењује почев од 15. јануара 2012. године.

22 Текст одговора утврђен је на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда 2. и 4. децембра 2013. године.

доношења првостепене пресуде па се и није могла истицати у жалби (а не може се ни очекивати да се овај жалбени разлог истиче унапред, односно превентивно).

Сагледавајући овај проблем и с других аспеката, не само као постављено спорно питање од стране свих апелационих судова (који извесно нису имали јединствене ставове ни међусобно, нити пак унутар појединих судова) будући да је у истој равни и проблем испитивања повреде кривичног закона по питању да ли је дело за које се окривљени гони кривично дело (јер је у међувремену од првостепене осуде за одређено кривично дело дошло до његове декриминације као што је то био случај с кривичном делом клевете по ЗоИД КЗ из децембра 2012. године), или је сада, услед примене у међувремену донетог новог, блажег закона, наступила застарелост кривичног закона за то дело, Кривично одељење ВКС је у циљу одговора на ово питање изразило следећи правни став:

„Налазећи да је реч о правној празнини у новом ЗКП, Кривично одељење Врховног касационог суда је мишљења да се у жалбеном поступку питање застарелости кривичног гоњења може испитивати по службеној дужности само уколико је до исте дошло у периоду након истека рока за жалбу па до доношења другостепене одлуке, а на основу овлашћења из одредбе члана 459 став 1 реченица друга, у вези с чланом 451 став 2 или 3 ЗКП, у зависности од тога ко је уложио жалбу. По истом основу, другостепени суд је овлашћен да испитује и повреде закона уколико је, након истека рока за жалбу а до доношења другостепене одлуке, кривични закон промењен утолико што је дошло до декриминације кривичног дела (повреда члана 439 тачка 1 ЗКП) или га треба применити као блажег (повреда члана 439 тачка 2) ЗКП у вези с чланом 5 КЗ) а услед чега је наступила застарелост кривичног гоњења”.²³

Ови правни ставови су у потпуности прихваћени од стране апелационих судова тако да се по овим питањима уједначено поступа.

Публиковање образложених ставова одлука

У циљу упознавања нижестепених судова, али и друге, пре свега стручне јавности, Врховни касациони суд ставове изражене у својим образложеним одлукама објављује на својој интернет страници (<http://www.vk.sud.rs/>). Наиме, све одлуке из кривичне материје, поштујући прописе о анонимизацији, објављују се овим путем. Ова интернет страница, почев од септембра 2014. године садржи унапређен претраживач тако да је одређену одлуку могуће пронаћи уколико се зна њен пословни број (уписничка ознака за предмете по захтевима за заштиту законитости је „Кзз” плус број одлуке/годину) или преко одређених кључних речи (које за

²³ Исто.

сваку одлуку унапред одређује евиденција судске праксе) и/или пак уношењем у поље за претрагу дела претпостављеног садржаја одлуке. Као резултат претраге добијају се све одлуке које задовољавају задате критеријуме сортиране по временској релевантности, односно, прве на листи су оне које су последње донете. (Као и у вези с другим претраживањима, и овде важи правило да што су филтерипити прецизнији и резултати претраге су ужи).

Образложена схватања, сентенце и правне ставове ВКС објављује и у својој публикацији *Билтен* који издајемо најмање два пута у току године.

„Судијски дани”

Посебан, традиционалан облик сусрета судија и размене мишљења, не само у официјелном делу, представља Годишње саветовање судија Србије које се у организацији Врховног касационог суда одржава сваке године у октобру месецу. Рад у оквиру саветовања одвија се у секцијама по унапред одређеним темама и припремљеним рефератима те у оквиру округлих столова. Избором тема саветовања и одабиром реферата, стручном расправом и изношењем различитих мишљења и ставова, значајно се доприноси решавању спорних питања из свих области у кривичноправној материји те тако и каснијем уједначеном поступању судова.

Припремљени реферати судија се такође публикују у *Билтену* ВКС.

Уместо закључка

Врховни касациони суд ће, остварујући своје надлежности у суђењу и изван суђења, наставити с описаним активностима ради обезбеђења јединствене судске примене права.

Ради унапређења остваривања ове обавезе ВКС, сматрам да је неопходно унапредити законодавни оквир како би се омогућило да се у кривичној материји пред ВКС у меритуму одлучује у већем броју предмета:

- проширењем листе повреда поступка у вези којих захтев за заштиту законитости могу поднети окривљени и његов бранилац,
- евентуално увођењем потпуно новог ванредног правног лека против одлука које одступају од прихваћене праксе судова, а одлуком по леку би се на то и указивало.

Изменити законодавни оквир утолико што би усвојена правна схватања Кривичног одељења ВКС обавезивала не само овај суд него и све судове у Србији.

Проширити границе испитивања првостепене пресуде тако што би жалбени суд испитивао и одређене повреде закона по службеној дужности.

Усвојити јединствену номенклатуру правних института коју би у евиденцији судске праксе, пре свега у електронском облику, примењивали и користили сви судови.

Обезбедити да сви судови (и судије) буду електронски повезани у затвореном систему (ИНТРАНЕТ, ПРИС и сл.) ради поуздане и тренутне размене одлука од значаја за праксу судова.

Проблем уједначавања судске праксе и активности око тога треба проширити и у вези с уједначавањем „казнене” праксе, тим пре што сада правноснажне одлуке у око 50% предмета доноси 25 Виших судова.

Унапредити систем континуиране обуке судија и судијских помоћника.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АПЕЛАЦИОНИ СУД У БЕОГРАДУ Су.бр. I-1 4/15
АПЕЛАЦИОНИ СУД У НОВОМ САДУ Су.бр. I-1 2/15
АПЕЛАЦИОНИ СУД У КРАГУЈЕВЦУ Су.бр. I-1 7/15
АПЕЛАЦИОНИ СУД У НИШУ Су.бр. I-1 3/15

16. јануар 2015. године

На основу члана 24 Закона о уређењу судова, председник Апелационог суда у Београду, судија Душко Миленковић, председник Апелационог суда у Новом Саду, судија Новица Пековић, председник Апелационог суда у Крагујевцу, судија Дубравка Дамјановић и председник Апелационог суда у Нишу, судија Драган Јоцић, на заједничком састанку са председником Врховног касационог суда, одржаном дана 16.01.2015. године у Врховном касационом суду, постигли су следећи

Споразум председника апелационих судова о организацији, месту и времену одржавања заједничких седница апелационих судова у периоду до 2018. године

I

Увод

Овај Споразум је израз потребе апелационих судова да дефинишу узроке који доводе до различите судске праксе и предложи конкретан план активности које треба предузети у циљу уједначавања судске праксе судова у Републици Србији и побољшања квалитета судских одлука кроз уједначено тумачење закона. Председници апелационих судова налазе да је уједначавање судске праксе неопходно,

ради обезбеђивања равноправности правних субјеката пред законом и поштовања људских права и слобода.

Због различите судске праксе, током 2013. и 2014. године Уставни суд је донео велики број одлука, којима су усвојене уставне жалбе због повреде права на једнаку заштиту права, односно због неједнаког поступања судова у истим чињеничним и правним ситуацијама. Због тога се намеће потреба да се Врховни касациони суд, као највиши суд у Републици Србији, као и апелациони судови, као последња инстанца у великом броју предмета, више ангажују на праћењу судске праксе и њеном уједначавању.

У том смислу, овим споразумом се, на основу члана 24 Закона о уређењу судова, Плана Врховног касационог суда ради уједначавања судске праксе I Су-7 24/2014 од 01.04.2014. године, ближе уређује организација, место и време одржавања заједничких седница у наредном периоду, конкретне активности и конкретни носиоци појединих активности.

II

Правни оквир

Устав

Имајући у виду да је судска пракса Европског суда за људска права извор права код нас, неопходно је у наредном периоду радити на усклађивању судске праксе са праксом ЕСЉП, што би у наредном периоду утицало на уједначавање судске праксе. Уједначавање судске праксе допринело би смањењу иначе значајног броја представки изјављених Европском суду за људска права против Републике Србије.

Закон о уређењу судова одређује делокруг заједничких седница апелационих судова, тако да је одређено да се на заједничким седницама апелационих судова разматрају спорна питања од значаја за уједначавање судске праксе и друга питања од значаја за функционисање судова у Републици Србији. Овим одредбама предвиђена је обавеза судова да обезбеде да њихова судска пракса буде интерно доследна на нивоу сваког од апелационих судова, као и да судска пракса буде доследна и са судском праксом остала три апелациона суда.

III

Досадашње поступање апелационих судова у циљу уједначавања судске праксе

Након оснивања апелационих судова и након почетка њиховог рада 01.01.2010. године, апелациони судови су међусобно утврдили потребу да редовно одржавају заједничке састанке, имајући у виду неопходност да одељења судске праксе апелационих судова треба да обезбеде да судска пракса апелационих судова буде уједначена.

Заједничке седнице су до 2014. године одржаване по потреби, и значајно су допринеле уједначавању судске праксе, нарочито за грађанску материју радних спорова. Ово је нарочито важно, с обзиром на то да се већи број предмета у којима су поднете представке пред Европским судом за људска права, односи на различиту судску праксу у радним споровима.

Начин рада на заједничким седницама највише су разрадила одељења за радне спорове сва четири апелациона суда, који се састају квартално и на тим састанцима дискутују о свим питањима у вези са применом материјалног права, која су се појавила у претходном периоду.

Ради бољег одређивања организације и начина рада заједничких седница апелационих судова, у складу са чланом 24 Закона о уређењу судова, у даљем тексту дат је приказ досадашњег поступања апелационих судова у циљу уједначавања судске праксе.

Заједнички састанак у Апелационом суду у Београду – одржан дана 17.09.2010. године

На иницијативу Апелационог суда у Београду, дана 17.09.2010. године у просторијама Апелационог суда у Београду одржан је састанак са тадашњим ф.в. председника апелационих судова, на којем је разматран начин међусобне сарадње апелационих судова у циљу уједначавања судске праксе у Републици Србији.

Заједнички састанак у Апелационом суду у Крагујевцу – одржан дана 17.02.2011. године

У просторијама Апелационог суда у крагујевцу дана 17.02.2011. године одржан је састанак в.ф. председника апелационих судова, а одржани су и заједнички састан-

ци судских одељења апелационих судова за општу грађанску материју, грађанску материју радних спорова и кривичну материју.

Заједнички састанак у Апелационом суду у Нишу – одржан дана 08.12.2011. године

Дана 08.12.2011. године одржан је четврти заједнички састанак в.ф. председника апелационих судова, на којем су разматрана питања у вези са уједначавањем судске праксе, а истог дана одржани су и заједнички састанци судских одељења за општу грађанску материју, грађанску материју радних спорова и кривичну материју.

Заједнички састанак у Апелационом суду у Крагујевцу – одржан дана 07.11.2012. године

Заједнички састанак апелационих судова у Крагујевцу организован је на иницијативу судског Одељења за радне спорове Апелационог суда у Крагујевцу. На овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у материји радних спорова.

Заједнички састанак у Апелационом суду у Београду – одржан дана 11.01.2013. године

Заједнички састанак апелационих судова у Београду организован је на иницијативу судског Одељења за радне спорове Апелационог суда у Београду. На овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у материји радних спорова.

Заједнички састанак у Апелационом суду у новом Саду – одржан дана 15.03.2013. године

Заједнички састанак апелационих судова у Новом Саду организован је на иницијативу судског Одељења за радне спорове Апелационог суда у новом Саду. На овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у материји радних спорова.

**Заједнички састанак у Апелационом суду у Нишу
– одржан дана 17.05.2013. године**

Заједнички састанак апелационих судова у Нишу организован је на иницијативу судског Одељења за радне спорове Апелационог суда у Нишу. На овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у материји радних спорова.

**Заједнички састанак у Апелационом суду у
Крагујевцу – одржан дана 20.09.2013. године**

Заједнички састанак апелационих судова у Крагујевцу организован је на иницијативу судског Одељења за радне спорове Апелационог суда у Крагујевцу. На овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у материји радних спорова.

**Заједнички састанак у Апелационом суду у
Београду – одржан дана 17.01.2014. године**

Заједнички састанак апелационих судова у Београду организован је на иницијативу судског Одељења за радне спорове Апелационог суда у Београду. На овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у материји радних спорова.

**Заједнички састанак у Апелационом суду у
Новом Саду – одржан дана 24.03.2014. године**

Заједничка седница председника кривичних одељења и одељења судске праксе за кривичну материју апелационих судова одржана је у Новом Саду и на овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у кривичној материји.

**Заједнички састанак у Апелационом суду у
Новом Саду – одржан дана 11.04.2014. године**

Заједнички састанак апелационих судова у Новом Саду организован је на иницијативу судског Одељења за радне спорове Апелационог суда у Новом Саду и на овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у материји радних спорова.

Заједнички састанак у Апелационом суду у Нишу – одржан дана 14.05.2014. године

Заједнички састанак апелационих судова у Нишу, на којем су разматрана су спорна питања која су се појавила у материји радних спорова.

Заједнички састанак у Апелационом суду у Крагујевцу – одржан дана 26.09.2014. године

Одржани су заједнички састанци судских одељења апелационих судова за општу грађанску материју и грађанску материју радних спорова. На овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у грађанској материји и материји радних спорова.

Заједнички састанак у Апелационом суду у Нишу – одржан дана 17.10.2014. године

Заједничка седница председника кривичних одељења и одељења судске праксе за кривичну материју апелационих судова одржана је у Нишу и на овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у кривичној материји.

Заједнички састанак апелационих судова у Београду – одржан дана 05.12.2014. године

Одржани су заједнички састанци судских одељења апелационих судова за општу грађанску материју, грађанску материју радних спорова и кривичну материју. На овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у грађанској материји, материји радних спорова и кривичној материји.

Заједнички састанак апелационих судова у Крагујевцу – одржан дана 12.12.2014. године

Заједничка седница председника кривичних одељења и одељења судске праксе за кривичну материју апелационих судова одржана је у Крагујевцу и на овом састанку разматрана су спорна питања која су се појавила у кривичној материји.

IV

Поступање уставног суда по уставним жалбама у 2013. и 2014. години

Имајући у виду да још увек није објављен званични Преглед рада Уставног суда у 2014. години, подсетићемо на Преглед рада Уставног суда у 2013. години, који је објављен на интернет страници Уставног суда.

Из Прегледа рада Уставног суда у 2013. години, произилази да је у току 2013. године, у предметима уставних жалби Уставни суд донео 2.826 одлука, од којих су 2.262 одлуке којима је усвојена уставна жалба (80,04%), а 564 су одлуке о одбијању уставних жалби (19,96%).

Из извештаја за 2013. годину, уочава се тенденција раста броја изјављених уставних жалби у току 2013. године, у односу на претходну 2012. годину.

Такође је уочено да је настављен пораст броја усвојених уставних жалби и у 2014. години. На пример, у Апелационом суду у Београду је у току 2014. године примљено укупно 98 одлука Уставног суда, од којих је у 97 одлука усвојена уставна жалба, а само у једној одлуци је одбијена уставна жалба. Имајући у виду значајан пораст броја усвојених уставних жалби, уједначавање судске праксе је од изузетног значаја и захтева свеобухватно ангажовање, како Врховног касационог суда, тако и сва четири апелациона суда.

У погледу појединачних права која су подносиоцима уставних жаби повређена у поступцима пред државних органима и другим носиоцима јавних овлашћења у Републици Србији, и даље је најзаступљенија повреда права на правично суђење, претежно у групама тзв. репетитивних предмета у којима се радило о истим или битно сличним чињеничним и правним ситуацијама (на пример, у поступцима вођеним поводом потраживања запослених у привредном друштву „Магнохром” д.о.о. Краљево, по захтевима за исплату разлике инвалидских примања, у поступцима за исплату накнада за прековремени рад и других накнада из радног односа запосленима у МУП-у, у парничним поступцима и управним споровима у вези са усклађивањем војних пензија и др.).

V

Распоред одржавања заједничких седница апелационих судова у наредном периоду

Имајући у виду досадашње напоре за уједначавање судске праксе, као и заједничке седнице појединих судских одељења апелационих судова које су одржане у претходном периоду, произилази да редовни састанци на нивоу свих апелационих судова у великој мери доприносе решавању спорних правних питања и уједначавању судске праксе.

У периоду до 2018. године, апелациони судови ће четири пута у току сваке године и то: у марту, јуну, септембру и децембру месецу, одржати заједничке седнице свих судских одељења и одељења судске праксе у свим материјама, на којима ће разматрати спорна питања и доносити конкретне мере у циљу уједначавања судске праксе.

Апелациони судови се обавезују да у периоду до 2018. године, четири пута у току године и то: у марту, јуну, септембру и децембру месецу, одрже заједничке састанке са представницима подручних виших и основних судова из своје надлежности, ради уједначавања судске праксе у свим материјама, у оквиру сваког апелационог суда, а у циљу уједначавања судске праксе на нивоу свих апелационих судова.

1. Претходна седница судских одељења апелационих судова на којој се утврђује потреба уједначавања судске праксе

Апелациони судови ће, ради организовања и одржавања заједничких седница, претходно одржати седнице судских одељења. На овим седницама судска одељења утврђују потребу уједначавања судске праксе за спорна правна питања из своје области, на основу реферата судије известиоца кога одређује председник одељења.

Судско одељење апелационог суда у чијем је делокругу спорно правно питање које се разматра и које утврди потребу уједначавања судске праксе, преко председника суда или председника судског одељења, иницира одржавање заједничке седнице, тако што о потреби уједначавања судске праксе обавештава остале апелационе судове, уз достављање реферата судије известиоца.

Апелациони судови се о спорном питању, у зависности од судске материје, изјашњавају на седницама одељења, а писано изјашњење достављају апелационом суду који је поступак иницирао, најкасније у року од 30 дана од дана достављања спорног питања и реферата судије известиоца, и достављају кореферате, уколико их има.

---

2. Сазивање заједничке седнице апелационих судова

Председник апелационог суда на чијем подручју се одржава заједничка седница или председник судског одељења апелационог суда на чијем подручју се одржава заједничка седница, у чијем је делокругу спорно правно питање које се разматра, доноси **акт о сазивању седнице са дневним редом**, који се доставља осталим апелационим судовима најмање **осам дана** пре одржавања заједничке седнице.

Актом о сазивању седнице одређује се тачно време и место одржавања заједничке седнице према Распореду одржавања заједничких седница предвиђеном у ставу V овог Споразума.

Саставни део акта о сазивању седнице су реферати судија известиоца, писана изјашњења осталих апелационих судова, као и реферати, уколико их има.

Председник суда или председник судског одељења апелационог суда, у чијем је делокругу спорно правно питање које се разматра, најкасније у року од три дана од дана пријема акта о сазивању седнице, обавештава апелациони суд на чијем подручју се одржава заједничка седница, о судијама које су одређене да присуствују заједничкој седници.

Састав делегације апелационог суда одређује се тако да свака делегација има до пет чланова (председник суда, председник судског одељења, руководиоца судске праксе и двоје судија).

Све судије које су одређене да присуствују заједничкој седници, дужне су да присуствују седници, а о оправданости одсуствовања води се евиденција у књизи записника заједничких седница апелационих судова.

Апелациони суд на чијем подручју се одржава заједничка седница апелационих судова, о одржавању заједничке седнице, спорним питањима и потреби уједначавања судске праксе, обавештава Врховни касациони суд достављањем акта о сазивању заједничке седнице апелационих судова са дневним редом, најмање осам дана пре одржавања заједничке седнице.

3. Руковођење заједничком седницом апелационих судова

Заједничком седницом апелационих судова руководи председник апелационог суда на чијем подручју се одржава заједничка седница или председник судског одељења апелационог суда на чијем подручју се одржава заједничка седница, у чијем је делокругу спорно правно питање које се разматра.

На заједничким седницама спорна правна питања разматрају се на основу реферата и кореферата судија известилаца.

За пуноважан рад на седници, потребно је присуство већине судија које су одређене да присуствују заједничкој седници.

Закључак са седнице је донет када за њега гласа већина присутних судија сваке делегације.

4. Записник са заједничке седнице апелационих судова

О раду заједничке седнице апелационих судова води се записник у који се уноси: ко је оправдано односно неоправдано одсутан, сва мишљења у току расправљања, као и резултат гласања.

Записник се сачињава у року од пет радних дана од дана одржавања седнице, а потписују га председник суда или председник судског одељења апелационог суда на чијем подручју се одржава заједничка седница, који је руководио седницом, као и судијски помоћник који је сачинио записник.

Саставни део записника су реферати судија известилаца и кореферати који су разматрани на седници, као и аудио и/или видео запис, уколико су у суду обезбеђене техничке могућности за сачињавање таквог записа.

Извод са усвојеним закључком са седнице потписују све судије које су присуствовале заједничкој седници (верификација). Судија који се не слаже са усвојеним закључком, неће потписати извод, већ ће своје мишљење одвојено изложити и приложити уз изворник закључка.

5. Обавештавање Врховног касационог суда

Усвојени закључци са седница апелационих судова достављају се Врховном касационом суду, заједно са издвојеним мишљењима, рефератима, корефератима и записницима са ових састанака, ради изјашњења, у року од 15 дана од дана одржавања заједничке седнице.

Апелациони судови објављују на својој интернет страници закључке које је прихватио Врховни касациони суд.

Обавезе апелационих судова ради реализације споразума

Ради реализације овог Споразума, предвиђају се следеће обавезе апелационих судова:

1. Апелациони суд на чијем подручју се одржава заједничка седница, дужан је да води посебну електронску евиденцију о одржаним седницама, у којој ће се евидентирати: место и датум одржавања заједничке седнице, дневни ред заједничке седнице, састав делегације, спорна питања, подаци о рефератима и корефератима, усвојеним закључцима и други подаци од значаја за рад заједничке седнице апелационих судова. Апелациони судови ће у наредном периоду, детаљније регулисати вођење електронске евиденције о заједничким седницама.
2. Ради праћења судске праксе, апелациони судови су дужни да примењују јединствену номенклатуру законом прописаних правних института, посебно за општу грађанску материју, грађанску материју радних спорова и кривичну материју.
3. Досадашња упутства апелационих судова којим се уређује рад одељења судске праксе ускладити тако да се на јединствен начин ближе одреде послови који се обављају у Одељењу судске праксе, судијски помоћници који обављају послове и судије које надзиру њихов рад.
4. Апелациони судови ће у наредном периоду, у оквиру одељења судске праксе предузимати посебне мере ради уједначавања примене процесног права и поступања другостепених судова у предметима које је потребно вратити на допуну првостепеном суду. Одељења судске праксе апелационих судова посебно ће евидентирати предмете који су решени на други начин, односно који се враћају на допуну првостепеном суду. Уједначити поступање апелационих судова тако да се у свим судским материјама (кривичној, општој грађанској материји и у материји радних спорова) одлука о враћању на допуну поступка првостепеном суду доноси на седници већа и да се одлука ради у форми решења, са налогом првостепеном суду да допуну поступка изврши и списе предмета ради одлучивања по жалби врати другостепеном суду у року који не може бити дужи од 30 дана.
5. Ради ефикаснијег поступања, апелациони судови у поступку по жалби не могу враћати првостепеном суду на допуну поступка предмет у којем треба извршити увид у предмет неког другог суда или државног органа, већ ће сам апелациони суд затражити достављање предмета на увид.
6. Издати посебно упутство првостепеним судовима, да приликом евидентирања одлука које су биле разматране у поступцима по жалби, воде посебну евиденцију предмета који су враћени првостепеном суду на допуну поступка, као и да врше анализу разлога због којих је предмет враћен на допуну

првостепеном суду. Извештаје о разлозима враћања на допуну првостепени судови ће достављати апелационим судовима.

7. Апелациони судови, дужни су да поред општег регистра, воде и посебне регистре за: одлуке Врховног касационог суда, одлуке Уставног суда, одлуке Европског суда за људска права, одлуке међународних институција које штите људска права, одлуке апелационих судова, одлуке виших судова, правне ставове и закључке, као и регистре судских одлука по гранама права.

Председник Апелационог суда у Београду
Судија Душко Миленковић

Председник Апелационог суда у Крагујевцу
Судија Дубравка Дамјановић

Председник Апелационог суда у Новом Саду
Судија Новица Пековић

Председник Апелационог суда у Нишу
Судија Драган Јоцић

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
I Су-7 24/2014
01.04.2014. године
Београд

План активности Врховног касационог суда ради уједначавања судске праксе

I

Врховни касациони суд уједначава праксу судова:

- 1. Одлучујући о ванредним правним средствима изјављеним у појединачним предметима, по одредбама процесних закона (ЗПП, ЗКП, ЗУС), као што су:**
  - Изузетна ревизија (члан 395 ЗПП – 2004, 2009, члан 404 ЗПП 2011)
  - Ревизија у радним споровима – по посебним одредбама ЗПП - која је увек дозвољена у радностатусним споровима и у споровима из области рада – ако је захтев изражен у новцу преко ревизијског цензуса
  - Ревизија дозвољена по посебним прописима (дискриминација, породични спорови)
  - Захтев за заштиту законитости (у кривичној материји, у грађанској материји по ЗПП 2004, 2009, и у управним споровима)
  - Захтев за преиспитивање правноснажне судске одлуке (у грађанској материји по ЗПП 2011)
- 2. Заузимањем правних схватања** - када постоје *„дубоке и дугорочне разлике у судској пракси“* као системски поремећај, који је довео до кршења права на правну сигурност или подрива поверење јавности у правосудни систем

(види пресуду Европског суда за људска права *Нејдет и Перихан Шехин против Турске, Живић против Србије* и др¹)

3. Објављивањем одлука донетим у репетитивним предметима

4. Објављивањем утврђених сентеници - нарочито за предмете о којима су се изјашњавала судска одељења због усвајања посебне, односно изузетне ревизије или у којима је поново одлучивано због одлука Уставног суда и Европског суда за људска права, на веб-сајту Врховног касационог суда и Билтену судске праксе Врховног касационог суда

Поред наведеног Врховни касациони суд треба да посвети спорним правним питањима два саветовања годишње:

1. Мултидисциплинарно расправљање спорних правних питања, што подразумева:
  - Учешће свих судова републичког ранга, апелационих судова и науке (факултета, института, на основу закључених протокола о сарадњи)
  - Спорна питања имају право да кандидују сви судови
  - Врховни касациони суд одлучује о ком спорном питању ће се конкретно расправљати
2. Судијски дани – Годишње саветовање свих судија
  - Подразумева већи број учесника и тематске расправе по округлим столовима

II

Уједначавање судске праксе –
судови републичког ранга

ПРИВРЕДНИ АПЕЛАЦИОНИ СУД – као суд републичког ранга, по Закону о уређењу судова има право да утврђује правне ставове ради јединствене примене закона из надлежности привредних судова, па је неопходно да:

---

¹ Ове пресуде је потребно публиковати у Билтену Врховног касационог суда и објавити на веб-сајту Врховног касационог суда, односно пресуду Шахин против Турске треба на погодан начин учинити доступном свим судовима

-
- донесе годишњи програм активности ради уједначавања судске праксе привредних судова и о овом програму обавести подручне привредне судове и Врховни касациони суд
  - организује годишње саветовање привредних судова ради јединствене примене закона на коме се спорна питања обрађују рефератима и корефератима који се достављају Врховном касационом суду уз позив за учешће на саветовању
  - обавештава Врховни касациони суд о утврђеним ставовима
  - објављује своје одлуке на веб страници суда
  - периодично објављује билтен судске праксе

УПРАВНИ СУД

- преко одељења судске праксе усаглашава рад већа Управног суда и стара се о јединственој примени закона разматрањем спорних питања на основу реферата и кореферата на седници свих судија,
- омогућава хоризонталну размену одлука између судија овог суда у седишту и одељењима
- обавештава Врховни касациони суд о спорним питањима
- објављује своје одлуке на веб страници суда
- периодично објављује билтен судске праксе

ПРЕКРШАЈНИ АПЕЛАЦИОНИ СУД

- преко одељења судске праксе усаглашава рад већа Прекршајног апелационог суда и стара се о јединственој примени закона разматрањем спорних питања на основу реферата и кореферата,
- омогућава хоризонталну размену одлука између судија овог суда у седишту и одељењима и између Прекршајног апелационог суда и прекршајних судова
- донеси годишњи програм активности ради уједначавања судске праксе прекршајних судова и о овом програму обавештава подручне прекршајне судове и Врховни касациони суд
- обавештава Врховни касациони суд о спорним питањима
- објављује своје одлуке на веб страници суда
- периодично објављује билтен судске праксе

III

Уједначавање судске праксе – апелациони судови

Апелациони судови по члану 24 Закона о уређењу судова треба да одржавају заједничке седнице. Закон не одређује ни форму нити уређује организацију и начин одлучивања на оваквим седницама. Могуће је због тога одржавати **заједничке седнице у ширем саставу** – нпр. све судије из једне материје, јер је одржавање седница уз учешће свих судија свих апелационих судова непотребно, будући да немају овлашћења да одлучују о појединачним спорним питањима. Одржавање оваквих седница треба везати за материју (грађанску, кривичну...), тему или хитност (по потреби).

Заједничке седнице у ужем саставу (са делегацијама) – треба детаљније уредити Судским пословником, којим треба предвидети и да председници апелационих судова имају обавезу да израде **заједнички годишњи план одржавања ових седница, састав делегација и начин њиховог рада.**

Поступање апелационих судова на овим састанцима требало би уредити тако да се:

- Одржава најмање три седнице годишње, на основу плана одржавања ових седница који доносе председници апелационих судова
- Спорна питања утврђују на основу реферата и кореферата о којима се изјашњавају судије сваког апелационог суда на седницама одељења
- Реферати и кореферати достављају Врховном касационом суду
- Овоме следи заказивање заједничке седнице апелационих судова у ужем саставу
- Врховни касациони суд се позива на ове седнице
- Привредни апелациони суд се позива на ове седнице
- Расправе на седницама воде се на основу реферата учесника
- Седница доноси закључке, доставља их Врховном касационом суду ради изјашњавања
- Уколико Врховни касационим суд прихвати закључке, о чему обавештава апелационе судове и Привредни апелациони суд - они се објављују на веб-сајту Врховног касационог и у публикацијама судова заједно са пратећим материјалима (рефератима)

Уколико Врховни касациони суд не прихвати закључке, то значи да ће у конкретном случају другачије судити, односно да ће утврдити правно схватање о спорном питању и објавити га.

IV

Хоризонтално и вертикално уједначавање судске праксе

Ово уједначавање судске праксе односи се на објављивање одлука и њихову размену између судова - хоризонтално и вертикално. Размену судских одлука треба омогућити **свим судовима** кроз *интранет*, те развијање *интерфејсе*-а за повезивање програма за аутоматско вођење предмета (АВП-а и САПС-а).

Треба успоставити и посебне регистре, дигиталне (електронске) и аналогне (у папиру) за следеће одлуке:

1. Европског суда за људска права
2. Међународних тела за заштиту људских права
3. Уставног суда
4. Међународних тела које надзиру примену Хашких конвенција
5. Врховног касационог суда
6. Апелационих судова
7. Виших судова
8. Одлука било ког суда које је применио неки међународни инструмент
9. Разврстане по гранама права

Потребно је израдити јединствену номенклатуру законских института за хоризонталну и вертикалну размену и претрагу по оваквој бази – која треба да се користи за веб-сајт и ЦМС (АВП и САПС).

V

Уједначавање судске праксе – едукација

Треба развити програм обуке која би обухватила и обезбедила:

1. Хармонизацију са праксом Европског суда за људска права
2. Обраду спорних института по материјама (нпр. радно право, накнада штете, разумни рок)
3. Мултидисциплинарни приступ

VI

Уједначавање судске праксе – виши, привредни и основни судови

Ови судови своју праксу би требало да уједначавају уз посредство апелационих судова на следећи начин:

Виши судови:

- Виши судови са територије једне апелације одржавају састанак са својом апелацијом (на састанак делегирају председнике одељења и председнике судске праксе).
- Виши судови кандидују спорно питање и пишу реферат/кореферат који достављају својој апелацији. Овај реферат прослеђује се другим апелационим судовима који поводом тога одржавају састанак са својим вишим подручним судовима
- Заједнички састанци делегација виших судова и апелационих судова одржавају се по програму који усвајају председници апелационих судова.
- О одржавању састанка обавештава се Врховни касациони суд уз доставу материјала
- О закључцима усвојеним на састанку обавештава се Врховни касациони суд, а супсидијерно се примењују правила која важе за заједничке састанке апелационих судова.

Основни и привредни судови:

- Усаглашавају судску праксу у материји извршења
- У ту сврху одржавају састанак једном годишње
- Овај састанак иницира Врховни касациони суд
- Врховни касациони суд анкетира основне и привредне судове о спорним правним питањима
- Врховни касациони суд утврђује листу спорних питања, одређује који ће их судови обрадити, израдити реферат и доставити га Врховном касационом суду
- О рефератима се изјашњава Грађанско одељење Врховног касационог суда
- На једнодневном састанку расправља се о три до четири спорна питања.

VII

Акциони план

1. Уједначавање праксе у извршењима – основни и привредни судови

Једнодневно саветовање ових судова уз учешће Врховног касационог суда треба организовати ускоро и под одкриљем Јединственог програма решавања старих предмета.

Предлаже се организовање састанака у априлу 2014. уз подршку УСАИД СПП.

2. Заједнички састанак апелационих судова (са делегацијама – ужи састав) са Врховним касационим судом:

- Да се председницима судова објасне сви предложени механизми усаглашавања који захтевају учешће и ангажовање апелационих судова.
- Овом састанку би, поред председника апелационих судова, присуствовали и сви судови републичког ранга (Управни, Привредни апелациони и Прекршајни апелациони), као и председници одељења те председници судске праксе из ових судова.
- Резултат овог састанка требало би да буде нацрт плана за одржавање заједничких седница судова (у складу са Законом о уређењу судова и Судским пословником) за 2014. годину.

Предлаже се организовање састанака 27. марта 2014. уз подршку УСАИД СПП.

3. Тематско саветовање – у мају/јуну 2014. године о спорним питањима из поједине области.

4. Судијски дани – Годишње саветовање судија – саветовање треба проширити тако да обухвати и округле столове чија би тема била уједначавање судске праксе, уз подршку УСАИД СПП, па се предлаже да се трајање саветовања продужи.

„Европски суд за људска права”
Друго одељење

Предмет Живић против Србије

(Представка број 37204/08)

Пресуда

Стразбур

13. септембар 2011. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима предвиђеним чланом 44, став 2 Конвенције. Могуће су редакторске измене.

У предмету Живић против Србије,

Европски суд за људска права (Друго одељење), на заседању Већа у саставу:

Françoise Tulkens, Председник,
David Thór Björgvinsson,
Dragoljub Popović,
Giorgio Malinverni,
András Sajó,
Guido Raimondi,
Paulo Pinto de Albuquerque, судије,
и Stanley Naismith, секретар Одељења,

после већања на затвореној седници одржаној 23. августа 2011. године, изриче следећу пресуду, која је усвојена на тај дан.

Поступак

1. Предмет је формиран на основу представке (број 37204/08) против Републике Србије, коју је Суду према члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: „Конвенција”), поднео држављанин Србије, г. Далибор Живић (у даљем тексту: „Подносилац представке”), 29. јула 2008. године.
2. Подносиоца представке је пред Судом заступао г. Н. Вукотић, адвокат из Београда. Владу Србије (у даљем тексту: „Влада”) заступао је њен заступник, г. С. Царић.
3. Подносилац представке се жалио на флагрантно недоследну судску праксу домаћих судова у вези са исплатом истог повећања плате одобреног одређеној категорији полицајаца.
4. Председник Другог одељења је 28. јануара 2010. године одлучио да обавести Владу о представци. Такође је одлучено да се одлука о допуштености и основаности донесе истовремено (ранији члан 29. став 3.).

Чињенице

I. Околности предмета

5. Подносилац представке је рођен 1975. године. Он има пребивалиште у Косовској Митровици на Косову[1], где је запослен као полицајац у Министарству унутрашњих послова Републике Србије (у даљем тексту: „Министарство”).
6. Чињенице предмета, како су их странке изнеле могу се сумирати на следећи начин.
7. Влада Србије је 24. јануара 2000. године, односно 17. јула 2003. године усвојила две одлуке на основу којих, између осталог, свим њеним запосленим који живе и раде на Косову би требало да буду исплаћене двоструке плате.
8. Министарство је 31. јануара 2000. године донело одлуку у којој се наводи да полицајци у питању имају право да им се плате повећају на основу коефицијента од 2,5 или 4,5, у зависности од околности.
9. У стварности подносилац представке је добио само повећање које је Министарство одобрило, у износу знатно нижем од предвиђеног удвостручења плата како је Влада предвидела.
10. Због тога је подносилац представке 29. августа 2006. године поднео парничну тужбу против Министарства Првом општинском суду у Београду, којом је тражио исплату разлике између добијеног повећања плате и оног које је Влада одобрила. Подносилац представке је даље тражио исплату неодређених износа на рачун доприноса за пензијско и инвалидско осигурање.
11. Први општински суд је 23. јула 2007. године пресудио у корист подносиоца представке и наложио његовом послодавцу да му исплати:
  - 145.821,60 динара (РСД) (приближно 1.760 евра) у релевантном тренутку) на име разлике између плате примљене у периоду од 1. јула 2003. године до августа 2006. године и одобрења Владе, плус законску камату;
  - екстра доприносе за пензијско и инвалидско осигурање за горе наведени период на име додатне плате за одговарајући државни фонд; и
  - 39.532 динара (РСД) (приближно 477 евра) на име судских трошкова.
12. Окружни суд у Београду је 19. децембра 2007. године преиначио ту пресуду и одбио захтев подносиоца представке. Окружни суд је у образложењу, *inter alia*, утврдио да се важећи домаћи пропис садржи у одлуци Министарства усвојеној 31. јануара 2000. године. Ова пресуда је подносиоцу представке достављена 29. јануара 2008. године..

13. Многе колеге подносиоца представке (у даљем тексту: „Тужиоци”) поднеле су посебне захтеве Окружном суду у вези са истим питањем, од којих су неки имали успеха, а неки нису: у седамдесет три друге пресуде, усвојене између 25. јануара 2006. године и 1. октобра 2008. године, исти Окружни суд је пресудио у корист тужилаца, упркос чињеници да су њихови захтеви засновани на истим чињеницама и односили су се на иста правна питања. У образложењу пресуда у тим другим предметима, Окружни суд је утврдио да су, између осталог, плате тужилаца морале да се исплаћују у складу са одлукама Владе Србије од 24. јануара 2000 године и/или 17. јула 2003. године.
14. Од седамдесет три горе наведене пресуде, у педесет случајева тужени су уложили ревизије Врховном суду Србије (види ставове 21 и 24. у даљем тексту). У преостала двадесет три случаја, међутим, тужени нису уложили те жалбе, наводно због законског ограничења (види став 22 у даљем тексту).
15. Влада је доставила релевантну судску праксу коју је усвојио Врховни суд, посебно шест посебних пресуда од којих је једна донета 3. јула 2008. године, а преосталих пет између 25. децембра 2008. године и 1. октобра 2009. године. У сваком случају, одлучујући о ревизијама, Врховни суд је пресудио против тужилаца, иако са донекле другачијим образложењем у поређењу са образложењем Окружног суда. Врховни суд је посебно утврдио, између осталог, да одлука Владе од 17. јула 2003. године није била директно примењива.
16. Грађанско одељење Врховног суда је у међувремену, 23. септембра 2008. године, одржало састанак на коме је требало да се реши питање одлучивања у свим предметима као што је предмет подносиоца представки (види став 26. у даљем тексту). У записнику са овог састанка, констатовано је, између осталог, да је у два предмета евидентирана 2008. године, где су разматране ревизије, Врховни суд заправо потврдио одлуке нижих судова донете у корист тужилаца (Рев II 429/08 и Рев 623/08). Међутим, овај састанак је на крају одложен да се сачека исход поступка који је покренут пред Уставним судом Србије у вези са апстрактним разматрањем уставности одлуке Владе усвојене 17. јула 2003. године. Уставни суд је 16. априла 2010. године утврдио да је спорна одлука неуставна.
17. У осамнаест посебних предмета предмета тужиоци су после тога уложили уставне жалбе Уставном суду, али према информацијама из списка предмета, ти поступци су још у току.
18. Подносилац представки није имао право да уложи ревизију пошто је вредност његовог захтева испод прага од 500.000 динара. Он није покушао да добије накнаду пред Уставним судом.

II. Релевантно домаће право

А. Одредбе које се односе на поступак уставне жалбе

19. Релевантне одредбе су изнете у предмету *Винчић и други подносиоци представке против Србије* (бр. 44698/06, 44700/06, 44722/06, 44725/06, 49388/06, 50034/06, 694/07, 757/07, 758/07, 3326/07, 3330/07, 5062/07, 8130/07, 9143/07, 9262/07, 9986/07, 11197/07, 11711/07, 13995/07, 14022/07, 20378/07, 20379/07, 20380/07, 20515/07, 23971/07, 50608/07, 50617/07, 4022/08, 4021/08, 29758/07 и 45249/07, ст. 22-34., 1. децембар 2009. године).

Б. Закон о парничном поступку из 2004. године (објављен у „Службеном гласнику Републике Србије”, број 125/04)

20. Члан 2. став 1. предвиђа, између осталог, да све странке имају право на једнаку заштиту својих права.
21. Чланови 394. став 1., 396 и 398. предвиђају да странке могу уложити ревизију Врховном суду. Оне то могу учинити у року од тридесет дана по пријему правоснажне одлуке донете у другој инстанци и само ако су нижи судови прекршили релевантно законодавство, било процесно или материјално.
22. Члан 394. став 2. предвиђа, између осталог, да ревизија није „допуштена” када се тужбени захтев односи на потраживање у новцу у ком „вредност дела правоснажне пресуде која се оспорава не прелази 500.000 динара”.
23. Члан 439. предвиђа да је ревизија допуштена у парницама о споровина о заснивању, постојању и престанку радног односа.
24. У складу са члановима 396 и 406-409, између осталог, Врховни суд, ако прихвати ревизију коју је поднела једна заинтересована страна, има овлашћење да преиначи и/или измени спорну пресуду или да је укине и одреди поновно суђење пред нижим судовима.
25. Члан 422.10 предвиђа да се поступак може поновити ако Европски суд за људска права у међувремену донесе пресуду у односу на Србију у вези са истим или сличним правним питањем.

В. Закон о уређењу судова (објављен у „Службеном гласнику РС”, бр. 63/01, 42/02, 27/03, 29/04, 101/05 и 46/06)

26. Члан 40. ставови 2 и 3. предвиђа, између осталог, да се седница одељења Врховног суда одржава ако постоји неко питање у вези са доследношћу његове судске праксе. Правна схватања усвојена на тој седници обавезујућа су за сва већа одељења о коме је реч.

Право

I. Наводна повреда члана 6. Конвенције

27. Подносилац представке се жалио на флагрантно недоследну судску праксу домаћих судова у вези са исплатом истог повећања плате одобреног одређеној категорији полицајаца.
28. Релевантне одредбе наведеног члана гласе како следи: Члан 6. став 1. „Свако лице, приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза... има право на правично... суђење... пред... судом...”

A. Допуштеност

1. Компатибилност *ratione personae* (статус жртве подносиоца представке)

29. Влада је констатовала да се подносилац представке у принципу жали да је жртва повреде права на правично суђење у вези са недоследношћу судске праксе Окружног суда у Београду. Позивајући се на положај Уставног суда (види став 15. у горњем тексту), Влада је тврдила да је наводна недоследност последица погрешне примене домаћег права у пресудама које су донете у корист тужилаца. Ако би Уставни суд сматрао спорну одлуку из јула 2003. године неуставном (види став 16. у горњем тексту), Тужена држава би, свакако тражила поновно покретање поступка у корист тужилаца (види став 25. у горњем тексту), што би неизбежно довело до поништавања пресуда донетих у овим предметима. Тако подносилац представке више не би могао да тврди да у судској пракси домаћих судова постоји недоследност, па би, сходно томе, изгубио статус жртве.
30. Подносилац представке није дао коментар на ову примедбу Владе.
31. Суд прво примећује да се примедба Владе заснива на претпоставкама и нагађањима, чак и под претпоставком да су она релевантна у овом конкретном случају. Друго, Уставни суд је већ утврдио 16. априла 2010. године да је спорна одлука неуставна, иако изгледа да држава није предузела никакве процесне кораке с тим у вези. У сваком случају, Суд подсећа да је већ упознат са правним ставом Уставног суда о уставности спорне одлуке из 2003. године и да је утврдио да је она ирелевантна при разматрању практично истог правног питања у предмету Ракић и други подносиоци представки против Србије (бр. 47460/07, 49257/07, 49265/07, 1028/08, 11746/08, 14387/08, 15094/08, 16159/08, 18876/08, 18882/08, 18997/08, 22997/08, 23007/08, 23100/08, 23102/08, 26892/08, 26908/08, 29305/08, 29306/08, 29323/08, 29389/08, 30792/08, 30795/08, 31202/08, 31968/08, 32120/08, 32537/08, 32661/08, 32666/08 и 36079/08, 5. октобар 2010. године, став 17.).

---

32. Суд не види ниједан разлог да одступи од овог става у предметном случају и, према томе, закључује да се примедба Владе мора одбити.

(б) Члан 35. став 3 (б) Конвенције

33. Влада је даље тврдила да би жалбу подносиоца представке требало прогласити недопуштеном пошто „он није претрпео значајну штету” у смислу значења члана 35. став 3. (б) Конвенције како је измењен Протоколом број 14, који је ступио на снагу 1. јуна 2010. године.

34. Влада је посебно остала при ставу: (а) да овде није у питању увећана плата подносиоца представке, већ право на правично суђење, које је он на одговарајући начин остварио пред домаћим судовима; (б) да се наводна повреда састојала само од субјективног „осећања” подносиоца представке да се веома мали број тужилаца у прилично безначајним предметима могао „провући кроз систем” и имати користи од позитивног исхода на рачун пропуста нижих судова што се није могло исправити пред Врховним судом због мале вредности предметних спорова; (в) да поштовање људских права не захтева даље разматрање предмета, пошто подносилац представке не може очекивати другачији исход и да је он само „историјске важности” (с тим у вези, Влада се позвала на одлуку Суда у предмету *Adrian Mihai Ionescu* (види *Adrian Mihai Ionescu против Румуније* (одлука), број 36659/04, 1. јун 2010. године.)); и (г) да су домаћи судови правилно разматрали овај предмет, и да се спорно питање може исправити пред Уставним судом Србије подношењем уставне жалбе.

35. Подносилац представке није коментарисао примедбу Владе.

36. Суд подсећа да члан 35. Коменције, како је измењен Протоколом број 14, који је ступио на снагу 1. јуна 2010. године, предвиђа, у релевантном делу, следеће:

„3. Суд проглашава недопуштеном сваку појединачну представку поднету према члану 34. ако сматра да:

(б) подносилац представке није претрпео значајну штету, сем ако поштовање људских права како је дефинисано Конвенцијом и Протоколима уз њу не захтева разматрање основаности представке и предвиђа да се ниједна представка не може одбацити по овом основу, ако није прописно разматрана од стране домаћег суда”

37. Као што је наведено у ставу 79. Објашњења уз Протокол 14,

„Нови критеријум може довести до тога да се одређени предмети прогласе недопуштеним што би могло резултирати доношењем пресуде без његове примене. Његово главно дејство је, међутим, вероватно што ће за дужи период омогућити брже решавање предмета у фази њихове допуштености...”

38. Главни аспект овог новог критеријума је да ли је подносилац претрпео значајну штету, а сама ова процена може се заснивати на критеријумима као

што су финансијски значај предметног питања или важност предмета за подносиоца представке (види, на пример, *Adrian Mihai Ionescu против Румуније* (одлука), цитиран у горњем тексту, став 34.).

39. Иако исход предмета подносиоца представке пред домаћим судовима није директно предмет притужби подносиоца представке, Суд констатује да се он односи на права из радног односа, на пример, на право сваког лица на „правичне и добре” радне услове. Износ у спору је био 145.821,60 динара (приближно 1.800 евра у то време), заједно са неодређеним износима на рачун доприноса за пензијско и инвалидско осигурање.
40. Суд штавише сматра да материјални интерес о коме је овде реч није једини елемент који треба узети у обзир приликом утврђивања да ли је подносилац представке претрпео значајну штету. Повреда Конвенције се може односити на важна принципијелна питања и тако проузроковати значајну штету без обзира на материјални интерес (*Korolev против Русије (број 2)*, број 5447/03, 1. април 2010. године.). Заиста, предметно питање и суштина притужбе подносиоца представке је недоследна судска пракса Округног суда у Београду у вези са правом на правичне зараде и једнако плаћање за исти рад, наиме, исплату истог повећања плате одобреног одређеној категорији полицајаца. Суд примећује да је ово недоследно пресуђивање које произлази из исте судске надлежности погодило многе појединце у истом положају (види *Ракић и други подносиоци представки против Србије*, цитиран у горњем тексту, став 43.). Суд даље примећује да је ова пракса неизбежно смањила поверење јавности у правосудни систем и даље угрозила начело правне сигурности и једнакости свих пред законом, што представља основне атрибуте владавине права који су уграђени у Конвенцију. Зато би овај предмет требало разликовати од предмета *Ionescu* (цитиран у горњем тексту) на који се Влада позива. У том случају, који се односио на приступ суду у предмету у коме је реч о уговорним обавезама између подносиоца представке и транспортног предузећа, Суд није утврдио да је подносилац представке претрпео значајну штету у вршењу свог права на приступ суду (сам подносилац представке је проценио да је финансијски губитак 90 евра), нити да је поштовање људских права захтевало даље разматрање представке с обзиром спорно законодавство већ стављено ван снаге и слична питања која је овај Суд већ решио. Најзад, Суд констатује да подносилац представке у овом случају није био обавезан да исцрпи уставну жалбу када је свој предмет упутио Суду пошто она у то време није сматрана делотворним правним средством, нити је може поднети сада због временског ограничења овог пута накнаде.
41. Горе наведено је довољно да омогући Суду да закључи не само да је, захваљујући знатном финансијском значају и природи предметне ствари, подносилац представке претрпео значајну штету као последицу наводне повреде Конвенције, већ и да (чак и под претпоставком да подносилац представке није претрпео значајну штету) тај предмет покреће питања од општег интереса.

-
42. С обзиром на горе наведено, примедба Владе се мора одбити. (в) Закључак
43. Суд констатује да представка није очигледно неоснована у смислу члана 35. став 3. Конвенције. Он даље констатује да није недопуштена ни по ком основу. Према томе, мора се прогласити допуштеном.

Б. Основаност

44. У вези са основаношћу, Влада је поновила исте аргументе које је изнела у предмету *Ракић и други подносиоци представки против Србије* (цитиран у горњем тексту, став 42.).
45. Подносилац представке је поново потврдио своју притужбу.
46. Суд је већ разматрао практично исте околности у горе наведеном предмету *Ракић* (цитиран у горњем тексту, ст. 68-75.), у коме је утврдио, између осталог, повреду члана 6. Конвенције. Потврђујући да иако се одређена одступања у тумачењу могу прихватити као саставни део сваког правосудног система који је, баш као и српски, заснован на мрежи судећих и апелационих судова који имају надлежност над одређеном територијом, у случајевима подносилаца представки супротна тумачења проистекла су из исте судске надлежности, тј. Окружног суда у Београду, и подразумевала су недоследно пресуђивање захтева поднетих од стране многих лица у истим ситуацијама (види *Винчић и други против Србије*, наведен горе, став 56.; види такође, *mutatis mutandis*, *Tudor Tudor против Румуније*, број 21911/03, став 29, 24. март 2009. године). Све је то довело до стања трајне неизвесности, које је заузврат морало умањити поверење јавности у правосудје. Најзад, изгледа да чак ни пракса Врховног суда по овом питању није постала доследна до друге половине 2008. године у најбољем случају (види ставове 15 и 16. у горњем тексту), иако ова доследност очигледно није никада обезбеђена у складу са чланом 40. Закона о уређењу судова (види ставове 16 и 26. у горњем тексту).
47. Пошто је размотрио све релевантне околности, Суд не налази ниједан разлог да у предметном случају утврди другачије. Иако не сматра одговарајућим да каже какав је стварни исход случаја подносиоца представке требало да буде (види *Винчић и други подносиоци представки против Србије*, цитиран у горњем тексту, став 56.), Суд налази да је и поред тога дошло до кршења члана 6. Конвенције на рачун дубоке и упорне правосудне неизвесности коју Врховни суд није исправио на задовољавајући начин (видети *Ракић и други подносиоци представки против Србије*, цитиран у горњем тексту, став 44.; види, такође, *mutatis mutandis*, *Zielinski и Pradal и Gonzalez и други подносиоци представки против Француске* [ВВ], бр. 24846/94 и 34165/96 до 34173/96, став 59., ЕЦХП 1999-VII; *Винчић и други подносиоци представки против Србије*, цитиран у горњем тексту, став 56.; *Beian против Румуније* (број 1), број 30658/05, ст. 34-40., ЕЦХП 2007-V (изводи); *Tudor Tudor против Румуније*, број 21911/03, став 29., 24. март 2009. године; и *Jordan Jordanov и други подносиоци представки против Бугарске*, број 23530/02, ст. 47-48. и 52., 2. јул 2009.

године.; за супротно видети, *Schwarzkopf и Taussik против Републике Чешке* (одлука), број 42162/02, 2. децембар 2008. године); и *Pérez Arias против Шпаније* (број 32978/03, став 25., 28. јун 2007. године.).

II. Примена члана 41. Конвенције

48. Члан 41. Конвенције предвиђа:

„Када Суд утврди прекршај Конвенције или протокола уз њу, а унутрашње право Високе стране уговорнице у питању омогућава само делимичну одштету, Суд ће, ако је то потребно, пружити правично задовољење оштећеној странци.”

49. Подносилац представке је тражио 2.905,14 евра, односно 3.000 евра, за материјалну и нематеријалну штету коју је претрпео као последицу повреде његовог права зајемченог чланом 6. став 1. Конвенције. Он је такође тражио накнаду трошкова насталих у домаћем парничном поступку (који су признати правоснажним пресудама донетим у његову корист) и 296,48 евра на име трошкова пред Судом. Влада је оспорила ове захтеве.

50. С обзиром на повреду утврђену у предметном случају и разлоге због којих је то учинио (види ставове 46 и 47. у горњем тексту, посебно позивање на исход предмета подносиоца представке), Суд сматра да се захтев подносиоца представке, у оној мери у којој се односи на исплату износа тражених пред домаћим судовима, мора одбацити (види *Винчић и други подносиоци представки против Србије*, цитиран у горњем тексту, став 61.).

51. Суд, међутим, сматра да је подносилац представке претрпео одређену нематеријалну штету као последицу утврђене повреде која се не може исправити само тиме што ће Суд утврдити повреду (види, *mutatis mutandis, Tudor Tudor против Румуније*, цитиран у горњем тексту, став 47.). Процењујући на основу правичности, како се захтева чланом 41. Конвенције, Суд подносиоцу представке додељује 3.000 евра у овом делу.

52. У вези са трошковима насталим пред домаћим судовима, Суд констатује да су они који се односе на парнични поступак саставни део захтева подносиоца представке за накнаду материјалне штете, о чему је већ било речи у горњем тексту.

53. Према пракси Суда, подносилац представке има право на накнаду трошкова само у оној мери у којој је показано да су они стварно и неопходно настали и да су оправдани у погледу износа (види, на пример, *Iatridis против Грчке* (правично задовољење) [ВВ], број 31107/96, став 54., ЕЦХП 2000-ХI). У предметном случају, на основу докумената које поседује и горе наведених критеријума, Суд сматра да је оправдано да подносиоцу представке додели тражени износ на име трошкова насталих у поступку пред овим Судом.

В. Затезна камата

54. Суд сматра да је примерено да затезна камата буде заснована на најнижој каматној стопи Европске централе банке уз додатак од три процентна поена.

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД ЈЕДНОГЛАСНО

1. *Проглашава* представку допуштеном;
2. *Утврђује* да је дошло до повреде члана 6. става 1. Конвенције;
3. *Утврђује*

(а) да Тужена држава треба да исплати подносиоцу представке у року од три месеца од датума када ова пресуда постане правоснажна, у складу са чланом 44. став 2. Конвенције, следеће износе, који ће се претворити у националну валуту Тужене државе по стопи важећој на дан исплате:

- 3.000 евра (три хиљаде евра) на име претрпљене нематеријалне штете, плус сваки порез који се може наплатити,
- 296,48 евра (две стотине деведесет шест евра и четрдесет осам центи) на име трошкова, плус сваки порез који се може наплатити подносиоцу представке;

(б) да по истеку горе наведена три месеца до исплате, треба платити обичну камату на горе наведени износ по стопи која је једнака најнижој каматној стопи Европске централе банке уз додатак од три процентна поена;

4. *Одбија* преостали део захтева подносиоца представке за правично задовољење.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаној форми на дан 13. септембра 2011. године у складу са правилом 77 ставови 2 и 3 Пословника Суда.

Stanley Naismith
Секретар

Françoise Tulkens
Председник

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud. Ako su vam potrebne dodatne informacije, pogledajte naznaku o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Veliko Vijeće

Predmet Nejdet Şahin i Perihan Şahin protiv Turske

(Predstavka broj 13279/05)

Presuda

Strasbourg

20. oktobra 2011. godine

Ova presuda je konačna, ali može biti predmet redakcijskih izmjena.

U predmetu Nejdet Şahin i Perihan Şahin protiv Turske,

Evropski sud za ljudska prava, zasjedajući u Velikom vijeću u sastavu:

Nicolas Bratza, *predsjednik*,
Josep Casadevall,
Nina Vajić,
Dean Spielmann,
Christos Rozakis,
Corneliu Bîrsan,
Anatoly Kovler,
Elisabet Fura,
Ljiljana Mijović,
Egbert Myjer,
David Thór Björgvinsson,
George Nicolaou,
Luis López Guerra,
Nona Tsotsoria,
Ann Power-Forde,
Işıl Karakaş,
Guido Raimondi, *sudije*,
i Michael O'Boyle, *zamjenik sekretara*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost, koje je održano 9. marta i 21. septembra 2011. godine,
donosi sljedeću presudu, koja je usvojena posljednjeg navedenog dana:

Postupak

1. Postupak u ovom predmetu je pokrenut predstavkom (broj 13279/05) koju je Sudu podnijelo dvoje turskih državljana, gosp. Nejdet ŞŞahin i gđa Perihan Sahin (podnosioci predstavke) protiv Republike Turske u skladu sa članom 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Konvencija) 9. aprila 2005. godine.
2. Podnosiocima predstavke, kojima je dodijeljena pravna pomoć, je zastupao gosp. K. Karabulut, odvjetnik iz Ankare. Tursku vladu (Vlada) je zastupao gosp. M. Özmen, njen kozastupnik.
3. Podnosioci predstavke su naveli da su postupci pred domaćim sudovima bili nepravični zbog proturječnih odluka koje su donijeli ti sudovi (član 6. stav 1. Konvencije).

-
4. Predstavka je dodijeljena Drugom odjeljenju Suda (pravilo 52. stav 1. Pravila Suda). Dana 27. maja 2010. godine, Vijeće tog odjeljenja, u sastavu: Françoise Tulkens, Ireneu Cabral Barreto, Vladimiro Zagrebelsky, Danute Jočiene, Dragoljub Popović, András Sajó, Isıl Karakas, sudije i Sally Dollé, sekretarka Odjeljenja, je proglasilo predstavku prihvatljivom, te je zaključilo, sa šest glasova prema jednom glasu, da član 6. stav 1. Konvencije nije prekršen.
  5. Dana 25. augusta 2010. godine, podnosioci predstavke su zahtijevali da se predmet prosljedi Velikom vijeću na osnovu člana 43. Konvencije i pravila 73. Dana 4. oktobra 2010. godine, Odbor Velikog vijeća je prihvatio taj zahtjev.
  6. Sastav Velikog vijeća je određen u skladu sa odredbama člana 26. st. i 5. Konvencije i pravilom 24. Budući da Jean-Paul Costa nije mogao učestvovati u drugom vijećanju, Nicolas Bratza ga je zamijenio kao predsjednik Velikog vijeća, a Egbert Myjer, prvi zamjenik, je postao punopravi član (pravilo 11). Corneliu Bîrsan, drugi zamjenik, je zamijenio Kristinu Pardalos koja je bila spriječana da učestvuje u vijećanju.
  7. Podnosioci predstavke su dostavili zapažanja o meritumu u pisanoj formi. Vlada nije dostavila zapažanja.
  8. Javna rasprava je održana u Palati ljudskih prava u Strasbourgu 9. marta 2011. godine (pravilo 59. stav 3).

Pred Sudom su se pojavili:

– u ime Vlade:

Gosp.	M. ÖZMEN,	kozastupnik,
Gosp.	K. ESENER,	
Gosp.	O. ÇIDEM,	
Gosp.	M. K. ERDEM,	
Gosp.	N. YAMALI,	
Gosp.	I. ERTÜZÜN,	
Gđa	F. SÖZEN,	
Gđa	I. KOCAYIGIT,	
Gđa	A. ÖZDEMIR,	savjetnici.

– u ime podnosilaca predstavke:

Gosp.	K. KARABULUT,	branitelj,
Gđa	M. TUNCEL	asistentica.

Sud je saslušao izjave gosp. Karabuluta i gosp. Özmena.

Činjenice

I. Okolnosti predmeta

9. Podnosioci predstavke su rođeni 1949. godine i 1950. godine, te žive u Ankari.
10. Njihov sin, vojni pilot, je preminuo u avionskoj nesreći koja se desila u blizini sela Malatya (Akçadağ / Güzyurdu) 16. maja 2001. godine dok je prevozio trupe iz Diyarbakira u Ankaru. Trideset tri druga vojna lica su poginula u istoj nesreći, od kojih su petorica članovi posade.
11. Dana 10. maja 2002. godine, podnosioci predstavke su, putem svog odvjetnika, podnijeli zahtjev za penziju Generalnoj direkciji turskog penzionog fonda u skladu sa članom 21. Zakona broj 3713 koji se odnosi na borbu protiv terorizma (Zakon broj 3713).
12. U dopisu od 23. maja 2002. godine, Generalna direkcija turskog penzionog fonda je istakla da je podnosiocima predstavke dodijeljena, inter alia, mjesečna ratna vojna invalidska penzija na osnovu člana 64. Zakona broj 5434, te paušalni iznos koji je jednak sumi trideset plata najvišeg državnog službenika. Ona je dalje istakla da smrt njihovog sina nije bila uzrokovana terorističkim aktom u smislu Zakona broj 3713, nego činjenicom da se njegov avion srušio iz nepoznatog razloga. To je bio razlog zbog kojeg nije bilo moguće povećati mjesečnu invalidsku penziju do iznosa mjesečne plate koja se isplaćuje ekvivalentnim aktivnim vojnim licima.
13. Dana 15. jula 2002. godine, podnosioci predstavke su, putem svog odvjetnika, uložili žalbu protiv te odluke Upravnom sudu u Ankari. Oni su prije svega istakli da je njihov sin poginuo dok je transportirao trupe angažovane u borbi protiv terorizma iz sjevernog Iraka tako da se treba smatrati da se njegova smrt desila u kontekstu borbe protiv terorizma.
14. Dana 1. aprila 2003. godine, 4. vijeće Upravnog suda u Ankari je odbacilo njihovu žalbu budući da je smatralo da ne potpada pod opseg njegove nadležnosti, nego nadležnosti Vrhovnog vojnog upravnog suda. Pozivajući se na presudu Suda za rješavanja sukoba nadležnosti od 14. maja 2001. godine (E.2000/77, K.2001/22), 4. vijeće Upravnog suda u Ankari je istaklo:

„(...) da bi se odredilo da li se upravni akt „odnosi na vojnu službu” i odlučilo koji sud ima jurisdikciju, mora se ispitati predmet akta. Ako je akt donesen u vezi sa vojnim zahtjevima, procedurom i praksom, mora se smatrati da se odnosi na vojnu službu (...). Okolnost da li je ili nije akt prvobitno usvojila vlast koja nije vojna nije relevantna - Vrhovni vojni upravni sud je sud koji je odgovoran za ispitivanje postupka koji je [pokrenuo] neki pripadnik vojnih snaga. Ovaj predmet se odnosi na zahtjev za mjesečnu penziju koji su podnijeli podnosioci zahtjeva na osnovu Zakona broj 3713 (...). Da bi se odredilo da li zahtjev potpada pod opseg tog zakona,

---

potrebno je uzeti u obzir (...) cilj vojne službe, specifičnost lokacije vojne misije te vojnu sposobnost kako bi se dokazalo da je sporni akt u funkciji vojnih potreba, procedure i prakse.

U tom slučaju, (...) ispitivanje i rješavanje spora je obuhvaćeno opsegom nadležnosti Vrhovnog vojnog upravnog suda.

Uostalom, odluka Suda za sporove nadležnosti broj E: 2000/77, K: 2001/22, koja je objavljena u Službenim novinama (...) od 18. juna 2001. godine, sadrži obrazloženje u tom smislu.”

15. Dana 3. juna 2003. godine, podnosioci predstavke su dostavili predmet Vrhovnom vojnom upravnom sudu. U svom zahtjevu, oni su se pozvali na odluku koju je usvojilo 10. vijeće Upravnog suda u Ankari, (E.2002/1059, K.2003/27) od 22. januara 2003. godine, smatrajući da se radi o sličnom predmetu (vidi, stav 26. dole).
16. Dana 10. juna 2004. godine, Vrhovni vojni upravni sud je odbacio njihov zahtjev. On je, prije svega, istakao da je podnosiocima predstavke dodijeljena mjesečna ratna vojna invalidska penzija te paušalni iznos koji je jednak sumi trideset plata najvišeg državnog službenika, koja je izračunata na osnovu dodatnog člana 78. Zakona broj 5434 i revalorizirana prema Zakonu broj 4567. Sud je potom istakao da je nadležna vlast odbacila njihov zahtjev za povećanje mjesečne penzije do iznosa mjesečne plate koja se isplaćuje ekvivalentnim aktivnim vojnim licima. On je naznačio da je korištenje prava priznatih na osnovu člana 21. Zakona broj 3713 ograničeno na predmete koji se odnose na državne službenike koji su bili direktno ranjeni, ostali invalidi ili su ubijeni usljed terorističkih djela. On je smatrao da sama činjenica da je žrtva obavljala poslove koji se odnose na borbu protiv terorizma nije dovoljna. Budući da preminuli nije bio žrtva terorističkog akta, osporeni upravni akt nije nezakonit.
17. Jedan od sudija je izrazio mišljenje o neslaganju u kojem je kritizirao takvo restriktivno tumačenje Zakona broj 3713. Ističući da nije sporno da je sin podnosilaca predstavke poginuo u avionskoj nesreći koja se desila dok je kopilotirao avionom prevozeći trupe koje su se vraćale nakon antiterorističke operacije, on je smatrao da je suština spora pitanje da li smrt potpada pod opseg člana 21. Zakona broj 3713. Prema njegovom mišljenju, imajući u vidu misiju preminule osobe, ta odredba je svakako primjenjiva na okolnosti predmeta.
18. Dana 6. jula 2004. godine, podnosioci predstavke su podnijeli žalbu protiv presude Vrhovnog vojnog upravnog suda. U svom podnesku, odvjetnik podnosilaca predstavke je objasnio da je, u svom podnesku od 11. juna 2004. godine i na raspravi pred Vrhovnim vojnim upravnom sudom isti dan, predočio četiri odluke koje su usvojili redovni upravni sudovi, tj. 6, 10, i 11. vijeće Upravnog suda u Ankari, u vezi sa zahtjevima, koji su slični zahtjevu podnosilaca predstavke, koje su podnijele porodice vojnih lica koja su poginula u istoj nesreći kao i njihov sin; sudovi su u tim odlukama presudili u korist podnosilaca zahtjeva. On se žalio da se Vrhovni vojni upravni sud nije pozvao na te predmete, te je istakao da

je usvojeno rješenje suprotno ustavnim principima jednakosti pred zakonom i dosljedne primjene zakona.

19. Presudom od 30. septembra 2004. godine, Vrhovni vojni upravni sud je odbio žalbu podnosioca predstavke kao neosnovanu, te je zaključio da je osporena presuda u suglasnosti sa zakonom i predviđenom procedurom. Presuda je dostavljena odvjetniku podnosioca predstavke. Na poštanskom pečatu na koverti u kojoj je dostavljena presuda je bio naznačen datum 11. oktobra 2004. godine.

II Relevantno domaće pravo i praksa

A. Kratka prezentacija sudskog sistema Turske

20. Turski sudski sistem je podijeljen u tri kategorije: redovni sudovi, koji uključuju građanske i krivične sudove; upravni sudovi i vojni sudovi. Te tri kategorije su podijeljene u tri potkategorije prema predmetu spora. Na vrhu svake od te tri grane se nalazi vrhovni sud: Kasacioni sud za sudove općeg prava, Vrhovni upravni sud za upravne sudove i Vojni kasacioni sud i Vrhovni vojni upravni sud za vojna pitanja.
21. Prema odredbama člana 157. Ustava, Vrhovni vojni upravni sud je prvostepena i konačna pravosudna instanca koja ispituje sporove koji proizilaze iz upravnih odluka i akata, koji se odnose na vojna lica ili vojnu službu, čak kada njih donose vlasti koje nisu vojne. Međutim, kada se spor odnosi na obaveznu vojnu službu, zainteresirano lice ne mora biti vojno lice.
22. Specijalni sud, nazvan Sud za rješavanje sukoba nadležnosti ima nadležnost da rješava sporove između sudova općeg prava, upravnih i vojnih sudova u pogledu njihove nadležnosti i odluka (član 158. Ustava).

B. Relevantno domaće pravo

23. Član 21. Zakona broj 3713¹ od 12. aprila 1991. godine (Zakon o borbi protiv terorizma) glasi:

„Odredbe Zakona broj 2330 koje se odnose na novčanu naknadu i prava na mjesečnu penziju se primjenjuju na javne uposlenike koji su ranjeni ili su ostali invalidi, ili su poginuli ili ubijeni usljed terorističkog akta prilikom obavljanja

---

1 Onako kako je izmijenjen Zakonom broj 5532 od 18. jula 2006. godine, u kojem je termin „državni službenici“, u prvom stavu, zamijenjen terminom „javni uposlenici“.

---

svojih dužnosti, unutar ili izvan teritorije zemlje, ili, ako nisu više aktivna lica, zbog svojih [nekadašnjih] dužnosti (...).”

24. Relevantne odredbe Zakona broj 2247 od 12. juna 1979. godine (koji je stupio na snagu 22. juna 1979. godine), koji se odnosi na osnivanje i djelovanje Suda za rješavanje sukoba nadležnosti, glasi:

Član 10.

„Spor sukoba nadležnosti se pokreće kada glavni državni pravobranitelj zahtijeva od Suda za rješavanje sukoba nadležnosti da ispita pitanje nadležnosti nakon odbacivanja prigovora o nenadležnosti u sporu pred redovnim, upravnim ili vojnim sudom (...).”

Član 17.

„Pozitivan sukob nadležnosti postoji kada su predmeti sa istim strankama, predmetom i razlogom za pokretanje postupka upućeni dva različita tipa suda – redovnom, upravnom ili vojnom – a i jedan i drugi sud usvoji odluku u kojoj smatra da je on taj koji je nadležan da riješi predmet.”

Član 24.

„Spor u vezi sa kolizijom presuda postoji kada je ostvarivanje nekog prava nemoguće zbog nepodudarnosti između konačnih odluka koje su usvojila najmanje dva suda navedena u članu 1, pod uvjetom da se te odluke odnose na isti predmet i isti razlog za pokretanje postupka – a ne na pitanje nadležnosti – i da je najmanje jedna od stranaka [u predmetu] ista (...).”

Član 28.

„Sud za rješavanje sukoba nadležnosti odmah saopćava zaključke do kojih je došao u svojim odlukama relevantnim državnim pravobraniteljima, sudu koji mu se obratio s ciljem rješavanja sukoba nadležnosti, sudu ili sudovima koji čekaju njegovu odluku i osobama ili organima koji su zahtijevali rješavanje sukoba. Odnosni sudovi i odnosne vlasti, organi i osobe se moraju povinovati odlukama Suda za rješavanje sukoba nadležnosti te ih primijeniti bez odlaganja.”

Član 29.

„Odluke odjeljenja i suda u plenumu su konačne. Principijelne odluke i odluke odjeljenja koje predsjednik smatra relevantnim se objavljuju u Službenom glasniku.”

Član 30.

„Proturječnost između odluka odjeljenja Suda za rješavanje sukoba nadležnosti se rješava principijelnim odlukama koje donosi sud u plenumu (...). Principijelne

odluke koje se odnose na pitanje nadležnosti su obavezujuće za Sud za rješavanje sukoba nadležnosti i sve pravosudne organe; principijelne odluke u meritumu koje se donose u predmetima u vezi sa proturječnim presudama su obavezujuće samo za Sud za rješavanje sukoba nadležnosti.”

C. Relevantno domaće pravo i praksa

1. Presude redovnih upravnih sudova i Vrhovnog vojnog upravnog suda

25. Osim postupka koji su pokrenuli podnosioci predstavke, sedamnaest postupaka su pokrenule porodice žrtava avionske nesreće koja se desila 16. maja 2001. godine pred domaćim upravnim sudovima na osnovu Zakona broj 3713 nakon što je turski penzioni fond odbio njihove zahtjeve. Upravni sud u Ankari je razmotrio žalbe u četrnaest predmeta, od kojih su se četiri odnosila na bliske srodnike članova avionske posade, u kojima je presudio u korist porodica žrtava. Dana 19. juna 2002. godine (odluka E.2002/87, K.2002/870), 22. januara 2003 (odluka E.2002/1059, K.2003/27), 31. marta 2003 (odluka E.2003/148, K.2003/522) i 26. juna 2003 (odluke E.2002/100, K.2003/1073 i E.2002/101, K.2003/1053), 19. oktobra 2004 (odluke E.2004/3051, K.2004/1535 i E.2004/3055, K.2004/1536), 6. i 14. oktobra 2005 (odluke E.2005/1973, K.2005/1424 i E.2005/1743, K.2005/1011), 8. i 29. marta 2006 (odluke E.2006/653, K.2006/594 i E.2006/678, K.2006/551), 27. septembra 2007 (E.2007/764, K.2007/1849) i 29. i 30. januara 2008 (E.2008/82, K.2008/184 i E.2007/1491, K.2008/135), različita vijeća Upravnog suda u Ankari (1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10. i 11. vijeće) su donijela presude u kojima su priznala da okolnosti avionske nesreće potpadaju pod opseg Zakona broj 3713.
26. Naime, 22. januara 2003. godine (odluka E.2002/1059, K.2003/27), po žalbi u kojoj se zahtijevalo poništenje odluke penzionog fonda kojom je odbijen zahtjev za dodjeljivanje dodatne penzije predviđene Zakonom broj 3713, koji su podnijeli roditelji preminulog pilota, 10. vijeće Upravnog suda u Ankari je donijelo presudu koja sadrži sljedeće stavove:

„(...) Nakon ispitivanja spisa [proizilazi] da je (...) sin podnosilaca zahtjeva bio pilot aviona (...), čiji je posao bio da preveze specijalne trupe u misiji protiv separatističke terorističke organizacije PKK, zajedno sa njihovim oružjem i opremom, u operacionu zonu i da vrati trupe koje napuštaju tu zonu do njihovih jedinica (...). On je poginuo 16. maja 2001. godine, kada se njegov avion srušio za vrijeme te misije. Nakon nesreće, podnosiocima zahtjeva je dodijeljena mjesečna ratna vojna invalidska penzija na osnovu člana 64. Zakona broj 5434 (...). Smatrajući da smrt njihovog sina potpada pod opseg Zakona broj 3713, oni su podnijeli zahtjev za mjesečnu penziju na osnovu tog zakona (...). Oni su pokrenuli ovaj postupak nakon što su vlasti odbacile njihov zahtjev (...).

Iz ispitivanja (...) navedenih pravnih odredbi i spisa proizilazi da je sin podnosilaca zahtjeva poginuo 16. maja 2001. godine kada se srušio avion u kojem je on vraćao trupe iz antiterorističke misije. Predmetna misija ja jasno činila dio borbe protiv terorizma (...) te, prema tome, osporeni upravni akt mora biti poništen (...).”

-
27. Svaki put kad mu je uložena žalba protiv navedenih presuda Upravnog suda u Ankari, Vrhovni upravni sud je potvrdio stajalište prvostepenog suda (odluke E.2002/4268, K.2005/333; E.2003/1775, K.2005/5476; E.2003/3110, K.2006/843; E.2003/3860, K.2004/4655; E.2003/3856, K.2004/4656; E.2005/2298, K.2007/8147; E.2005/1399, K.2007/6047; E.2006/1352, K.2009/7096; E.2006/1802, K.2009/7096; E.2007/2275, K.2009/8317; E.2006/9775, K.2009/7138; E.2008/715, K.2010/3868; E.2008/7839, K.2010/3870).
28. Dana 28. marta 2003. godine, pozivajući se na odluku Suda za rješavanje sukoba nadležnosti od 14. maja 2001. godine (E.2000/77, K.2001/22 – vidi, stav 31. dole), 5. vijeće Upravnog suda u Ankari je smatralo da nije nadležno da razmotri žalbu koju je uložila porodica jednog narednika koji je poginuo u istoj avionskoj nesreći u kojoj je zahtijevala poništenje odluke penzionog fonda kojom je odbačen njen zahtjev za mjesečnu penziju na osnovu Zakona broj 3713 (odluka E.2002/754, K.2003/346). Predmet je proslijeđen Vrhovnom vojnom upravnom sudu koji je, presudom od 13. maja 2004. godine, odbio žalbu jer je smatrao da preminuli nije bio žrtva terorizma (odluka E.2003/14, K.2004/754). Nakon toga, dana 30. septembra 2004. godine, on je odbio žalbu protiv te presude (odluka E.2004/1199, K.2004/1480).
29. Dana 2. oktobra 2009. godine, udovica navedenog preminulog je podnijela drugi zahtjev penzionom fondu za mjesečnu penziju na osnovu Zakona broj 3713 u svoje ime i u ime svog sina. Zahtjev je odbačen, a žalba uložena 5. vijeću Upravnog suda u Ankari je odbačena 11. marta 2010. godine zbog nenadležnosti (E.2009/1631, K.2001/343)¹. U svom obrazloženju, 5. vijeće se pozvalo na presudu Suda za rješavanje sukoba nadležnosti od 11. decembra 2006. godine (E.2006/246, K.2006/236 – vidi, stav 32. dole).

2. Presude Suda za rješavanje sukoba nadležnosti

30. Dana 22. februara 1999. godine, po zahtjevu za rješavanje proturječnosti između rješenja koja su usvojili redovni upravni sudovi i Vrhovni vojni upravni sud, koji su došli do različitih zaključaka o sličnim činjeničnim i pravnim pitanjima, Sud za rješavanje sukoba nadležnosti je usvojio odluku (E.1998/75, K.1999/4) sa sljedećim obrazloženjem:

„Prvi stav člana 24. Zakona broj 2247 o osnivanju i djelovanju Suda za rješavanje sukoba nadležnosti, onako kako je izmijenjen Zakonom broj 2592, propisuje: „Spor u vezi sa kolizijom presuda postoji kada je ostvarivanje nekog prava nemoguće zbog nepodudarnosti između konačnih odluka koje su usvojila najmanje dva suda navedena u članu 1, pod uvjetom da se te odluke odnose na isti predmet i isti razlog za pokretanje postupka – a ne na pitanje nadležnosti – i da je najmanje jedna od stranaka [u predmetu] ista (...).“

Na osnovu te odredbe, da bi postojao spor u vezi sa kolizijom presuda, svi sljedeći uvjeti moraju biti ispunjeni kumulativno: (a) odluke koje uzrokuju spor moraju usvojiti najmanje dva [različita] suda među redovnim, vojnim ili upravnim sudovima;

(b) predmet, razlog za pokretanje postupka i najmanje jedna od stranka moraju biti isti; (c) obje odluke moraju biti konačne; (d) u odlukama se moralo odlučiti o meritumu predmeta; i (e) ostvarivanje prava mora biti onemogućeno zbog nepodudaranja odluka.

Ispitivanje odluka za koje se navodi da su u proturječne pokazuje da se radi o presudama koje su donijeli redovni upravni sudovi i vojni upravni sud, u kojima su, objektivno, predmet i razlog za pokretanje spora, koji su zasnovani na različitim materijalnim činjenicama, identični, i da je najmanje jedna od stranaka (tužena upravna vlast) ista; predmetne presude su postale konačne nakon iscrpljivanja žalbenog postupka, a u obje presude je odlučeno o meritumu predmeta. Imajući u vidu navedeno, utvrđeno je da su prva četiri uvjeta, koja se iziskuju na osnovu člana 24. da bi postojao spor zbog kolizije presuda, ispunjena.

U vezi sa pitanjem da li je u ovom predmetu kriterij u vezi sa onemogućavanjem ostvarivanja prava ispunjen (...), član 24. omogućava Sudu za rješavanje sukoba nadležnosti, u situacijama u kojima je nemoguće da neka osoba osigura realiziranje prava zbog proturječnih presuda koje su donijela dva različita suda, da riješi to pitanje (...).

Postupak je još uvijek u toku.

(...) presuda upravnog suda kojom se poništava ranija odluka nema dejstva na presudu Vrhovnog vojnog upravnog suda kojom se odbija zahtjev; tužena upravna vlast, koja je morala poništiti mjeru u svjetlu presude upravnog suda u korist H. i F.G., nema obavezu da izvrši tu presudu u pogledu N.T., kao trećeg lica u postupku. Budući da je tužba koju je podnio N.T. odbijena, ne može se smatrati da N.T. ima pravo koje je priznato sudskom odlukom.

(...) podnositeljica zahtjeva ne može tvrditi da ima pravo priznato sudskom odlukom tako da njen zahtjev mora biti odbijen u skladu sa članom 24. Zakona broj 2247 jer uvjet koji se odnosi na „nemogućnost izvršenja presude”, koji se iziskuje kako bi postojala nepodudarnost presuda, nije ispunjen.”

31. Dana 14. maja 2001. godine, Sud za rješavanje sukoba nadležnosti je usvojio odluku (E.2000/77, K.2001/22), čiji relevantni dijelovi glase:

„(...) Rezime: Zahtjev za poništenje odluke penzionog fonda (...) kojom se odbacuje zahtjev za invalidsku penziju (...), koji je podnijela osoba koja je medicinskim nalazom proglašena nesposobnom za vojnu službu, a koja je smatrala da je njen zdravstveni problem uzrokovan vojnom službom, je pitanje za čije rješavanje je nadležan Vrhovni vojni upravni sud.

(...)

Meritum: Prema članu 157. Ustava, Vrhovni vojni upravni sud, iako osnovan od strane vlasti koje nisu vojne, je prvostepena i konačna pravosudna instanca

---

nadležna za sudsku kontrolu sporova koji proizilaze iz upravnih akata ili postupaka koji se odnose na vojnu službu i na vojno osoblje. Međutim, u pogledu sporova koji proizilaze iz vojnih obaveza je ustanovljeno da nije potrebno utvrđivati da li je određena osoba bila član vojnog osoblja. (...) Da bi Vrhovni vojni upravni sud mogao ispitati predmet, osporeni upravni akt se mora odnositi na „pripadnika oružanih snaga” i biti „u vezi sa vojnom službom.” (...)

Da bi se odredilo da li je upravni akt u „vezi sa vojnom službom” i odlučilo koji sud ima jurisdikciju, predmet akta mora biti ispitan. Ako je akt usvojen u skladu sa vojnom tradicijom, principima i praksom, mora se smatrati da je on u vezi sa vojnom službom (...). Preciznije rečeno, upravni akti koji se odnose na vojnu službu su akti koji se odnose na sposobnosti (...) vojnog osoblja, njihov stav i ponašanje, njihovu vojnu karijeru, njihova prava i obaveze kao pripadnika vojske, cilj vojne službe i specifičnost lokacija gdje obavljaju svoju funkciju. Čak i ako je akt usvojila vlast koja nije vojna, to ne prouzrokuje nikakve posljedice – Vrhovni vojni upravni sud je sud koji je odgovoran za ispitivanje tužbe koju je [podnio] pripadnik oružanih snaga koji je lišen neke povlastice.

(...) kada se upravni akt odnosi na pripadnika vojske i u vezi je sa vojnom službom, na Vrhovnom vojnom upravnom sudu je da ispita i riješi spor.”

32. Dana 11. decembra 2006. godine, Sud za rješavanje sukoba nadležnosti je usvojio odluku (E.2006/246, K.2006/236) u kojoj je odredio koji sud ima nadležnost da riješi sporove koji se odnose na novačnu naknadu na osnovu Zakona broj 3713. Relevantni stavovi glase:

„Činjenice: Sin podnosioca zahtjeva (...) je poginuo u nesreći u Malatya-Akçadağ-Güzyurdu 16. maja 2001. godine, kada se srušio avion za prevoz trupa koji je letio iz Diyarbakira prema Ankari nakon misije u regiji koja je bila u vanrednom stanju (...).

U postupku kojeg su pokrenuli podnosioci zahtjeva nakon što je penzioni fund odbio da im dodijeli penziju uprkos njihovoj tvrdnji da se smrt desila u toku zadataka koji potpadaju pod opseg Zakona broj 2330 i Zakona broj 3713, 3. vijeće Upravnog suda u Ankari je odbilo zahtjev odlukom od 27. juna 2002. godine (E. 2001/1616, K. 2002/1095), smatrajući da ono što se desilo nije bilo rezultat terorističkog akta. Po njihovoj žalbi, 11. odjeljenje Vrhovnog upravnog suda, presudom od 30. januara 2003. godine (E: 2002/3971, K: 2003/495), je poništilo odluku nižestepenog suda, smatrajući da je sud trebao priznati da podnosioci zahtjeva imaju prava na osnovu Zakona broj 2330 i Zakona broj 3713 jer je smrt njihovog sina rezultat terorističkog akta. Predmet je vraćen nižestepenom sudu, koji je ustrajao u svojoj odluci, nakon čega su upravna odjeljenja Vrhovnog upravnog suda, zasjedajući u plenarnom sazivu, potvrdila odluku 11. odjeljenja Vrhovnog upravnog suda, presudom od 1.4.2004. godine (E: 2003/774, K: 2004/409) i ponovo poništila odluku nižestepenog suda (...).

Premda su se tužitelji obratili (...) tuženoj upravnoj vlasti tražeći novčanu naknadu, nakon što je Vrhovni upravni sud, u plenarnom sazivu, potvrdio da je smrt njihovog sina obuhvaćena Zakonom broj 2330 i Zakonom broj 3713, oni nisu primili nikakav odgovor.

(...) dana 25. jula 2005. godine, zainteresirane stranke su se obratile redovnim upravnim sudovima zahtijevajući poništenje implicitne odluke o odbacivanju (...). Tužena upravna vlast je uložila prigovor nenadležnosti, navodeći da Vrhovni vojni upravni sud ima jurisdikciju (...). Odlukom od 2. marta 2006. godine, Upravni sud u Ankari je odbio prigovor te se proglasio nadležnim. (...) Tužena upravna vlast je podnijela zahtjev za rješavanje sukoba nadležnosti (...).

Glavni državni pravobranitelj pri Vrhovnom vojnom upravnom sudu (...) smatra da spor (...) potpada pod opseg nadležnosti Vrhovnog vojnog upravnog suda i da odluka 4. vijeća Upravnog suda u Ankari koja se odnosi na nadležnost treba biti poništena (...). Glavni državni pravobranitelj pri Vrhovnom upravnom sudu (...) tvrdi da spor (...) potpada pod opseg nadležnosti redovnih upravnih sudova (...).

(...) [u pogledu], kada je ispitivala pitanje da li se smrt sina podnosilaca zahtjeva, kao vojnika, desila jer bio žrtva terorističkih akata u smislu Zakona broj 3713 ili u toku dužnosti predviđene Zakonom broj 2330, ili kao rezultat takvih dužnosti, ili kao ovom predmetu (...) pri kontroli mjere [odbacivanja], komisija za novčanu naknadu je uzela u obzir vojne sposobnosti vojnika (...), njegovo ponašanje (...), njegovu vojnu karijeru, njegova prava i dužnosti kao vojnika, cilj vojne službe, specifičnosti lokacija vojnih misija, i vojne propise i tradicije; i [u pogledu] ovog predmeta, da uvjet, da upravni akt bude u vezi sa vojnom službom, bude ispunjen, Vrhovni vojni upravni sud ima nadležnost da razmatra predmet koji čini predmet spora (...)."

III Komparativno pravo

33. Neke evropske zemlje imaju samo jedan vrhovni sud. Takav je slučaj naročito sa zemljama gdje postoji common law, kao što su Kipar, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo, ali i Albanija, Azerbejdžan, Hrvatska, Danska, Estonija, Gruzija, Mađarska, Island, Latvija, Moldavija, Norveška, Rumunija, San Marino, Srbija, Slovačka, Švicarska. Ostale zemlje, kao što su Njemačka, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Finska, Francuska, Italija, Litvanija, Luksemburg, „Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija”, Monako, Nizozemska, Poljska, Portugal, Češka Republika, Švedska i Ukrajina, imaju dva ili više vrhovnih sudova.
34. Zakon u velikom broju tih zemalja ne predviđa nikakvo sredstvo za rješavanje mogućih proturječnosti sudske prakse vrhovnih sudova, nego samo sredstva za rješavanje mogućih sukoba nadležnosti. Organ zadužen za rješavanje takvih sukoba može biti sud ili odjeljenje suda kojem je posebno dodijeljena ta ovlast (Francuska, Luksemburg, Litvanija, Češka Republika). U Italiji, zakon dodjeljuje tu ovlast Kasacionom sudu, u Austriji i Andori Ustavnom sudu, a u Monaku Vrhovnom sudu. U Poljskoj ne postoji

---

sudski organ koji je odgovoran za rješavanje sukoba nadležnosti. Konačno, samo mali broj zemalja ima sudove koji su zaduženi za rješavanje proturječne sudske prakse vrhovnih sudova (Njemačka, Ukrajina i Grčka). Zakonodavstvo u Bugarskoj predviđa a posteriori sredstva za rješavanje proturječnosti.

Pravo

I Navodno kršenje člana 6. stav 1. Konvencije

35. Podnocioci predstavke su naveli da je postupak pred domaćim sudovima bio nepravičan i da je mogućnost da ista činjenica može dovesti do različite pravne ocjene od jednog suda do drugog u suprotnosti sa principima jednakosti pred zakonom i dosljedne primjene zakona. Oni su istakli da su porodice žrtava koje su poginule u istoj avionskoj nesreći kao i njihov sin podnijele zahtjeve koji su slični njihovom zahtjevu i da su dobile spor pred redovnim upravnim sudovima.
36. Podnosioci zahtjeva su se pozvali na član 6. stav 1. Konvencije, čiji relevantni dijelovi glase:

„Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza (...), svako ima pravo na pravično (...) raspravu (...).”

37. Sud ističe da su podnosioci predstavke istakli sporedno pitanje u svom formularu za predstavku, žaleći se da turske vlasti nisu pokrenule nikakav postupak protiv proizvođača aviona koji se srušio. Budući da taj žalbeni navod nije ponovo predočen pred Velikim vijećem, Veliko vijeće potvrđuje generalno stajalište koje je usvojilo Vijeće (presuda Vijeća, stav 62) te smatra da nema potrebe da to pitanje ispituje odvojeno.

A. Presuda Vijeća

38. Vijeće je smatralo da njegov zadatak nije da upoređuje različite odluke domaćih sudova, čak i ako su donesene u očigledno sličnim postupcima; ono mora poštovati neovisnost tih sudova. Imajući u vidu stanovište koje je zauzeo Sud za rješavanje sukoba nadležnosti, koji je potvrdio nadležnost Vrhovnog vojnog upravnog suda, Vijeće je dalje smatralo da podnosioci predstavke ne mogu tvrditi da im je uskraćena pravda zbog toga što je taj sud ispitivao njihov predmet ili zbog zaključka do kojeg je on došao. Dakle, Vijeće je zaključilo da, imajući u vidu okolnosti predmeta, član 6. stav 1. Konvencije (presuda Vijeća, st. 54-61) nije prekršen.

B. Argumenti stranaka

1. Podnosioci predstavke

39. Prema podnosiocima predstavke, nema sumnje da su slični predmeti upućeni Upravnom sudu u Ankari, Vrhovnom upravnom sudu i Vrhovnom vojnom upravnom sudu. Imajući to u vidu, odluka Vrhovnog vojnog upravnog suda da se ne usvoji njihov zahtjev na osnovu Zakona broj 3713 je dovela do proturječne odluke jer je suprotna tumačenju Upravnog suda u Ankari i Vrhovnog upravnog suda.
40. Podnosioci predstavke su dalje istakli da je Vrhovni vojni upravni sud ignorirao presude koje su donijeli redovni upravni sudovi u sličnim predmetima – iako mu je skrenuta pažnja na njih – i da je to dovelo do kršenja principa jednakosti iz člana 10. Ustava Turske. Osim toga, podnosioci predstavke su istakli da različito tumačenje dva vrhovna suda u istoj zemlji ne bi trebalo imati dejstvo lišavanja građana njihovih prava. U tom smislu, oni su ponovo istakli argument da je različito tumačenje redovnih upravnih sudova i vojnog upravnog suda nepovratno dovelo do kršenja principa dosljedne primjene zakona.
41. Oni su dalje istakli da je to proturječno tumačenje također ugrozilo princip pravne sigurnosti, te opće pravne principe. U tom pogledu, podnosioci predstavke su osporili zaključke Vijeća koje je, izražavajući svoje žaljenje zbog različitih tumačenja istih pravnih odredbi, zaključilo da ta okolnost nije dovoljna da bi princip pravne sigurnosti bio ugrožen.
42. Konačno, podnosioci predstavke su osporili odluku 4. vijeća Upravnog suda u Ankari, prema kojoj ono nije imalo nadležnost da razmatra njihov predmet, dok su se ostala vijeća tog suda proglasila nadležnim. U vezi sa tim, oni su osporili stajalište Vijeća koje nije izvuklo nikakav zaključak iz te činjenice u pogledu člana 6. Konvencije.

2. Vlada

43. Vlada je istakla da, imajući u vidu princip neovisnosti sudova, odluke jednog suda nemaju obavezujuće dejstvo za druge sudove koji pripadaju istom ili različitom području nadležnosti. Samo su odluke vrhovnih sudova obavezujuće za hijerarhijski nižestepene sudove istog područja naležnosti. Prema tome, različite odluke redovnih upravnih sudova nemaju obavezujuće dejstvo na druge upravne sudove, a ni, transferzalno, na Vrhovni vojni upravni sud.
44. Vlada je dalje potvrdila da se ne može reći da je odluka 4. vijeća Upravnog suda u Ankari, prema kojoj ono nije imalo nadležnost da razmatra predmet podnosilaca predstavke, bila proizvoljna. Odluka je bila usvojena u skladu sa kriterijima naznačenim u presudi Suda za rješavanje sukoba nadležnosti od 14. maja 2001. godine, na koju se ono pozvalo i koje je uzelo u obzir vezu sa vojnom službom da bi ustanovilo nadležnost Vrhovnog vojnog upravnog suda. Isto tako, Vlada je istakla da se ne može reći ni da je odluka Vrhovnog vojnog upravnog suda bila

---

proizvoljna budući da je bila u skladu sa odredbama člana 21. Zakona broj 3713: uzrok avionske nesreće nije bio teroristički napad.

45. Vlada je istakla da se, u svjetlu pravnih odredbi koje se odnose na Zakon o Sudu za rješavanje sukoba nadležnosti, činjenice ovog predmeta ne odnose na sukob nadležnosti, ni na proturječne odluke. Ona je naznačila da ne postoji dvosmislenost ili nesigurnost u vezi sa pitanjem koji sud je bio nadležan da presudi predmet podnosilaca predstavke i da je domaće pravo sasvim jasno u vezi sa tim pitanjem. Član 157. Ustava (vidi, stav 21. gore) propisuje da je Vrhovni vojni upravni sud pravosudni organ koji ispituje sporove koji se odnose na vojna lica ili vojnu službu, a ta odredba Ustava je prenesena u član 20. Zakona o Vrhovnom vojnom upravnom sudu. U presudama od 14. maja 2001. godine i 11. decembra 2006. godine (vidi, st. i 32. gore), Sud za rješavanje sukoba nadležnosti je također potvrdio to stajalište. Prema tome, pravo podnosilaca predstavke na pristup sudu nije bilo ograničeno bilo kakvom dvosmislenošću ili nesigurnošću.
46. Vlada je dalje istakla da ne postoji pitanje proturječnih tumačenja zakona u ovom predmetu. Pozivajući se na član 24. Zakona o Sudu za rješavanje sukoba nadležnosti (vidi, stav 24. gore) i na presudu Suda za rješavanje sukoba nadležnosti od 22. februara 1999. godine (vidi, stav 30. gore), ona je istakla da do rješavanja proturječnih odluka sudova različitih jurisdikcija dolazi samo u izuzetnim situacijama, kada ostvarivanje nekog prava utvrđenog sudskom odlukom postane nemoguće. Prekoračenje granica te izuzetne okolnosti bi dovelo do nezakonitog miješanja u neovisnost sudova različitih jurisdikcija, u okviru kojih svaki ima sopstveni kontrolni mehanizam za rješavanje proturječnosti presuda. U vezi s tim, Vlada se pozvala na predmet Karakaya protiv Turske ((odluka), broj 30100/06, od 25. januara 2011).
47. Vlada je prihvatila da postoje različita tumačenja sudova koji pripadaju različitim područjima nadležnosti, ali je istakla da je nadležni sud taj koji je donio odluku protiv podnosilaca predstavke. Konfiguracija turskih sudova različitih područja nadležnosti je stvar sudske organizacije. Način na koji visoke strane ugovornice organiziraju svoje sudske sisteme i jurisdikciju svojih sudova potpada pod slobodno polje procjene država. Ako jedan sud koji ima jurisdikciju za presuđivanje predmeta usvoji odluku koja se razlikuje od one koju je donio sud koji nema jurisdikciju, bilo bi nepravično, prema tvrdnji Vlade, da zaključi da bi odluka ovog posljednjeg trebala prevagnuti.
48. Konačno, Vlada smatra da je ovaj predmet jedinstven i da se razlikuje od ostalih predmeta koji se odnose na pitanja proturječnosti sudske prakse koje je Sud ispitivao u prošlosti i da, prema tome, ne postoji primjenjivi precedent. Ona je dodala da nepovoljna sudska odluka ne znači da postoji pravna nesigurnosti u pogledu primjene zakona.

C. Ocjena Suda

1. Opći principi

49. Sud na početku ponavlja da on nema zadatak da zamjenjuje domaće sudove. Prvenstveno je na domaćim vlastima, naročito sudovima, da rješavaju probleme tumačenja domaćeg zakonodavstva (vidi, *Brualla Gómez de la Torre protiv Španije*, od 19. decembra 1997, stav 31, Reports of Judgments and Decisions 1997-VIII; *Waite i Kennedy protiv Njemačke* [VV], broj 26083/94, stav 54, ECHR 1999-I; i *Saez Maeso protiv Španije*, broj 77837/01, stav 22, od 9. novembra 2004). Njegova uloga je da provjeri da li su dejstva takvog tumačenja kompatibilna sa Konvencijom (vidi, *Kuchoglu protiv Bugarske*, broj 48191/99, stav 50, od 10. maja 2007, i *Işyar protiv Bugarske*, broj 391/03, stav 48, od 20. novembra 2008).
50. Imajući u vidu navedeno, osim u slučaju očigledne proizvoljnosti, uloga Suda nije da preispituje tumačenje domaćeg zakonodavstva od strane domaćih sudova (vidi, na primjer, *Adamsons protiv Latvije*, broj 3669/03, stav 118, od 24. juna 2008). Isto tako, u vezi sa tim pitanjem, Sud, u principu, nema funkciju da upoređuje različite odluke domaćih sudova, čak ni one koje su donesene u očigledno sličnim postupcima; on mora poštivati neovisnosti tih sudova (vidi, *Engel i ostali protiv Nizozemske*, od 8. juna 1976, stav 103, Serija A broj 22; *Gregório de Andrade protiv Portugala*, broj 41537/02, stav 36, od 14. novembra 2006; i *Adamsons*, citirana gore, stav 118).
51. Sud je već priznao da je mogućnost proturječnih sudskih odluka karakteristika svojstvena bilo kojem sudskom sistemu koji je zasnovan na mreži prvostepenih i žalbenih sudova koji imaju vlast na području svoje teritorijalne jurisdikcije. Takve nepodudarnosti se mogu pojavljivati u okviru samog suda. To se, po sebi, ne može smatrati suprotnim Konvenciji (vidi, *Santos Pinto v. Portugal*, no. 39005/04, stav 41, od 20. maja 2008. godine).
52. Od Suda je u više navrata traženo da ispita predmete koji se odnose na proturječne odluke (vidi, *inter alia*, *Zielinski i Pradal i Gonzalez i ostali protiv Francuske* [VV], br. 24846/94 i 34165/96 do 34173/96, ECHR 1999-VII; *Padurararu protiv Rumunije*, broj 63252/00, ECHR 2005-XII (izvodi); *Beian protiv Rumunije (broj 1)*, broj 30658/05, ECHR 2007-XIII (izvod); i *Iordan Iordanov i ostali protiv Bugarske*, broj 23530/02, od 2. jula 2009) te je Sud tako imao mogućnost da se izjasni o pitanju pod kojim uvjetima proturječne odluke domaćih vrhovnih sudova krše zahtjev u vezi sa pravičnim suđenjem iz člana 6. stav 1. Konvencije (vidi, *Perez Arias protiv Španije*, broj 32978/03, stav 25, od 28. juna 2007; *Beian (broj 1)*, citirana gore, st. 34-40; *Štefan i Štef protiv Rumunije*, br. 24428/03 i 26977/03, st. 33-36, od 27. januara 2009; *Iordan Iordanov i ostali*, citirana gore, st. 48-49; i *Schwarzkopf i Taussik protiv Češke Republike* (odluka), broj 42162/02, od 2. decembra 2008).
53. Sud je pri tome objasnio kriterije kojima se rukovodio pri svojoj ocjeni, a koji se sastoje od utvrđivanja pitanja da li postoje „duboke i dugoročne razlike” u sudskoj praksi vrhovnog suda, da li domaće zakonodavstvo predviđa mehanizme

---

za prevazilaženje tih nedosljednosti, da li se ti mehanizmi primjenjuju i koja su, ako je potrebno, dejstva njihove primjene (vidi, *Iordan Iordanov i ostali*, citirana gore, st. 49-50).

54. Od Suda se također tražilo da donese presudu o proturječnim odlukama koje mogu biti donesene u okviru istog apelacionog suda (vidi, *Tudor Tudor protiv Rumunije*, broj 21911/03, od 24. marta 2009) ili različitih okružnih sudova koji donose odluku na posljednjoj instanci (vidi, *Ștefănică i ostali protiv Rumunije*, broj 38155/02, od 2. novembra 2010. godine). Pored „duboke i dugoročne” prirode nedosljednosti o kojoj je riječ, smatra se da i pravna nesigurnost koja je rezultat nedosljednosti u praksi sudova i nedostatak mehanizama za rješavanje proturječnih odluka krše pravo na pravično suđenje (vidi, *Tudor Tudor*, citirana gore, st. 30-32, i *Ștefănică i ostali*, citirana gore, st. 37-38).
55. U tom pogledu, Sud je istakao više puta značaj uspostavljanja mehanizama kojima bi se osigurala dosljednost sudske prakse i uniformnost jurisprudencije sudova (vidi, *Schwarzkopf i Taussik*, citirana gore). Sud je isto tako izjavio da je odgovornost država da organiziraju svoje pravne sisteme na takav način da se izbjegne usvajanje proturječnih presuda (vidi, *Vrioni i ostali protiv Albanije*, broj 2141/03, stav 58, od 24. marta 2009; *Mullai i ostali protiv Albanije*, broj 9074/07, stav 86, od 23. marta 2010; i *Brezovec protiv Hrvatske*, broj 13488/07, stav 66, od 29. marta 2011).
56. Njegova ocjena okolnosti koje su mu dostavljene radi ispitivanja je uvijek bila zasnovana na principu pravne sigurnosti, koji je implicitan u svim članovima Konvencije i predstavlja jedan od fundamentalnih aspekata vladavine zakona (vidi, inter alia, *Beian* (broj 1), citirana gore, stav 39; *Iordan Iordanov i ostali*, citirana gore, stav 47; i *Ștefănică i ostali*, citirana gore, stav 31). Naravno, nesigurnost – bilo da je pravna, administrativna ili da proizilazi iz praksi koje primjenjuju vlasti – je faktor koji mora biti uzet u razmatranje kada se ispituje postupanje države (vidi, *Păduraru*, citirana gore, stav 92; *Beian* (broj 1), citirana gore, stav 33; i *Ștefănică i ostali*, citirana gore, stav 32).
57. U tom pogledu, Sud također ponavlja da se pravo na pravično suđenje mora tumačiti u svjetlu Preambule Konvencije u kojoj se izjavljuje da je vladavina zakona dio zajedničkog nasljeđa država ugovornica. Jedan od fundamentalnih aspekata vladavine zakona je sada princip pravne sigurnosti (vidi, *Brumărescu protiv Rumunije* [VV], broj 28342/95, stav 61, ECHR 1999-VII), koji garantira, inter alia, izvjesnu stabilnost pravnih situacija i doprinosi povjerenju javnosti u sudove (vidi, mutatis mutandis, *Ștefănică i ostali*, citirana gore, stav 38). S druge strane, dugotrajnost postojanja proturječnih sudskih odluka može stvoriti stanje pravne nesigurnosti koje je po prirodi takvo da smanjuje povjerenje javnosti u pravosudni sistem, dok je takvo povjerenje jasno jedna od osnovnih komponenti države zasnovane na vladavini zakona (vidi, *Paduraru*, citirana gore, stav 98; *Vinčić i ostali protiv Srbije*, br. 44698/06 i ostali, stav 56, od 1. decembra 2009. godine; i *Ștefănică i ostali*, citirana gore, stav 38).

58. Međutim, Sud ističe da uvjeti pravne sigurnosti i zaštita legitimnog povjerenja javnosti ne dodjeljuju stečeno pravo na dosljednost sudske prakse (vidi, *Unédic protiv Francuske*, broj 20153/04, stav 74, od 18. decembra 2008). Razvoj sudske prakse nije po sebi suprotan ispravnom administriranju pravde budući da bi neodržavanje dinamičnog i evolutivnog stajališta stvorilo rizik od sprečavanja reforme ili poboljšanja (vidi, *Atanasovski protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije”*, broj 36815/03, stav 38, od 14. januara 2010).

2. Primjena tih principa na ovaj predmet

(a) Preliminarne naznake

59. Sud na početku zapaža da se ovaj predmet razlikuje od onih koje je imao imao priliku da ispituje u prošlosti po tome što pitanje koje se ovdje postavlja nisu proturječne odluke u sudskoj praksi sudova konačne instance u okviru iste grane sudskog sistema, nego navedena nepodudarnost između presuda dva hijerarhijski nepovezana, različita i neovisna tipa suda.

60. Imajući to u vidu, Sud smatra da, budući da su formulirani u kontekstu koji se suštinski razlikuje od ovog predmeta, kriteriji i principi razrađeni u navedenoj sudskoj praksi ne mogu kao takvi biti preneseni na ovaj predmet, koji, iako se odnosi na tip žalbe koji je Sud već imao priliku da presuđuje, ipak pokreće novo pravno pitanje. Međutim, Sud se njima može rukovoditi pri svojoj ocjeni okolnosti ovog predmeta. Prema tome, Sud će prvo razmotriti da li postoje proturječne sudske odluke u ovom predmetu; ako postoje, on će onda ispitati da li su, u svjetlu posebnih okolnosti, te proturječne odluke dovele do kršenja člana 6. stav 1. Konvencije.

(b) Da li su postojale proturječne odluke?

61. Sud ponavlja da se razlika u postupanju u dva spora ne može smatrati proturječnošću sudske prakse kada je to opravdano razlikom u predmetnim faktičnim situacijama (vidi, *Erol Uçar protiv Turske* (odluka), broj 12960/05, od 29. septembra 2009). Iz dokaza predočenih Sudu u ovom premetu proizilazi da se razlika na koju se žale podnosioci predstavke ne zasniva na faktičnim situacijama koje su ispitali različiti domaći sudovi, koje su identične, nego na primjeni materijalnog prava i *res judicata* koja iz toga rezultira.

62. U tom pogledu, Sud ističe da su stranke dostavile nekoliko odluka domaćih sudova koje se odnose na porodice vojnih lica koja su poginula u istoj avionskoj nesreći kao i sin podnosilaca predstavke. Nakon čitanja tih odluka, Sud prvo ističe da predmetna vojna lica potpadaju pod dvije kategorije: ona čija je misija bila da se bore protiv terorizma i posada aviona (vidi, st. 17. i 25-26 gore).

63. Sud dalje ističe da se različiti predmeti pred redovnim upravnim sudovima, na koje se podnosioci predstavke pozivaju u svojim navodima, odnose na žalbe

---

porodica žrtava predmetne nesreće protiv odluke turskog penzionog fonda koji je odbacio, *inter alia*, njihove zahtjeve za penziju na osnovu Zakona broj 3713.

64. Konačno, Sud zapaža da iz spisa proizilazi da su redovni upravni sudovi ispitali u meritumu četrnaest predmeta koje su dostavile porodice žrtava, koji su uspostavili uzročno-posljedičnu vezu između avionske nesreće i borbe protiv terorizma – uvjet *sine qua non* za ostvarivanje prava predviđenih članom 21. Zakona broj 3713 – bez pravljenja ikakve razlike u pogledu tipa dužnosti koje su obavljala preminula vojna lica (vidi, st. 25-26 gore).
65. Redovni upravni sudovi su se tako izjasnili u korist podnosioca zahtjeva; njihovo tumačenje uvjeta primjene Zakona broj 3713 se razlikovalo od tumačenja Vrhovnog vojnog upravnog suda koji, u predmetu podnosioca predstavke, nije našao uzročno-posljedičnu vezu te je odbio njihov zahtjev za poništenje odluke penzionog fonda (vidi, stav 16. gore).
66. Ta razlika u tumačnju je rezultirala različitim pravnim postupanjem dva tipa sudova u sporovima koji su u osnovi slični. Prema tome, redovni upravni sudovi (Upravni sud u Ankari i Vrhovni upravni sud) i Vrhovni vojni upravni sud su došli do dijametralno suprotnih zaključaka. Pored toga, Vlada je prihvatila postojanje tih različitih tumačenja (vidi, stav 47. gore). Ovdje je potrebno naznačiti da se razlike po kojima se njihov predmet razlikuje od predmeta koje su ispitali redovni upravni sudovi ne spominju u odluci koja se odnosi na predmet podnosioca predstavke koju je donio Vrhovni vojni upravni sud (vidi, stav 16. gore).
67. Iz toga jasno proizilazi da se Sud suočava sa veoma rijetkim predmetom u kojem domaći sudovi različito tumače okolnosti i posljedice istog događaja – avionske nesreće. Imajući u vidu navedeno, potrebno je podsjetiti da sam zaključak o nedosljednosti sudske prakse nije dovoljan da bi se konstatovalo kršenje člana 6. Konvencije. Sud mora odmjeriti uticaj proturječne sudske prakse u pogledu principa pravičnog suđenja, a naročito, principa pravne sigurnosti.

(c) Da li su proturječne odluke dovele do kršenja člana 6. stav 1. Evropske Konvencije?

68. Sud prije svega zapaža da je pitanje proturječnih odluka u okolnostima ovog predmeta povezano sa samom organizacionom strukturom turskog sudskog sistema u kojem redovni upravni sudovi, sa općom jurisprudencijom, koegzistiraju paralelno sa vojnim upravnim sudom, sa specijalnom jurisprudencijom (vidi st. 20-21 i stav 45. gore). Međutim, to je samo jedan primjer među drugim primjerima raznolikosti pravnih sistema koji postoje u Evropi, te Sud nema zadatak da ih standardizira (vidi, *mutatis mutandis*, *Taxquet protiv Belgije* [VV], broj 926/05, stav 83, od 16. novembra 2010).
69. Osim toga, u predmetima koji se odnose na pojedinačne predstavke, Sud nema zadatak da preispituje relevantno zakonodavstvo ili osporenu praksu *in abstracto*. Umjesto toga, on se mora ograničiti, što je moguće više, a da ne gubi iz vida

generalni kontekst, na ispitivanje pitanja koja se pokreću pred njim (vidi, *inter alia*, *N.C. protiv Italije* [VV], broj 24952/94, stav 56, ECHR 2002-X, i *Taxquet*, citirana gore, stav 83).

70. Prema tome, zadatak Suda u ovom predmetu nije da preispituje *in abstracto* kompatibilnost turskog sudskog sistema, koji ima različite tipove upravnog suda, sa Konvencijom, nego da odredi, *in concreto*, dejstvo rezultirajuće proturječne sudske prakse na pravo na pravično suđenje obuhvaćeno članom 6. stav 1. Konvencije (vidi, na primjer i *mutatis mutandis*, *Padovani protiv Italije*, od 26. februara 1993. godine, stav 24, Serija A broj 257-B).
71. Sud prije svega zapaža da su osporene proturječne sudske odluke koje se odnose na tumačenje člana 21. Zakona broj 3813 rezultat istovremenog djelovanja redovnih upravnih sudova i Vrhovnog vojnog upravnog suda u predmetima koji u osnovi pokreću isto pitanje (vidi, st. 62- 66 gore). To ukazuje na sukob nadležnosti između dva tipa suda koji imaju zadatak da donesu presudu na paralelan način o istom pravnom pitanju.
72. Prema tome, Sud se slaže da zaključkom Vijeća da je izvor proturječnih odluka na koje se podnosioci predstavke žale u činjenici da ti sudovi nisu poštivali granice svoje nadležnosti (vidi, presuda Vijeća, stav 57).
73. Imajući to u vidu, u svjetlu argumenata Vlade da nema nikakve sumnje da Vrhovni vojni upravni sud ima nadležnost u ovom predmetu (vidi, stav 45. gore), Sud ističe da je Sud za rješavanje sukoba nadležnosti – uspostavljen, *inter alia*, da rješava sukob nadležnosti između redovnih, upravnih i vojnih sudova (vidi, st. 22. i 24. gore) – imao priliku da odlučuje o pitanju područja jurisdikcije redovnih upravnih sudova i Vrhovnog vojnog upravnog suda.
74. Pri tome, on je odlučio da Vrhovni vojni upravni sud ima nadležnost da odlučuje o predmetima koji se odnose na vojne penzije ili dodatke (vidi, st. 31-32 gore). Naravno, kada je 4. vijeće Upravnog suda u Ankari izjavilo da je tužba koju su podnijeli podnosioci predstavke izvan njegove jurisdikcije i da je Vrhovni vojni upravni sud (vidi, stav 14. gore) nadležan da to rješava, on se pozvao na presudu Suda za rješavanje sukoba nadležnosti od 14. maja 2001. godine (vidi, stav 31. gore).
75. Vijeće je smatralo u tom pogledu da je djelovanje Suda za rješavanje sukoba nadležnosti pomoglo pri rješavanju nepodudarnosti između stava redovnih upravnih sudova i vojnog upravnog suda u pogledu njihovih područja nadležnosti, okončavajući u principu djelovanje redovnih upravnih sudova u području koja potpada pod jurisdikciju vojnog upravnog suda (vidi, presuda Vijeća, st. 57-58).
76. Međutim, Veliko vijeće ne dijeli te zaključke. Imajući u vidu dokaze koje su predočile stranke, ono zapaža da su, uprkos djelovanju Suda za rješavanje sukoba nadležnosti i njegovoj odluci da Vrhovni vojni upravni sud ima nadležnost da odlučuje o tipu predmeta kao što je ovaj, redovni upravni sudovi nastavili da

---

primaju predmete koji su slični predmetu podnosilaca predstavke i da odlučuju u meritumu (vidi, st. 25-27 gore).

77. Prema objašnjenjima koje je Vlada predočila na raspravi pred Velikim vijećem, dok su „principijelne odluke” Suda za rješavanje sukoba nadležnosti, koje se odnose na jurisdikciju, obavezujuće, njegove ostale presude imaju jednostavno vrijednost i autoritet precedenata kojima se rukovode domaći sudovi pri vijećanju. Odluka je „principijelna” kada takva nazanka u njoj postoji.
78. U ovom predmetu, Sud ističe da presude Suda za rješavanje sukoba nadležnosti, na koje se poziva Vlada (vidi, st. 44-45 gore) u prilog nadležnosti Vrhovnog vojnog upravnog suda, nisu principijelne odluke i da se one nisu nametnule, svojom moći ubjeđivanja, redovnim upravnim sudovima, koji su nastavili da ispituju - i da prihvataju – zahtjeve koji su slični zahtjevu podnosilaca predstavke (vidi, st. 25-27 gore).
79. Imajući u vidu navedeno i bez obzira na važnost koju su redovni upravni sudovi željeli pridavati presudama Suda za rješavanje sukoba nadležnosti, Sud ističe da uloga Suda za rješavanje sukoba nadležnosti u svakom slučaju nije da rješava proturječnost sudske prakse. Premda on nema ovlast da rješava proturječnost presuda različitih sudova, on to može raditi samo u izuzetnoj situaciji u kojoj su presude toliko proturječne da bi njihovo izvršenje rezultiralo uskraćivanjem pravde za određenu stranku (vidi, st. 24. i 30. gore), što nije slučaj u ovom predmetu. Njegovo djelovanje, prema tome, ne utiče na žalbeni navod koji su podnosioci predstavke predočili Sudu.
80. Sud ističe da je već naznačio da onda kada se identificira nedosljednost sudske prakse, ona se u principu mora riješiti uspostavljanjem tumačenja koje se mora slijediti i harmoniziranjem sudske prakse putem mehanizama sa prerogativima koji omogućavaju da se to uradi (vidi, *inter alia*, *Beian (broj 1)*, citirana gore, st. 37. i 39). Međutim, potrebno je naznačiti da su ti principi određeni u predmetima u kojima su se proturječnosti tumačenja, koje je Sud morao ispitati, pojavila u istoj grani sudskog sistema, u vezi sa pravnim odredbama u pogledu kojih Vrhovni sud može vršiti svoje ovlasti unificiranja (vidi, stav 59. gore – vidi, također, *inter alia*, *Beian (broj 1)*, citirana gore, stav 37, i *Schwarzkopf i Taussik*, citirana gore).
81. Dok takvi razlozi prevladavaju tamo gdje se proturječne odluke pojavljuju u okviru hijerarhijske sudske strukture, oni se ne mogu prenijeti na ovaj predmet. Sud smatra da u domaćem pravnom kontekstu koji je okarakteriziran, kao što je to u ovom predmetu, postojanjem nekoliko vrhovnih sudova koji ne podliježu nijednoj zajedničkoj sudskoj hijerarhiji, on ne može zahtijevati implementaciju mehanizma vertikalne kontrole pristupa kojeg su ti sudovi izabrali. Postaviti takav zahtjev bi prevazilazilo zahtjeve pravičnog suđenja iz člana 6. stav 1. Konvencije.
82. Štaviše, Sud ističe da nedostatak zajedničke regulatorne vlasti koju bi dijelili vrhovni sudovi – u ovom predmetu Vrhovni upravni sud i Vrhovni vojni upravni sud – koja bi mogla odrediti tumačenje koje bi ti sudovi trebali slijediti, nije

specifičnost turskog sudskog sistema. Brojne evropske države čiji sudski sistemi imaju dva ili više vrhovnih sudova nemaju takvu ovlast (vidi, stav 34. gore). Međutim, ne može se smatrati da to po sebi predstavlja kršenje Konvencije.

83. Sud dalje smatra da je u sudskom sistemu kao što je turski, sa nekoliko različitih grana sudova, i u kojem nekoliko vrhovnih sudova egzistiraju na paralelan način, a od kojih se zahtijeva da tumače zakon u isto vrijeme i paralelno, postizanje dosljednosti jurisprudencije može potrajati, pa se periodi proturječne sudske prakse mogu tolerirati, a da se pravna sigurnost ne dovodi u pitanje.
84. Budući da sudska praksa nije nepromjenjiva, nego je, naprotiv, u suštini evolutivna, Sud ističe da se ne može smatrati da princip dobrog administriranja pravde nameće striktan zahtjev dosljednosti sudske prakse (vidi, *Unédic*, citirana gore, stav 73, i *Atanasovski*, citirana gore, stav 38). Međutim, dužnost Suda je da osigura da taj princip bude ispoštovan kada on smatra da pravičnost postupka ili vladavina zakona iziskuje od njega da intervenira kako bi okončao nesigurnost koju su stvorile proturječne presude koje su donijeli različiti sudovi o jednom i istom pitanju. Cilj pravne sigurnosti kojem on teži ipak se mora slijediti uz dužno poštovanje autonomije donošenja odluka i neovisnosti domaćih sudova u skladu sa principom supsidijarnosti koji je osnov sistema Konvencije.
85. U tom pogledu, Sud ponavlja da je tumačenje svojstveno vršenju sudske funkcije. Međutim, koliko god neka pravna odredba može biti jasno koncipirana, neizostavno postoji element sudskog tumačenja (vidi, *inter alia*, *Başkaya i Okçuoğlu protiv Turske* [VV], br. 23536/94 i 24408/94, stav 39, ECHR 1999-IV). Određivanje norme koju je potrebno primijeniti i uvjeta primjene je dio individualiziranog pristupa pravu.
86. To znači da dva suda, svaki sa sopstvenim područjem nadležnosti, ispitujući različite predmete mogu doći do različitih, ali racionalnih i obrazloženih zaključaka u pogledu istog pravnog pitanja koje je pokrenuto sličnim činjeničnim okolnostima. Mora se prihvatiti da su različitosti stajališta koje se pojavljuju između sudova jednostavno neizbježan ishod procesa tumačenja pravnih odredbi i njihovog adaptiranja na materijalne situacije na koje one moraju odgovoriti.
87. Te razlike se mogu tolerirati kada ih domaći pravni sistem može prilagoditi. U ovom predmetu, Sud smatra da su vrhovni sudovi - Vrhovni upravni sud i Vrhovni vojni upravni sud – imali mogućnost rješavanja samih proturječnosti, bilo da su odlučili zauzeti isti stav, bilo da su poštovali granice sopstvenog područja nadležnosti i uzdržali se od interveniranja u istom pravnom području.
88. Kao što nije zadatak Suda da djeluje kao sud treće ili četvrte instance i da preispituje izbor domaćih sudova u vezi sa tumačenjem pravnih odredbi i nedosljednostima koje iz toga mogu proizaći, on ističe da njegova uloga nije ni da intervenira kada jednostavno postoje proturječne sudske odluke.
89. Prema Sudu, kada ne postoje dokazi o proizvoljnosti, ispitivanje postojanja i uticaja takvih proturječnih odluka ne znači da Sud ispituje mogućnost koju su domaći

---

sudovi izabrali (vidi, *Vinčić i ostali*, citirana gore, stav 56; *Işik protiv Turske* (odluka), broj 35224/05, od 16. juna 2009; i *Ivanov i Dimitrov protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije”*, broj 46881/06, stav 32, od 21. oktobra 2010). Kao što je navedeno gore (vidi, stav 50), njegova uloga u pogledu člana 6. stav 1. Konvencije je ograničena na predmete u kojima je osporena odluka očigledno proizvoljna.

90. Prema tome, čak i ako je tumačenje Vrhovnog vojnog upravnog suda člana 21. Zakona broj 3713 nepovoljno po podnosioc predstave, to tumačenje, koliko god se njima učinilo nepravednim u usporedbi sa rješenjem koje su usvojili redovni upravni sudovi, ne predstavlja po sebi kršenje člana 6. Konvencije.
91. Također je potrebno istaći - u svjetlu zaključka Suda za rješavanje sukoba nadležnosti (vidi, st. 31-32 gore) da je Vrhovni vojni upravni sud organ koji je nadležan da ispituje tip spora o kojem je ovdje riječ - da, u okolnostima ovog predmeta, odluka 4. vijeća Upravnog suda u Ankari, prema kojoj on nema nadležnost u predmetu podnosilaca predstave, nije uopšte proizvoljna.
92. Podnosioci predstave ne mogu tvrditi ni da im je bila uskraćena pravda kao rezultat ispitivanja njihovog spora od strane Vrhovnog vojnog upravnog suda ili zaključka do kojeg je on došao. Odluka koju je usvojio Vrhovni vojni upravni sud u predmetu podnosilaca predstave potpada pod opseg njegove nadležnosti, te ne postoji ništa u tome što bi po sebi opravdalo intervenciju Suda.
93. Potrebno je istaći da su presude, koje se odnose na podnosioc predstave, činjenično i pravno propisno obrazložene (vidi, st. 16. i 19. gore) i da se ne može reći da je tumačenje činjenica, od strane Vrhovnog vojnog upravnog suda, koje su dostavljene radi ispitivanja, bilo proizvoljno, nerazumno ili da je uticalo na pravičnost postupka, nego je jednostavno stvar primjene domaćeg prava.
94. Imajući u vidu navedeno, Sud ponovo ističe da on mora izbjegavati bilo koje neopravdano miješanje u vršenje pravosudnih funkcija država ili u organizaciju njihovih sudskih sistema. Odgovornost za dosljednost njihovih odluka počiva prije svega na domaćim sudovima, a djelovanje Suda bi trebalo ostati izuzetak.
95. U ovom predmetu, Sud smatra da okolnosti ne iziskuju takvo djelovanje i da njegova uloga nije da traži rješenje za osporenu proturječnost sudske prakse vis-à-vis člana 6. stav 1. Konvencije. U svakom slučaju, individualna žalba Sudu se ne može koristiti kao sredstvo za razmatranje ili eliminiranje proturječnosti sudske prakse, koja se može pojaviti u domaćem pravu, ili mehanizam za preispitivanje čiji je cilj harmoniziranje nedosljednosti u odlukama različitih domaćih sudova.
96. Prema tome, Sud zaključuje da član 6. stav 1. Konvencije nije prekršen.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

odlučuje, sa deset glasova prema sedam glasova, da član 6. stav 1. Konvencije nije prekršen.

Sastavljena na engleskom i francuskom jeziku, te saopćena na javnoj raspravi u Palati ljudskih prava u Strasbourgu 20. oktobra 2011.

Michael O'Boyle

Zamjenik sekretara

Nicolas Bratza

Predjednik

U skladu sa članom 45. stav 2. Konvencije i pravilom 74. stav 2. Pravila Suda, izdvojeno mišljenje sudija Bratzae, Casadevalla, Vajić, Spielmanna, Rozakisa, Kovlera i Mijović se nalazi u prilogu ove presude.

N.B.

M.O.B.

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Službeni jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud, niti Sud preuzima bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. On može biti preuzet sa baze podataka sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, HUDOC, (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili bilo koje druge baze podataka kojoj ga je Sud proslijedio. On može biti reproduciran u nekomercijalne svrhe pod uvjetom da puni naziv predmeta bude citiran, zajedno sa navedenom naznakom o autorskim pravima i pozivanjem na Fond povjerenja za ljudska prava. Poziva se bilo koja osoba koja želi da se služi ovim prevodom, u potpunosti ili djelomično, u komercijalne svrhe da kontaktira publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.

